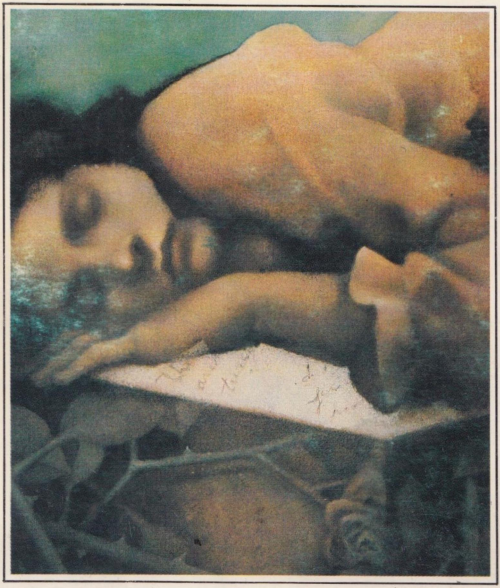
Henri-Frédéric Blanc

UYKU İMPARATORLUĞU

Türkçesi
COŞKUN DENİZ ERCAN

a,1994

Henri-Frédéric Blanc

UYKU İMPARATORLUĞU

CAN

Özgün adı
L'Empire du sommeil

ISBN 975-510-548-4
©

Uyumak kendine dönmektir.
Eski Çin Atasözü

BİRİNCİ BÖLÜM

1

Joseph temiz havayı derin derin içine çekti. Kilisenin saati on biri, belki de geceyarısını vurdu. O anda ekim dolunayı sarı bulutların arasından ortaya çıktı. Issız sokakların köşe başlarında lambalar çöp yığınlarını aydınlatıyordu. Bir sarhoşun narası kentin içerilerinden yankılandı. Joseph, dökülmüş yaprak yığını önünde durdu, güzel bir yaprağı kedisi için seçip bakım çantasına koydu. Yağmur yeniden yağmaya başladı. Her zaman olduğu gibi, şemsiyesini yine bir yerlerde unutmuştu. Bir metro girişine yöneldi.

Peronda treni beklerken az önce yaptığı viziteyı düşündü. "Şu kadıncağız" dedi, "Gerçekten en kötüsüydü. Uyuyamadığından gelmem için yalvarıyor, geldiğimde kendisini uyandırdığım için demediğini bırakmıyor... Bu kez karar verdim, evde hasta vizitelerine paydos! Kimileri uykuları geç geldiği için paniğe kapılırlar, kimileri bir karabasan anlatmak için rahatımı kaçırır, kimileri dertlerine hemen deva bulmam için gırtlağıma sarılır, kimileri de kendilerini uyku haplarıyla zehirlememi ister... Her türlü sinir hastası için uyutucu uyku taciri kılığına girmekten bıktım. Ya artık hiçbir şeye inanmadıkları için beni dinlemezler, ya da İsa'ymışım gibi beni can kulağıyla dinlerler... Hiç kuşkusuz, gelecek ruh doktorlarının olacak."

Beklediği tren gelmişti. Joseph boş bir vagona bindi, bir koltuğa yerleşti, uzun uzun esnedikten sonra birazdan yatağına kavuşacak olmanın mutluluğuyla, tadını çıkara çıkara gerindi.

Bir sonraki istasyonda, biri oğlan üçü kız dört genç vagona girdiler. Maskeli balodan geliyor olmalıydılar. Yüzleri pudralı, saçları dağınık, dudaklarına ise kan kırmızısı ruj sürmüş olan kızlar tıpkı punk cadısı gibi giyinmiştiler. Uzun kara çoraplarındaki yırtıklardan sarı tenleri görünüyordu. Üzerleri çivili deri ceketlerinin içine bir şey giyinmemiş gibiydiler. Oğlansa şeytan kılığına girmişti: keçi sakalı, kırmızı pelerin ve ucu sivri kuyruk. Olağanüstü yakışıklıydı. Kızları eğlendirmek için soytarılık yapmaya başladı. Onlar kuyruğuyla oynayarak gülerken, kulaklarına birşeyler fısıldıyor, elini ceketlerinin altına sokarak onları gıdıklıyordu.

Büyülenmiş gibi kendilerine bakan Joseph'i görmemiştiler. Bu oğlanın yerinde olmak, yirmi yaş küçük olmak için neler vermezdi ki! Bu kızlarla dans etmek, boyunlarını ısırmak, kokularıyla sarhoş olup saçlarının lülelerinde kendinden geçmek için çalışmalarının, araştırmalarının tümünü seve seve ateşe atabilirdi... Doğrusu, gençliği onlardan daha çok hak ediyordu. O, bitip tükenmek bilmez geceler boyunca çalışmış ve uzun uzadıya düşünmüştü, binlerce sayfa yazı okumaktan gözlerinin canına okumuştu, içinde altın bulma umuduyla kafasını zorlamıştı. Sonuç: Şu andaki tek düşü artık düşünmemek, bir hayvan gibi yaşamdan zevk almaktı... Kuşku duymalıydı: Zekânın, usun geri dönüşü yoktur. İnsanın öğrenme yeteneği varsa da, bildiğini unutma yeteneği yoktur. Beyninde ambrozyayı[1] ararken yaşamının tadı tuzu kalmamıştı. Düşünceler kendisini başka düşüncelere yöneltmiştiler, çok şey öğrendikçe kuşkuları da o denli artmıştı.

Kendi kendine "Alçağın biriyim işte ben," dedi. "Kitap okumak yaşamaktan daha kolaydır. Kitabın üzerine eğilen insan için hiçbir tehlike yoktur, kraldır o. Ama haklı olan onlar. Yaşamın ne olduğunu uslarına getirmeden

1. Olimpos tanrılarının yemeği. (Çev.)

gülüyor, eğleniyor, yaşıyorlar..."

Tazelikleri ve yavru kedi canlılıklarıyla büyülenmiş gibi onlara bakarken, kendisinin birkaç ton çektiğini sanıyor.

Birden oğlan bağırdı:

"Burada kimse yok mu? Şeytan seyircisiz yapamaz!... İşte birisini görüyorum! Aşağı yukarı insana benzeyen bir varlık..."

Joseph'e yaklaştı ve kara gözlerinin parıldadığı meleksi yüzünü ona doğru eğdi.

"Kaç para?" diye sordu.

Joseph şaşırmış, "Kaç para olan ne?" diye yanıtladı.

"Ruhunuz kaç para?"

Joseph güldü:

"Onu size vermem güç" dedi. "Nerede olduğunu ben bile bilmiyorum."

Oğlan, "Onu bana vermeyin," diye karşılık verdi. "Yalnızca almama izin verin. İşinize hiç yaramadığına eminim."

"Yok canım! Sadece size fazlalık olur."

"Kullanılmış, pörsümüş ve kendisinden kuşku duyan ruh: beş para etmez. Diyelim ki... Size bir renkli televizyon veriyorum. Sahi, hoşunuza gider mi? Kalan zamanınızı hoşça geçirtir..."

Joseph, "Ben hiç televizyon izlemem ki..." diye yanıtladı.

"Bak, bu iyi değil... Öyleyse... Bir çim biçme makinesine ne dersiniz? Pazarları, insanı oyalar..."

"Bahçem yok."

"Bir soğutucuya ne buyurulur? Soğutucu kullanışlıdır! İnsan, evinde her zaman donmuş birşeyler bulundurur..."

Kızlar kıkırdıyordular. Joseph de gülmeye başladı.

"Mutfağımda yer yok." dedi.

Oğlan sakalını sıvazlayarak, "Dur bakalım, ne hoşu-

nuza gidebilir? " diye sordu. "Ne iş yaparsınız?"

"Eh doktorum işte. Ya da daha çok... araştırmacı. Evet, araştırmacı demek daha doğru, çünkü zamanımın çoğunu araştırmayla geçiriyorum..."

"Araştırmacı! Daha önceden düşünmeliydim, yüzünüz kafa yoran bir adam yüzünün aynası gibi. Demek böyle, bay araş... Beyimizin hâlâ bulamadığına bahse girerim, öyle değil mi? Aman, aman! Bilginlere karşı fazla haksızlık ediyorum. Yine de onlar olmasaydı, cehennemin geleceği pek parlak olmazdı. Eskiden yanlış bir düşünceyi yaymanın son derece güç olduğunu, çok yorucu geziler düzenlemek gerektiğini biliyorsunuz. Günümüzde teknik sayesinde yalan daha güzeldir, bilim sayesinde daha çabuk ulaşır, ilerleme sayesinde yayılmadık yer kalmaz!... Peki, bay araştırmacı, aradığınızı bulmaya ne dersiniz? Karşılığında sadece ruhunuzu istiyorum.. Haydi, tamam anlaştık!"

Bir panodaki banka reklamını çabucak yırttı, cebinden bir kalem çıkarıp afişin arkasına şunları yazdı:

Aşağıda imzası bulunan ben, çalışmalarımda üstün başarı sağlamamı güvence altına almasına karşılık ruhumu Dünya Prensi, Koca Teke'ye bıraktığımı bildiririm.

"Buyurun," dedi. "Size alışılmış bir sözleşme düzenledim. Size sadece altını imzalamak kalıyor."

Kızlar katıla katıla gülerken, kâğıdı ve kalemi Joseph'e uzattı. Geri kafalı görünmek istemeyen Joseph de kâğıdı imzaladı.

Oğlan kâğıdı ve kalemi bir çırpıda geri alırken, "*Grazie molto*"[1] dedi. Sonra kendisini gözleriyle yiyen kızlara katıldı.

"Kolayca oldu bitti!" dedi. "Hiç kuşku yok, gitgide kolay tav oluyorlar. Yakında imzalamak için kuyruğa girecekler. Eskiden, birini baştan çıkarmak için erkenden kalk-

1. Korsika dilinde: Çok teşekkürler. (Çev.)

mak, büyük numaralar yapmak gerekirdi. Şimdi ise kılık değiştirmeye bile gerek yok! Bunu *yerin dibinde* anlattığımda bana inanmayacaklar!"

Joseph, "Şakadan anlayan ve genel hırçınlığa kendilerini kaptırmayan gençleri görmek ne güzel!" diye düşündü.

Temple istasyonuna yaklaşılıyordu. Joseph vagonun kapısını açtığında oğlan ona seslendi:

"İyi geceler bay araştırmacı! Kafanızı fazla eşelemeyin, içine düşebilirsiniz!"

Kızların gülüşleri sürerken Joseph indi. Tren hareket ettikten sonra geriye döndü. Uzaklaşan trende üzgün bir görünüm takınan oğlan kuyruğunu eliyle sallayarak güle güle diyordu.

Yağmur diniyordu. Joseph'in artık uykusu yoktu. Kendisini zinde duyumsuyordu. Bu gençleri görmek onu birazcık canlandırmıştı. Havaya zıplayıp ayaklarını birbirine vurmak istedi, az kalsın bir köpek pisliğinin üzerine uzanacaktı.

Oturduğu binanın kapısının önüne geldiğinde, bakır plakayı koluyla parlattı:

DOKTOR JOSEPH CAVALCANTI
Uyku Hastalıkları ve Uyku Bozuklukları

Daha sonra ağır kapıyı itti ve kedi sidiği kokusunun sindiği merdivenleri çıktı. En üstte, üçüncü katta oturuyordu. Sadece giriş katının ışığı yanıyordu ve her zaman yaptığı gibi çıkışını el yordamıyla tamamladı.

Dairesinin kapısını açtı ve aralığın ışığını yaktı. Daha sonra havalar düzelir düzelmez temizleteceğine bir kez daha yemin ederek pardösüsünü çıkarıp kurtların kemirdiği ve düşmeye yüz tutmuş askıya dikkatle astı.

Saygıdeğer sokak kedisi Livingstone, Jules Verne'in *Olağanüstü Yolculuklar*'ının tozlu ve yorgun ciltleri üzeri-

ne rahat bir biçimde kurulmuştu. Kedi tumturaklı bir biçimde esnedi, halının üstüne atladı ve geçerken sahibinin bacağına sürtünerek acelesiz, ancak emin adımlarla mutfağa yöneldi. Joseph peşinden gitti, yemek kabına süt koyup kendisine de bir kahve yapmaya karar verdi. İlk kez yazma isteği duyuyordu.

Birkaç dakika sonra kahve fincanı elinde, aynı zamanda yatak odası olarak kullandığı ve 'düşlük'ü olarak adlandırdığı kitaplığını arşınlıyordu. Odanın biri sokağa, öteki binanın iç avlusuna bakan iki penceresi vardı. Tırnak izleriyle çizilmiş, büyük, derin koltuğun yanına çalışma masası konulmuştu. Kitap ve kâğıtlarla kaplı, meşe ağacından yapılma eski masada Napolyon'un tunçtan bir büstüyle Joseph'i askerlik günlerinde bir tankın önünde gösteren, şimdiden sararmış, çerçeveli bir fotoğraf bulunuyordu.

Öteki yanda, sokağa bakan pencereyle aynalı dolabın arasında 'çalışma yatağı' yer alıyordu. Yatağın üzerinde kuş tüyüyle doldurulmuş kırmızı bir yorgan vardı, duvardaki büyük boy Kristof Kolomb tablosu Zenci maskeleriyle çevrelenmişti.

Her yerde, yıllar gibi üst üste biriken kitaplar, kitaplar, kitaplar vardı.

Kedi, dudaklarını yalayarak geldi, eski kitapların oluşturduğu labirentin ortasına kuruldu ve yalanmaya başladı. Joseph düşen yaprağı çantasından çıkardığı gibi ona attı. Kedi, yaprağı dikkatlice, uzun uzun kokladı. İçi rahatladıktan sonra gözlerini devirerek üzerine atlayıp kızgın bir biçimde parçalamaya koyuldu.

Telefon çaldı. Arayan, Joseph'in birkaç yıl önce, eski kitaplarının açık artırması sırasında yakınlık kurduğu, aşırı titiz ve coşkulu bir kitaplık görevlisi olan Léger idi.

"Ey büyük düş avcısı ve kuyrukluyıldız düşürücüsü, ne güzel bir gece! Sizi uyandırmıyorum ya? Geç yattığınızı biliyorum..."

Joseph, "Gerçekten öyle," diye yanıtladı. "Çalışmaya

başlamaya hazırlanıyordum..."

"Şu ünlü çalışmanız, uyku üzerine yazdığınız özetleme kitabı ilerliyor mu?"

"Amaaan! Yazmanın neye yaradığını çok merak ediyorum..."

"Hiçbir şeye, azizim, hiçbir şeye. Ama Himalaya da artık bir şeye yaramıyor. Bununla birlikte, tepeden aşağının görünümü çok güzel! Neye yarayacağını düşünmek bile, yaygınlaşmış bezirgânlığın aşağılayıcı ve yıkıcı düzenine çomak sokmak demektir. Gerçeğin neye yaradığını düşünmek yerine, ona hizmet etmek gerekir. İnsan belki bundan bir şey kazanmaz, ama sıkıntıdan ve kendinden tiksinmeden uzak durur. Öyleyse haydi, ey büyük uykucu yazınız, zor olan yalnızca ilk sözcüktür!... Sırası gelmişken söyleyeyim, elimde size göre bir şey olduğu için telefon ediyorum. Görünce şaşıracaksınız. Önümüzdeki günlerde kitaplığa uğrayınız. Akşamları sekizden önce hiç kapatmamışımdır."

"Tamam, uğrayacağım."

"Öyleyse çalışmanızda başarılar, uykunuzun bahtı açık olsun! Yelkenler fora uyuyunuz, ey ünlü düşçü ve düşler vadisinden bana bir demet ak papatya getiriniz! Hayır ak papatya olmasın, mevsimi değil, birkaç mantar daha iyi. Fazla yormayacaksam, yenilir türünden olsun. Yakında görüşmek üzere!"

Joseph kulaklığı yerine koydu. Ayaklarını sürüyerek masanın başına geçti. İki yanında sözlüklerin oluşturduğu kalın duvarların korumasında dolmakalemine kara mürekkep doldurmaya girişti. Daha sonra kapağında *Uyku Kitabı* yazan bir dosyayı açtı. Dosyanın içinde yüzlerce sayfa vardı, ama hemen hepsi beyazdı. Yatağın üzerindeki çarşaflar gibi ak.

Joseph boş bir kâğıt aldı ve ona hayranlıkla bakmaya başladı. "Yazmakla uyumak birbirine benzer," diye düşündü. "İnsan ilerlemez, gömülür, insan yazgıda bir ayraç

açar. İnsan artık zamanın tutsağı değildir, onu yaratır. İnsan bir koşut evrene orada her şeyin olası olduğu başka bir boyuta girer... Bu iyi bir düşünce, bunu yazmalı..."

Joseph, gözleri tavana dikili, dolmakalemini burnunun ucuna dokunduruyordu. Esnedi, kafasını kaşıdı, sonunda dosyadaki yazılı ender kâğıtlardan birini çekip okudu:

Uyku haplarının üretiminin ve tüketiminin kaygı verici gelişmesi, insanların gitgide insancıl olmayan bir çevreye, gitgide yapay bir yaşam biçimine, gitgide doğaya aykırı etkinliklere uyum sağlaması amacıyla kimyanın yoğun olarak kullanılmasına yol açmakta mıdır? İnsanın kimyasal yardım olmaksızın ne başkalarına ne de kendisine katlanabileceği gün gelecek midir?

Uykusuzluğun tedavisinde yapılan en büyük yanlış onu bir hastalık olarak değerlendirmektir. Oysa uykusuzluk, bize trenin devrilebileceğini haber veren bir belirtiden, bir tehlike işaretinden başka bir şey değildir.

Düşler ve karabasanlar, dünyayla hesaplaşmamıza yarar, yaşamımızı dengeler, ama uykusuzluk bize şunu der: "Uyumaya lâyık değilsin! Zamanını, kendini zorlamakla, nefret ettiğin şeyi yapmakla geçiriyorsun, kendini kullanıyorsun, kendini susmaya zorluyorsun, yüreğini konuşturacak yerde kafanla karar veriyorsun ve yine de uyumak istiyorsun! Ama uyku seni istemiyor ki! Uykuyu hak etmek gerekir! Uyku, pis ayakkabılarla ve sümüklü burunlarla hiç mi hiç girilmeyecek bir tapınaktır! Uyumaya niyetliysen önce gerçeği gör ve ruhunu koru!"

Joseph, 'ruh' sözcüğünü karalayıp yerine ne koyacağını araştırdı. Uzun bir süre düşündü sonra tümcenin tamamının üstünü çizdi. Bir an sonra paragrafı çıkarttı ve o hızla, "Olmaz olsun!" deyip kâğıdı çöp sepetine fırlattı.

Üzeri notlarla kaplı bir başkasını aldı. Yeniden esnedi. Gözleri batıyor... batıyor... batıyordu... batıyor, acıtıyor, macıtıyor... kâğıt sözcükleri yiyen, yiyen, yiyen böceklerle dolu... Mürekkep şişesinin ardında, sözlüğün köşesin-

deki böcek kıskaçlarına dikkat et... dokunma, mokunma, esnek sinek ne çok, yayvan hayvan ne çok... Masa boyalı, el altlığı bombalı... sakın ellerini koyma, parmaklarını koyma, yoksa... yoksa... GÜMM!

Joseph sıçrayarak ve yüreği pır pır ederek uyandı... Silkindi, bir sigara yaktı ve bu kez gerçekten çalışmaya karar verdi.

Bu anda, kuru yaprakla giriştiği amansız savaştan yorulan Livingstone, çalışma masasının üzerine atladı ve Joseph'in notları üzerine sere serpe yayıldı. O, bir tümce yazmak için kedinin kıllarını dikkatlice uzaklaştırdı, ama kalemleri ve kâğıtları havaya savuran kızgın birkaç kuyruk vuruşu, çabucak aklını başına getirdi.

Ayağa kalktı, avluya bakan pencereyi açmaya gitti ve yeniden düşlüğünü arşınlamaya koyuldu.

"Düş görecek o kadar çok şey varken, tozlu bir kitaplığın dibinde çürümeye yazgılı bir uyku kitabı yazmaya dört elle sarılmak için aptalın teki olmak gerekir..." diye düşündü.

Dişlerini sıkarak yatağına gözüpek ve kararlı baktı. "Çullanmak, ciddi konulara geçmek gerek! Uyumak, uyumak, yine uyumak, gerisi boş! Laf! Sonunda, kesinlikle oradan bir şey getirmeliyim!"

Joseph, deneysel bir bakışla uyumanın düzenli, yoğun ve yöntemli olmasının bilime sonsuz ufuklar açabileceğine uzun zamandan beri güven getirmişti.

Pek çok önemli buluşun uykudan ileri geldiği ve çok sayıda büyük sanatçının yaratılarının kaynağını onda buldukları ortaya çıkmamış mıydı? Uyku, gerçeği açıkça görmeyi engelleyen, her türlü önyargıyı ve ruhsal kilitlenmeyi yok edici özellik taşıdığı için bunda olağanüstü bir yan yok. Uyku, gerçek korkusunu, insanları bilgisizlik içinde, aptallıktan da öte ot gibi yaşatan bu korkuyu ortadan kaldırır. Ne yazık ki sıradan bir uykucu, uykusundan herhangi bir bilimsel yarar sağlayamaz. Düşlerinde, bilginin mey-

velerine başıyla şöyle bir dokunsa da onları devşirme kaygısını duymaz. Kemirecek birkaç kök için toprağı eşelerken, saklı bir gömünün yanından başını çevirmeden geçen bir köstebek gibidir. Çünkü, düşçüyü alıp götüren şey korku ve istektir, bilme istenci değil. Ancak, kararlı bir uykucunun, her şeye hazır bir uykucunun, çok iyi çalışmış ve uykudaki tuzaklara alışmış bir uykucunun gece keşiflerinden şaşkınlık verici mücevherler getirmeyi başarıp başaramayacağını kim bilebilir? Evrenin gerçek hammaddesinin uyku olup olmadığını kim bilebilir? Dağları ve nehirleri, kentleri ve çölleri, uyduları, güneşleri, gökadaları ve gökada kümeleriyle gerçeğimizin, düş ormanında tek bir kum tanesi olup olmadığını kim bilebilir?

Keşfedilecek bu anakara karşısında Joseph yalnızdı. Hiç kimse onu hiçbir zaman uyumaya yüreklendirmemişti. Bilim çevresi ona surat asıyor, insanlar ondan uzaklaşıyor, insanlar onu kibar bir kaçık, tatlı bir düşçü sayıyordular. Kendisini tümüyle uyku denemesine verebilmek amacıyla para desteği istemeye gittiğinde araştırmaya yardım fonu müdürünün yüzünün aldığı biçim gözünün önüne geliyordu. Bilim adamlarının dikkatini araştırmalarına çekmenin tek yolu, parlak bir sonuç elde etmekti. Arayıp taramalarının şimdiye değin başarısızlıkla sonuçlandığını kabul etmek gerekiyordu. Kuşkusuz, uyku alanında büyük ilerlemeler gerçekleştirmişti, şimdi deneyimli bir düşçüydü, ama uykunun derinliklerinde bazı yasak bölgeler, bazı aşılmaz kapılar, bazı uğursuz merdivenler, bazı dönüşü olmayan dar geçitler varmışçasına bir şey onu bilinmezin eşiğinde durduruyordu. Belki çok ileri gitmekten korkuyordu, belki bilinmez kalması gereken şeyleri bulmaktan korkuyordu. Eşsiz uykucu Robert Desnos, çılgınca uyku deneyinden, Buchenwald'e[1] gidişini önceden bilmekten başka bir şey elde edemedi.

---

1. 2. Dünya Savaşındaki Nazi toplama kamplarından biri. (Çev.)

Büyük uyku ustalarının yazgısı, düşler ülkesinin derinliklerinde zarar görmeden dolaşılamayacağını kanıtlıyordu. Hölderlin'i bir kuleye kapatmak zorunda kaldılar. Gérard de Nerval, bir kış akşamı kendisini bir demir parmaklığa astı. Lovecraft, gecenin meleklerinden bağışlanmasını dileyerek dayanılmaz acılar içinde öldü. Tartakoviç kapatıldığı deliler evinin penceresinden kendisini attı...

Evet, uykunun kurbanları vardı.

Joseph, bir sigara daha yaktı ve pencerenin önüne oturdu. Yağmur, olukların üzerinde çıtırtılar çıkararak usul usul yağıyordu. Bir kedinin yumuşak yürüyüşü çatının arduvaz taşı üzerinde yankılandı. Joseph, karşıdaki avlunun öte yanındaki pencereye baktı. Ay ışığı, seçilemeyen bir eşyayı şöyle böyle aydınlatıyordu. Burada on beş yıldır oturan Joseph, bu evde bir kimsenin yaşadığını hiç görmemişti. Belki otuz kırk yıldır içine hiç kimse girmemişti. Orada, bir taş sandukanın içindeymişçesine korunmuşa benziyordu zaman.

Çöp kamyonunun gürültüsü kediyi uyandırmadan camları sarstı. Masanın üzerine boylu boyunca uzanmış, kütük gibi uyuyordu. Joseph içinden, "Çalışmamı engelliyorsa" dedi, "kendince nedenleri olmalıdır. Sonunda, bu akşam yine de iyi ilerledim: bir sayfayı çıkarıp attım..."

Telefon çaldı. Joseph göğüs geçirerek, açtı.

Yaşlı ve titrek bir kadın sesi, "Alo doktor," dedi, "gözümü kırpamıyorum... Her şeyi denedim... Derdimi bilmiyorum, uyuyamıyorum..."

"Ben de, bayan, ben de uyuyamıyorum. Çok kaygı verici değil, bunlar olağan şeyler, özellikle dolunay gecelerinde."

"Ama ben her zaman iyi uyurum, doktor, dolunay gecelerinde bile! Hiç uykusuzluk çekmedim, hiç, kocam öldüğünde bile... Ne olur, bir rahatsızlığım olduğunu duyumsuyorum... İki adım ötede oturuyorum..."

"Peki..."

2

Islak taşlı sokaklarda yük boşaltan işçiler, incelikli küfür yarışına girerek birbirlerine neşeyle sataşıyorlardı. Ev kadınları yastıkları hırçınca silkelerken, pencerelerde kediler süs bitkilerinin arasından burunlarını uzatıyordu. Kaldırımda, kuşkucu ve nefes darlığı çeken emekliler, atkılarını boyunlarına dolamış, kanişlerini gezdiriyordu. Dükkân sahipleri, posta dağıtıcısıyla havadan sudan konuşarak, dükkânlarını açıyordu. Geç kalkmış sekretercikler, yüksek topuklu ayakkabılarını şıkırdatarak, arabalar için yapılmış kapılardan ortaya çıkıyordu.

Joseph, *Spor Sevenler Kahvesi*'ne girip uzun uzun esneyerek tezgâha kuruldu.

Dizili şişelerin altında, duvara iğneyle tutturulmuş fotoğraf bolluğunun gösterdiği gibi, kahveci, gençliğinde amatör Red Star[1] takımının kaptanıydı. Şişman ve bıyıklı, parlak gözlü ve kırmızı burunluydu, sanki Stalin'in hık demiş burnundan düşmüştü. Kahveye gelenler üstelik kendisine 'Halkların Babası' adını takmıştılar.

Joseph'e "Size ne vereyim?" diye sordu.

"Alkol katılmış bir kahve, lütfen."

"Tamam."

Joseph, "Bu kez," diye karar verdi, "evde hasta bakmalara paydos, bu iş hepten bitti. Yemin ederim. Yeminim yemin olsun, yeminimi bozarsam iki gözüm kör olsun. Çünkü bizimki yaşam değil... Uyku hapları dağıtmak bizde yok. Vatandaşları ilaca alıştıranların suçortağı olmak istemiyorum. Onlara, koyunları saymayı öğütlemeye gelince,

1. Kızıl Yıldız. (Çev.)

bu da bir çözüm değil... Başka bir şey bulmak gerekir..."

Joseph içini çekerek ellerini yüzünde gezdirdi ve gözlerini kapadı. Gözlerini yeniden açtığında, önünde sütlü kahvesiyle bir masada oturan genç bir kadın gördü aynada.

Esmerdi kadın, saçları kısa kesilmişti ve üzünç izi taşıyan yüzünde, doğulu bir hava vardı.

Joseph, kızgın, onunla ilgilenmemek için bir kusurunu aradı, ancak hiçbir kusur bulamadı. Gözlerinin çevresindeki birkaç kırışıklık belki? Hayır, bu sadece güzelliğine birazcık hüzün katıyordu. İçinden, "Güzellikte her zaman acıklı bir yan vardır," dedi. "Belki de üzüntü..."

Kahveci kendisine birdenbire, "Dün akşamki tartışmayı gördünüz mü?" diye sordu.

"Şey... hayır."

"Hiçbir şey yitirmediniz. Görmeliydiniz: Boyunbağlı iki hıyarto. Bana bıraksanız, bu lâf değirmenlerini, işlerin iç yüzünü yakından görmeleri için yeraltında, madende bir staj yapmak üzere kömür ocaklarına gönderirim..."

Joseph aynadaki kadından gözlerini ayırmadan başıyla onayladı. Kadının ne kadar güzel olduğunu yalnızca kendisinin görebildiğini sanıyordu. Güzelliği çevreye yayılmıyor, bir sfenksinki gibi büyülüyordu. Sütlü kahvesini karıştıran bir sfenks.

Her ne olursa olsun, aşırı boyanmıştı, hem de zevksiz mücevherler takmıştı. Kuşkusuz bayağı biriydi. Üstelik, böyle bir içkili kahveye gelen...

Kahveci "Bu aşağılık politikacılar," diye sürdürdü, "birbirleriyle hiçbir zaman aynı kanıda değildirler, ama hepsi aynı şeyi söylerler," dedi. "Görüşümü öğrenmek ister misiniz? Kıyasıya kavga ederler, ama birbirleriyle tam bir uyum içindedirler. Başkalarının kötü yemekleri konusunda durmadan atışırlar, ama aynı sofrada tıkınırlar. Buyurun işte alkollü kahveniz... Dikkatinizi çekerim, bu kadar konuşup hiçbir şey söylememeyi başarmak için insa-

nın kafasını çalıştırması gerekir. Öyle görünmese de, aptallık olağanüstü bir iş!"

"Belki gece işinden dönen bir telekızdır," diye acıyla düşündü Joseph. Ama içi rahat etti: "Bu mahallede değil." Bir başka kuşku filizlendi kafasında. "Kocası gezide olan bir kentsoylu, geceyi sevgilisinde geçirdi... Yüksek sosyete gazetecisi bir herif, baştan çıkarıcı ve yüzeysel, bencil ve kendini beğenmiş bir yakışıklı, kadınların bayıldığı türden... Ne var ki erkek ona hiç aldırmıyor, o da bu nedenle üzgün..."

Kahveci "Ben," diye sürdürüyordu, "diyelim ki ülkenin yönetimi bana bırakıldı... Bakın istemem ha, balığa çıkmayı yeğlerim, kısacası ülkenin kurtuluşu için iktidarı kullanmaya zorlandığımı varsayalım, peki ne yapacağım biliyor musunuz? Önce gençlerle ilgilenirim. Herkes tarlada çalışsın, doğayı incelesin... Askerleri az gelişmiş ülkelerdeki yoksullara yardım etmeye gönderelim... Yaşlıları yalnızlıklarından bir parça kurtarmak için kışlalara gönderelim; hem savaş yoksa ordu hiçbir işe yaramaz, öyleyse orduyu aynı sayıda yaşlıyla dolduralım..."

Kadın, dalgın, sütlü kahvesini yudumluyordu. Joseph acımasızca düşündü: "Üzgünse bu sadece yeni giysisine uygun ayakkabıyı henüz bulamadığındandır... Bacaklarındaki kılları aldırmayı düşünüyor olmalı ya da bunun gibi bir şey..."

Kahveci, "...Parasız işeme yerleri yeniden kurulsun," diye acımadan sürdürüyordu. "Çünkü işemek için para ödemek alçaltıcıdır...Acele etmek yasaklanmalı, uymayan kovuşturulmalıdır. Çünkü acelecilik insanın ödünü patlatır. Kentte otomobillere paydos. Kötü sürücüleri maden ocağına sürmeli. Televizyon yayınları yasaklanmalı. İnsanların birbirlerini tanımaları için her akşam mahalle şenlikleri düzenlenmeli. Hayvanlar sokaklara salınsın... Deve kuşları, filler... Hayvanlar, insanların davranışlarını yumuşatırlar. İşi fazla olanların işini azaltıp, işi olmayanlara

iş verelim. Küçük bir ücret karşılığında herkese bir çalgı öğrenmek şartı konsun. Takas yeniden uygulansın. Öğle uykusu zorunlu olsun. Herkese bir bahçe dağıtılsın. Av yasaklansın. Herkesin konuşabileceği tartışmalar yapılsın. Okulda matematiğin yerine çiçek yetiştirme okutulsun. Seine Nehri temizlensin."

Joseph içinden, "Varsayalım ki bu iş oldu," dedi, "bir kadın bana ne verebilir ki? Biraz zevk, çokça can sıkıntısı... Sonra insan bağlanınca, kıskanç olur, sinirlenir... Alışverişlerini, giysi sorunlarını, baş ağrılarını, ruh hallerini dinlemek gerekebilir... Boş ver! Kediye gelince, eve bir kadın getirsem, nasıl davranacağını Tanrı bilir. Duygulu olduğundan, her şeyi parçalayabilir. Hem sonra işimin ne ve nasıl olduğunu anlamayıp, beni zevk için uyuyor sanabilir... Hayır, bir kadın araştırmalarıma olsa olsa zarar verir. Özellikle şimdi sonuçlandırmak üzereyim, bunu duyumsuyorum..."

"Hiç kuşku yok," diye buyurdu kahveci, "en önce yapılacak şey açlıkla savaştır. Ama sorun üzerinde benim de bir düşüncem var... Yayılacak olan bir düşünce... Müşterilerimin hepsine ondan söz ediyorum... Günün birinde yetkililerin kulağına gidecektir..."

Joseph karşısındakilere boş gözlerle baktı. Bu selin önünü açmaya yetti. Bir elinde bez, ötekinde ayaklı bir bardak, köpüren bıyık ve coşkulu bakışlarıyla Halkların Babası cıyakladı:

"Herkese birer domuz verilsin!... Domuzların, yemediğimiz şeylerin tümünü yediklerini, ne bulurlarsa mideye indirdiklerini biliyorsunuz... Onları artıklarımızla semirtiriz, bu iş para gerektirmez ve yılda bir kez Fransa nüfusuna eşit sayıda domuzu az gelişmiş ülkelere göndeririz... Evet, basit ama düşünmek gerekirdi."

Sütlü kahvesini bitirmişti kadın, fincanının dibini seyrediyordu. Joseph, onu, bir kaplanı okşayan Asur prensesi ya da daha doğrusu ayağında halkasıyla Mısırlı bir köle

olarak düşünmekten kendini alamadı...

Kahveci coştukça coşuyordu:

"Büyük sorun, insan sayısının fazla oluşudur! Sayı, öldüren de bu ya! İnsanları köylerine geri göndermeli... İnsan yapısı kalabalıkta yaşamaya uygun değildir. İnsan bir kır hayvanıdır. İnsanlar maymunların biraz iyileşmişidir, başka bir şey değil. Ya da bozulmuş maymunlar..."

Dudağını boyuyordu kadın. Joseph, "Deneyebilirim" diye düşündü. "Ne yitireceğim? Ne de olsa, bir şansım var, herhangi bir kimse değilim."

Aynada, ateşli düşüncelerin, düşler dünyasında yapılan uzak yolculukların izini taşıyan kendi tasalı yüzüne baktı. Tam bir ölü suratı! Hem de sakal tıraşı olmamış! Cezaevinden çıkmış bir manyağı andırıyordu. "Olamaz," dedi içinden. "Bu ayna doğru göstermiyor..."

Genç kadın birden kalkıp çıktığında, kahveci, Joseph'in yorgunluğundan yararlanarak iklimler konusundaki kuramını ona gizlice anlatmaya başlamıştı bile.

Joseph kızgınlıkla bir şekeri kıtır kıtır yedi. Descartes'ın sözünü anımsadı: "Bayan, sizi seviyorum, ama gerçeği daha çok seviyorum. Hoşça kalın!"

İki dakika sonra, kadının ardı sıra, sokakta çabuk çabuk yürüyordu. Bir girişimde bulunmazsa kendisini üç ay boyunca kınayacağını söyledi içinden... Kadın onu kuşkusuz çabucak başından savacaktı, ama böylece vicdanı rahat olarak yatabilecekti.

Elindeki muayene çantasıyla, ilk göz ağrısının eteğinden ayrılmayan bir ortaokul öğrencisini andırıyordu.

Kadının, siyah takım giysisi ve parlak ayakkabıları vardı. Çevik, ağır ve güvenli yürüyüşünde aynı zamanda hem kutsal, hem de hayvansal bir yan vardı.

Joseph boyunbağını düzelterek, ona yetişmek için adımlarını sıklaştırdı. Kendi yüreği güp güp atarken, onun dingin kalçalarının kozmik bir düzenlilikle salındığı-

nı görüyordu.

Düşündü: "Söyleyeceğimi düşünmeye başlarsam, hapı yuttum."

Küçük bir sıçramayla onun yanına geldi.

"Şey... bayan, özür dilerim..."

Kadın ona bezgin bir bakışla baktı. Yorgunluğun verdiği cesaretten şaşırmış Joseph sürdürdü:

"Sokağın ortasında, size böyle yaklaşarak kaba görünmek istemezdim, bu tür şeylerin yapılmaması gerektiğini bilirim, ama, şey... önce kendimi tanıtmama izin verin: Doktor Joseph Cavalcanti.."

Kadın, "Kusura bakmayın" dedi. "Hasta değilim."

"Ya! Ben bunu hiç düşünmedim. Ben, şey...biz aynı kahvedeydik... *Spor Sevenler*'de... Sizi aynada gördüm ve nasıl söyleyeyim, birden içimde sizi tanıma isteği doğdu... Size aptal görünüyor olmalıyım!"

"Daha beterini gördüm."

"Kısacası, işte... Kahvemi içerken size bakmaktan kendimi alıkoyamadım ve neden bu kadar üzgün göründüğünüzü düşündüm..."

Kadın, "Gördüklerine üzülmemesi için," diye yanıtladı, "insanın hasta olması gerekir."

"Evet, elbette, elbette. Dünya çok neşeli değil... Ancak üzüntü hiçbir şeyi çözmüyor."

"Üzüntülü olmak kimi zaman iyi gelir. Bu hiç sizin başınıza gelmez mi? Hiç de şen şakrak birine benzemiyorsunuz."

"Ah! Diyelim ki, neşenin beni sarmasına izin vermeden, üzüntünün kurbanı olmamaya çabalıyorum."

"Aşırılıklardan uzak duruyorsunuz yani..."

Kadın, otobüs durağında durdu.

"Tamam," dedi, "varılacak yere geldim işte. Sizi tutmayayım, bir doktorun zamanının değerli olduğunu biliyorum. Günün birinde hastalanırsam, sizi arayacağıma söz veriyorum."

"Bakın, sizi yine görmek isterim. Birlikte, ne bileyim... bir yere gidip birşeyler içebiliriz...İnanın sıkıcı değilimdir...Dahası bazan gülüncüm de."

"Gülünç olduğunuzu söyleyeceğinize beni güldürseniz."

Kendi budalalığına kızarak bağırdı:

"Allah belâsını versin, ben maymun değilim! Sipariş üzerine sizi güldüremem! Sizi tanımam için süre tanıyın!"

Kadın ona hafif bir gülümsemeyle baktı ve şöyle dedi:

"Sinirlendiğiniz zaman daha az sıkıcı görünüyorsunuz."

"Ya? Öyleyse yeniden görüşebilecek miyiz, tamam mı? Durun bakalım, ne yapmak istersiniz? Sizi ne ilgilendirir?"

"Dinozorlar."

Afallamış, "Ya öyle mi?" dedi. "Doğru mu?"

Kadın yanıtlama gereğini duymadı. Otobüs geliyordu. Joseph, kendisinde beklemediği zihin çevikliğiyle çabucak, "Bakın" dedi, "belki Doğa Bilimleri Müzesine gidebiliriz. Orada tarih öncesi hayvanları bolca buluruz... Dinozorları sevenler için bir cennettir."

Otobüsün kapısı açıldı.

Joseph, "Öyleyse ister misiniz?" diye çabucak sürdürdü. "Yarın?"

"Yarın düşünürüz!"

Kadın otobüse bindi, kapı gıcırdayarak kapandı ve otobüs, Joseph'i kaldırıma çakılı, şaşkın ve motorun çıkardığı gaz bulutunun ortasında bırakarak uzaklaştı.

3

"Dinozorlar konusunda bir kitabınız var mı?"

Yaşlı kitapçı, aşırı titiz, acı çektirmekten hoşlanan alıcıların en çılgın, en sinsi isteklerine yaşamı boyunca katlanan bir adamın bitkin ve ses çıkarmayan havasıyla Joseph'e dikkatlice baktı.

"Şansınız yokmuş," diye acımasızlıkla yanıtladı, "yirmi yıldır sakladığım bir kitap vardı, ama onu dün sattım. On yıl sonra uğrayınız."

Joseph rıhtımdaki gezintisini sürdürdü. Seine'in, eski kitapların ve dökülen yaprakların kokusunu duyuyordu. Fırtınalı gökyüzü kocaman kül rengi bulutları topluyordu. Sokağa her çıkışında olduğu gibi, Joseph, dışarıda değil de, daha çok dev bir kapağın altında olduğunu sanıyordu. Gerçekten dışarıda olma, dünyayla aynı düzeyde olma duygusunu yalnızca düşteyken duyuyordu.

Doğrusu bu ya, gördüğü her şey çabucak canını sıkıyordu, çünkü hepsini daha önce düşte görmüştü. Hem de daha büyük, daha güzel, daha gerçek olarak. Sinemaskop düşlerine bakarak, yaşam ona amatör işi bir film gibi geliyordu. Özgün olmayan ve özensiz bir amatör işi film. Rimbaud, "Gerçek yaşam başka yerdedir," diye yazmıştı. Joseph için gerçek yaşam yatağındaydı.

Sokak lambaları çoktan yanmıştı. Dönmeye karar verdi. Uzun uzun alkışlar ve konfetilerle Afrika'ya uğurlanan, bitmek tükenmek bilmeyen domuz alaylarını düşlediği uzun öğle uykusuna karşın uykusuz geçirdiği gecenin yorgunluğu üzerindeydi. Marais yönüne saptı.

Yolda giderken o kadını yeniden düşündü. Âşık olursa şansını azaltacağını söyledi içinden. Hödük ve çekingen

biri olurdu. Her ne olursa olsun, yakından bakıldığında olağanüstü bir yanı yoktu. Çok çabuk bıkacağı, soğuk, biraz anlamsız bir güzelliği vardı kadının. Hem sonra sözde gizemi de başkalarının olsun! Bir kadındaki gizem, hep numaradır. Usa en uygunu, onu yeniden görmeyi bile istememek olmalıydı.

Ne olursa olsun, düş kurmamakta kesin kararlıydı. İnsan sonra hep düş kırıklığına uğruyordu. Dinozorları görmeye götürmeyi denerdi, sonra düşünürdü.

Yine de adını sormalıydı...

Bir yıldırım gürledi. Birkaç dakika sonra fırtına patladı. Joseph, sağanağın altında belini bükerek arabalar için yapılmış bir kapıya hızlıca seyirtip sığındı.

Kapı açıktı. İç avlunun dibinde ....KİCİ VE ANTİKA yazısını okuyabildiği kurt yemiş bir tabela gördü. Yanda, bir merdiven bodruma iniyordu. Fırtınanın sonunu beklerken, Joseph bu dükkâna bir göz atmaya karar verdi. Şakır şakır yağmur altında avluyu baştan başa geçti ve zayıf bir ışığın geldiği camlı kapıya varıncaya kadar merdivenleri hızla indi. Küçük bir çanı çınlatarak girdi.

İçinde bir yarasanın yavrularını bulamayacağı, her türlü eski püskü eşyanın arapsaçına döndüğü dükkânda, tozlu, elden düşme antika eşyalar vardı. Kırılmış kurma oyuncaklar, yamulmuş silahlar, samanla doldurulmuş oda kuşları, başka bir dönemin aynaları, göktaşı parçacıkları ve Afrika tapıncakları... Parlaklığını yitirmiş bir cam dolapta, Papa VII. Boniface'nin kendi halindeki azıdişinden tutun da Karaip Denizinde yaşayan köpekbalığının korkunç dişine dek bir diş koleksiyonu bulunuyordu. Karşıda, raflarda, her türlü canilerin ve soysuzların öldükten sonra alınan yüz kalıpları dizilmişti. Yanda giydirilmiş mankenler vardı. Bunlardan biri, geleneksel giysileri içinde, keçi sakallı, kelebek gözlüklü, yaşlı, bir Çinliyi betimliyordu. Gözleri canlı gibiydiler. Joseph, hangi maddeden yapıldığını anlamak için yaklaştı.

Manken aniden, "İyi benzetilmiş değil mi?" dedi.

Joseph ürperdi.

"Özür dilerim," diye geveledi, "sandım ki siz..."

Gözleri pırıldayan yaşlı Çinli gülerek "Özür dilemeyin, ne zaman sevimli bir ziyaretçi varlığıyla beni onurlandırsa, bu küçük cinliği yaparım. İnsan balmumundan dokuz mankeni görünce, onuncunun çarpan yüreğiyle etten kemikten olduğunu seçemiyor. Böylece saygın bir adam kuklalar arasında kukla sayılarak, bilinmeyen birisi olarak yaşar... Beni görevimden alıkoyan bu boş ve tutarsız açıklamaları bağışlayınız. Size ne aradığınızı sorabilir miyim?"

"Peki ben... gerçekten, diyelim ki..."

"Ne aradığınızı bilmiyorsunuz! Haklısınız, bulmanın en iyi yolu budur. Burada her şey var, hatta fazlası... Kuşkusuz, görüşünüze sunulan şeyler ilk bakışta, bakmaya değmezmiş gibi görünür, bununla birlikte o güzelim sarı kelebek, böğürtlenlerle ayrıkotları arasında saklanmayı sever."

Joseph başına bir şey düşmemesine dikkat ederek, dükkânın karanlık derinliklerinde ne var ne yok diye bakmaya başlamıştı bile.

"Sırası gelmişken," dedi, "dinozorlar takımından taşıllaşmış sürüngenlere ilişkin bir nesne bulunur mu acaba?"

"Sizi düş kırıklığına uğratacağım için özür dilerim, ama gösterişsiz dükkânım zavallı belleğimden çok daha genişse de, bulunacağını sanmam. Yıllar geçtikçe belleğim zayıfladı, oysa elde ettiğim değersiz mallar aşırı çoğaldı. Bir diplodoküs'ün elime geçtiğini iyi anımsıyorum, ancak böyle bir nesnenin kocamanlığı beni bunun bir düş olduğunu düşünmeye yöneltiyor. Evet, elbette, bu benim gerçek dünyama sığmayacak kadar iri bir hayvan. Tuhaf... Düşler bize pek çok şeyi unuttururlar, ama hiçbir şey bize düşlerimizi unutturmaz... Bağışlayın, saçmalıyorum. Buyurun bakın... Örümcek ağları ve cılız bedenimin dışında

buradaki her şey satılıktır. Zamanınızı yitirmekten korkmadan gönlünüzce dolaşmanızı size önermekte bir sakınca görmüyorum. En çok sevilecek şey, hemencecik göze çarpmaz. Karton kutuları ve sandıkların diplerini karıştırmaktan sakın çekinmeyiniz. Mutluluk küçük şeylerdedir; uzun boylu düşünceler ve yazı çalışmalarıyla kızgın kafamızı dindirecek değerli, küçük şeyi bulacağınıza eminim."

Joseph'in şaşkınlığı karşısında yaşlı Çinli ekledi:

"Renginizin donukluğu, kırışık alnınız, çukura kaçmış gözleriniz, mürekkep lekeli ak elleriniz, üzgün bir yüreği, kuşkunun içini kemirdiği bir ruhu, nice iç gezilerin gerçek acılarına ve düzmece zevklerine dalmış bir kafayı ortaya koyuyor. Uzun yalnızlıkların kendisine her tür törensel davranış duygusunu yitirttiği gülünç bir yaşlının kaba açıkyürekliliğini ve aşırı küstahlığını bağışlayınız, ancak, nereye gittiğinizi bilmiyor olsam da geri dönmenizi öğütlerim. Kendisine artık hindistancevizleri yetmeyen, burnu havada, ayı yemeyi düşleyen şempanzeye öykünmeyiniz. Az ışık veren fenerinizle yanardağa inmekten vazgeçiniz. Dönmek için daha zaman var. Kafanızın derinliklerinde belki uyuyan canavarlar yaşamakta, ancak, onları uyandırmak neye yarar?"

Joseph, tozlu, mağaramsı yerde araştırmasını sürdürerek, "Kendini tanımak istemek insanca değil mi?" diye sordu.

"Tırtıl, tırtıl olduğunu öğrense, kelebek olur muydu? Annelerine ders vermek isteyen çocuklar gibi, insanlar da bilgi sayesinde doğayı düzeltecek duruma geldiler. Tıpkı sudan daha iyi bir şey yaratmak isteyen balıklar gibi. Neden insan hep 'Neden?' diye düşünür. Bilgi her şeyi verir, ama her şeyden tiksinme duygusunu da verir. Bilinç, çevresinde bir çöl oluşturur."

Joseph, yalnızca birkaç sicimle tavana tutturulmuş bozuk bir avizeyi parmağıyla göstererek, ateşli bir biçimde, "Ama bilinç insanı ışığa yükseltir!" diye bağırdı.

"Sinek ışığa koşar ve alevde yanar."

"Rahatına düşkün bir bilgeliğe kapanıp kalmaktansa, yanmak belki daha iyidir. Bu bilgelik... Aa, plaklarınız da mı var?"

Joseph, Nuh Nebi'den kalma bir yetmiş sekizliği, bir Afrika heykelciğinin altından çekti.

Yaşlı Çinli, "Elimdeki tek plak bu," diye yanıtladı. "Sanırım bir caz plağıdır... Cazı sever misiniz?"

"Hayır, ama kedim caza bayılır."

Joseph, koluyla plağın kabının tozunu aldı ve okudu: '*Black Pap and the Dormouse Band*'[1], parçanın adı *Sleep Party*[2] idi.

"İşte beni ilgilendiren bir şey" dedi.

Yaşlı Çinli belli belirsiz bir duraksama geçirdi ve:

"Ola ki çiziktir" dedi.

" Fark etmez."

"... ve hiç kuşkusuz eğilmiştir."

"Önemi yok, onu alıyorum."

Yaşlı adam "Peki..." diye göğüs geçirdi. "Beş franga olur."

Joseph parayı ödedi.

"Şimdi," dedi, "size hoşça kalın diyorum, usa yatkın öğütleriniz için de teşekkürler."

Yaşlı Çinli eğilerek: "Hoş ziyaretiniz için, ayrıca önemsiz ve hastalıklı bir yaşlının üzücü saçmalıkları karşısında gösterdiğiniz hoşgörüye ben teşekkür ederim," diye yanıtladı.

Yağmurun hızı kesilmişti. Joseph'in alışveriş yapması gerekiyordu, ancak yarına kadar dayanmaya karar verdi. Hem evde hâlâ makarnayla bir iki tane domates vardı.

Evine doğru hızlı hızlı giderken, bir yandan da yaşlı

---

1. Orkestranın adı. (Çev.)
2. Uyku Partisi. (Çev.)

Çinlinin sözlerini düşünüyordu. "Belki haklı, belki zekâ bir düşüştür. Her şeyi anlayan kimsenin delirebileceği doğrudur. Keşke hiç düşünmeye başlamasaydım!... Boş ver! Şimdi çok geç, gitmekte olan trenden artık atlayamam. Sonuna dek gitmek, biraz daha dayanmak gerekir. Büyük balığı yakalamak üzere olduğumu duyumsuyorum. Beeen, bunu on yıl önce söylemiştim. Adam sen de! Hiç değilse vicdanımı hiçbir zaman satmadım. Kendimle barışığım ve bunun bedeli yoktur. Başkaları ödül kazanmak için kaygan direğe tırmanadursunlar, ben sadece ölü fareler bulma pahasına da olsa ayak değmemiş mağaraların dibine inmeyi yeğliyorum. Sonunda kuşkusuz en önemlisi nereye gittiğini bilmemektir, yoksa her şey öylesine sıkıcı, öylesine yorucu olur ki... Yoo, gerçekten, yaşamını krom kaplı ve güzelce yağlanmış bir işyeri koltuğuna oturtmak, yalnızca daha önce yapılmışı yapmak, yalnızca okların gösterdiği yönde düşünmek, zamanı düşlerine yasaklar koyarak geçirmek ve usun daha önce arşınladığı yollardan geçmek bana göre değil. Ben, her gece yatağımda yaşamımı ortaya koyuyorum. Belki bir sabah yeryüzüne çıkamayacağım... Sağlık olsun! Çok kazanmak için büyük oynamak gerekir!.."

Yağmurun altında yürürken, belki çizik ve kuşkusuz eğrilmiş bir plağı, güve yediği tartışılmaz yağmurluğunun altında korumaya çalışarak , Joseph Cavalcanti böyle düşünüyordu. Sözü edilen yağmurluğun, adından başka yağmurluğa benzer bir yanı kalmadığından, Joseph kısa bir süre sonra, iliklerine kadar ıslanmıştı. O zaman bir coşku çalımıyla, yüzünü yağmura tutmak üzere başını kaldırdı. Bu anda, bir su birikintisine bastı ve ayakkabısına alttan su girdiğini fark etti. Tabanda bir delik olmalıydı. Birden aklı başına geldi, yeni ayakkabı alması gerektiğini sıkıntıyla içinden geçirdi. Bu, bir devlet dairesine yazı yazmak ya da damlatan bir musluğu onartmak için, arandığında hemen işe koşan ve insancıl bir muslukçu bulmak gibi, ken-

disine soğuk terler döktüren, can sıkıcı bir işti. İşin acıklı yanı, küçük şeyleri yapmadaki bu yeteneksizlik, aydan aya, neredeyse günden güne kötüye gidiyordu. Okumaktan ve yatmaktan gayrı her türlü etkinlik onu tiksindiriyordu. Eh işte! On dakika okuduktan sonra gözleri batıyor, kimi zaman yatmaya üşendiği bile oluyordu.

Ellerine kaygıyla bakarak içinden, "Belki de bir canavar olmak üzereyim," dedi. Ancak Ramakrishna'nın sözlerini düşündü: "Başkaları sabanın arkasında iki büklüm olurken, hamağında esneyen adamı hor görmeyiniz, çünkü bir tek bu adam kaplanın karşısına çıkma yürekliliğini gösterecektir."

4

Kedi plağın her yanını kokluyordu.

Joseph, "Sabırlı ol, sevgili Livingstone," dedi, "yarın bodrumdaki eski pikabı çıkaracağım."

Joseph makarnayı pişirirken yeniden genç kadını düşünmeye başladı. Yarın sabah onu görmeye çalışacaktı. Zinde olmak için erken yatmaya karar verdi.

Duş yaptıktan sonra aynalı dolabı açtı. Tek takım elbisenin yanında kırk tane pijaması dizili duruyordu. Onları özenle gözden geçirdi ve sonunda kara ipekten, sırma işli bir Çin tören pijaması seçti. Kusursuz bir kılıkta uyumak, uykunun bilimsel uygulamasının bir gereğidir. Bu, düşçünün kendine olan güvenini pekiştirir. Hem sonra düşün bizi nereye götüreceği bilinmez, başkalarının karşısına çıkacak durumda olmak her zaman daha iyidir.

Bu gece, Joseph başarmaya kararlıydı. Genç kadına yanaşarak kanıtladığı yüreklilik kendisine güven vermişti. Şişindiğini duyumsuyordu.

Kedi çoktan yorganın üzerinde kendisine titizlikle bir yer aramaktaydı. İyice düşünüp taşındıktan sonra yatağın güneydoğu köşesindeki her zamanki yerini seçti. Çukurunu hazırladıktan sonra, burnu tüylerine gömülü, ayakları iyice içine çekili, titreyerek yumak biçimini aldı.

Joseph bir sigara yakıp pencereye yaklaştı. Her zaman olduğu gibi, avlunun öte yanındaki, karşıki pencereye uzun uzun baktı. Orada terk edilmiş bir daire, hapsedilmiş ve erişilmez geçmişten bir parça bulunmaktaydı... Düşünde, hiçbir harita üzerinde bulunmayan ülkelere girmiş, yatağında bitip tükenmez Sibiryalar, gizemli Hindistanlar ve duyulmadık Çinler'de gezmiş, yorganı altında

horlayarak adsız denizlerde dolaşmış ve uçsuz bucaksız çölleri aşmış olan, çalar saatinin tik takları kendisine ninni gibi gelen, Saba melikesinin yeraltı sarayını ve Babil'in asma bahçelerini arayıp taramış, düşsel coğrafyası yüzlerce atlası doldurabilecek olan o, kendisinden birkaç metre ötedeki bu odaya hiçbir zaman giremeyecekti...

Göğüs geçirerek sigarasını bir tablada ezdi. Telefonun fişini çektikten sonra yatağına yöneldi, altında bir canavar olup olmadığını inceledi, terliklerini kararlılıkla çıkardı ve örtülerin arasına giriverdi.

Esneyerek gece masasına doğru başını çevirdi. Düşlerini yatırdığı seyir defterinin yanında, başucu kitapları yığılıydı: Ernest Pigeon'dan *Kristof Kolomb'un Yaşamı*, Rollenstein'dan *Uykunun Basamakları*, Marki d'Hervey-Saint-Denys'den *Düşler ve Onları Yönetme Araçları*, Charles Nodier'den *Uykudaki Bazı Olaylar*, Artémidore'dan *Düşsel-Eleştiri* ve uykucunun kutsal kitabı, pek az rastlanan örneklerinden birini Budapeşte'deki bir kitaplığın nemli ve karanlık bodrumlarından Joseph'in yürütmek zorunda kaldığı çılgın kitap, uykunun büyük ustası Amédéor Tartakoviç'in masalsı ve güve yemiş kitabı: *Hypnométron.*

Uyku konusundaki bu kitapların Joseph'i uyutma etkileri yoktu, tam tersi geçerliydi. Elinin altında, her zaman hepsi birer yazın ödülü almış, olağanüstü, uyutucu güçlerini çok beğendiği bir yığın yeni roman bulunurdu. Uykusuzluğun dev adımlarıyla ilerlediği bir ülkede, büyük bir istekle insanları uyutma gibi soylu bir göreve kendilerini adayan bu kadar yazar bulunması çok güzel değil miydi? Joseph beğenilen, kitle haberleşme araçlarının ortaya çıkardığı ve bütün becerisi küçük şeyleri canlılıkla, büyük bir ustalıkla uc uca dizmek olan bir yazarın kaleminden çıkan bir sayfayı çözmeye çalışırken en azından içinden böyle geçiriyordu. Bu kitap, parlak bir hiçlik, cafcaflı bir boşluktu ve okuru sürekli etkilemek, gözünü boya-

mak kaygısıyla üretilmişti. Zekâ saçıyordu, ama her şey yapmacıktı. Her satırında, şu bayağı kibarlık, çayını küçük parmağı havada içen sonradan görmenin göze batan şu aşırı inceliği, kültürünü reçel yayar gibi yayan ve biçemini orospunun kıçını göstermesi gibi gösteren edebiyat vurguncusunun şu düzmece aristokrat havası vardı. Kendisi sevilsin diye değil, yazarı beğenilsin diye yazılmış bir romandı ve bir laf cambazının, okuru uyandırmak için yüzüne bir kova soğuk su atacak yerde, onun yoksunluklarını, gözetlemeciliğini ve özseverliğini alışılmış biçimde okşamayı sürdüren bir tatlı su aydınının yapıtıydı.

Birkaç sayfa sonra, insan direncinin sınırına dayanan Joseph'in ellerinden düştü kitap.

Ağzını iyice açıp esneyerek, "Ben buna ne derim, bilmek ister misiniz, sevgili Livingstone?" dedi.

Kedinin yanıtını beklemeden sürdürdü:

"Osurukla sözcükleri birbirine katan, kuru sıkı bir edebiyat alttarafı. Lâf aramızda, Livingstone, gönül rahatlığı ve inançla sıçmak, söyleyecek bir şeyi olmadan güzel tümceler döktürmekten daha az bayağıdır."

Kedi yorum olarak, başını usulca kaldırdı, görkemli bir biçimde esnedi ve yeniden büzüldü.

Joseph, "Evet" dedi, "Haklısın. Sığınağı kendisi olan kimseye ne mutlu!"

Sonra çalarsaati alıp özenle kurdu. Zile gerek yoktu, kedi her gün saat yediyi vurduğunda onu uyandırmayı üstleniyordu. Joseph her zaman ona mamasını verdikten sonra yeniden yatıyordu, ama yarın genç kadını yeniden görmek için *Spor Sevenler*'e gidecekti.

Çalarsaati, sehpanın üzerine koydu ve onu bir an seyretti. Bu çalarsaatin hiçbir özelliği yoktu, ama özgünlüğü de açıkça bundan kaynaklanıyordu. Bu, ellili yıllardan kalma, Sovyet malı bir çalarsaatti. Anlayışına tümüyle uygun, içinde gösterişin dirhemi bulunmayan, örnek mühendislerce ders alınacak bir titizlikle tasarlanmış, süssüz, sa-

de, en azla yetinmiş ve işe yarayan makine bölümü, amansız akrep ve yelkovanı, acımasız tik takları ve adamın kanını donduran bir zil düzeniyle sıradan mekanizması olan bir çalarsaat: Zaman imgesinin ta kendisi.

Joseph başucu lambasını söndürdü. Yorganı başına çekerken içinden, "Yürekli ol!" dedi.

Bu anda, hiç kimse ona kötülük yapamazdı, hiçbir şeyden korkmuyordu artık, kendi gecesinde sımsıcak, iyice yalnız ve her şeyden iyice korunmuştu. Yatağı ele geçirilemez bir kale, azgın bir denizin ortasındaki kaya üzerinde yapılmış yıkılamaz bir fenerdi. Dışarıda ne olursa olsun ona vız gelir tırıs giderdi. Çarşaflarının yumuşak ılıklığı sonsuzdu. Yeryüzü bin parçaya bölünse de, kendisi yorganının altında ölümsüzdü, uçan yatağına binmiş olarak uzayda yol alırdı.

Hayır, artık hiçbir şeyden korkmuyordu. Kendi düşünceleri dışında.

Yalnızlığını düşünmeye koyuldu: Sever gibi, seçmiş gibi yaptığı ve yıllar yılı ağır ağır ama kesin bir biçimde içinde yer eden yalnızlığını. Televizyonun aydınlattığı küçük, soluk yaşantılarında kapanmış, çocukları ve otomobilleriyle göğüsleri kabaran, tek ilkesi *yakında hafta sonu, yakında dinlence, yakında emeklilik olan* bir yaşamdan hoşnut ve iyi gitmeyen bir dünyanın ortasında tümüyle kendilerinin olan yeşil bir adacık yaratmak isteyen dostları uzaklaşmıştılar. Belki haklıydılar... Yo hayır, yanılıyordular. Yaşamı boyunca özdeksel güvenliğini düşünmek, tehlikelerin en büyüğünü göze almaktır. Korkaklık, yürekliliktен daha tehlikelidir. Her ne olursa olsun, onlarla ilişkisi bitmişti. Dostluklar ancak ortak tutkuyla ayakta kalırlar. Gençken birlikte aynı şeyler düşlenir. Zamanla, düşlere özgü olanın düş olarak kaldığı anlaşılır. O, düşlerini asla yadsımamıştı. Sonuç: Bir canavar olmuştu. Tek tutkusu uyumak olan bir canavar... Evet, bir canavar... Hem sonra canavar bile değil. Bir canavar canlıdır, geğirir, yellenir,

bağırır, terler, şiddetle karşı koyar, yerde yuvarlanır, her yöne alev püskürtür... O hiç de böyle değildi. Çelebi, görgülü ve uygar duruyordu. Kafesini kemirmiyordu bile, başını sokaktan geçenleri aşağılamak için pencereden dışarı çıkarmıyordu. İyice yağlanmış bir robota benziyordu. Acı çekmek için iyice yağlanmış. Sıkıntı küpünden başka bir şey değildi, saat gibi çalışan bir tasa makinesiydi. Toplumsal bakımdan ölüydü. Kimsenin ona bir parçacık güveni yoktu. Araştırmaları yıllardır yerinde sayıyordu. İlerlemiyordu, labirentteki fare gibi dönüp duruyordu. Herkes için bir hiçti. Yaşamdaki zevkleri yaşamı unuttuğu anlardı. Küp gibi sarhoş olduğu ya da kütük gibi uyuduğu zaman kendisini bir uzaylı gibi her şeye yabancı duyumsuyordu. Yine de verecek çok sevgisi vardı, ama bu sevgisini geri çeviriyordular. Oysa aşırı seviyordu, işte bu yüzden kendisiyle görüşülmez ve yalnız yaşar duruma geliyordu. Sakınmalıydı: Aşırı sevenler toplumsal tehlike olurlar. Günün birinde onu bir yerlere kapamak üzere gelip alabilirdiler. İşte, sonunda oldu, içinde bir grizu patlaması vardı. (Yorganın altındaki sıkıntı artışlarını böyle adlandırıyordu.) Bununla birlikte, hareketsiz durduğu sırada yaşamı hiç mi hiç düşünmemeye yemin etmişti. İnsanın bedeni yorgun değilse, hareketsizlik her zaman kokuşmuş ve kötümser düşüncelerin doğmasına neden olur.

Upuzun uyuyan kedisine imrenerek öteki yanına döndü.

Neşeli bir şey düşünmek. Sözgelimi Tahiti'yi. Ah! Kumsal, güneş, hindistancevizi ağaçları, çalparalar... Kadınlar, her yerde kadınlar, paskalya yumurtası gibi çalılıklar arasına gizlenmiş kadınlar, kumun üzerindeki, ağaçlardaki kadınlar, kedi-kadınlar, kuş-kadınlar, şekerden kadınlar, çikolatadan kadınlar, her renkten kadınlar, onu olduğu gibi görecekleri için tüm yürekleriyle sevebilecek kadınlar. Hayvanlar, tanrılar ve çocuklar arasında avcılık yaparak, balık tutarak yaşardı. Tek işleri sevmek olan var-

lıklarla yaşardı. Ve o kadın orada bulunurdu, o...

Haberi olmadan o kadın şimdiye değin nasıl yaşayabilmişti?... Onu tanımaksızın kendisi nasıl var olabilmişti?... O ne yapıyordu?... Neyi seviyordu?... Evi nasıldı?... Sevgilisi var mıydı?... Kaç bacağı vardı?..

... Düşündüğü şeyler, göstericisi hızlı çalışan çılgın bir film gibi, özerkliklerini kazanmaya, denetimsiz olmaya ve ortaya git gide daha hızlı çıkmaya başlıyorlardı. İmgelemi kendisinden kurtuluyordu, beyninin artık freni yoktu; beyni canlı rakamların kaynaşmasında, zincirden boşanmış kargacık burgacık harflerin ve renkli gurultuların şenlik fişeğinde tam hızla akıp gidiyordu...

Bu, aynı zamanda tümüyle tutarsız ve tam tamına mantıklıydı. Bu, gerçeğin karalamasıydı.

... Karanlık giderek hızlanıyordu. Çalarsaatin tik-takları çabuklaşıyordu, yatak hızını artırıyordu... Aydınlatılmış dev arıtımevleri, araba mezarlıkları, buz dağları gibi düz ve parlak, yüksek yapılar, hızlı yollar ve karmakarışık çok katlı yol kavşakları pencerenin önündeki gecenin içinde geçit yapıyordu. Bu bir beton, asfalt ve çelik çölüydü. Yıldızlar arasında, çok iyi temizleyen çamaşır tozu, sade yoğurt ya da Tahiti'ye yolculuk reklamları göz kırpıyordu. Işıktan bir domuz budu aya asılıydı.

Joseph, bu kenti tanımıyordu. İçinden, "Tüh," dedi "yine yanlış trene bindim. Üstelik biletim de yok..." O anda bir denetçi içeri girdi. Bu, Halkların Babasıydı.

"Bilet, lütfen" dedi.

Joseph, "Tam zamanında geldiniz," diye yanıtladı, "biletim yok doğrusu."

'Bilet yok mu'da 'r' harfi olmamasına karşın halkların babası 'r'leri yuvarlayarak "Bilet yok ha!?" diye haykırdı.

Joseph, "Kaygılanmayınız," diye sürdürdü, "bilete gereksinimim yok, düş görmekteyim."

Halkların Babası öfkeyle, "Ama bu bir neden değil, Al-

lahın belâsı!" diye bağırdı, "herkes biletsiz düş görseydi, doğruca yatağa giderdi."

Joseph ceplerini kaygıyla karıştırdı. Hem yatağa girmeden önce bilet almak çok kolaydı!

Halkların Babası, çatık kaşları ve sert görünüşlü bıyığıyla göz dağı verdi:

"Bana hemen biletinizi vermezseniz elimden çekeceğiniz var, bilesiniz!"

Joseph konuyu değiştirmeye çabaladı. Dışarıda herhangi bir şeyi göstererek, "Bu da ne?" diye sordu.

Halkların Babası "çöp topu" diye yanıtladı.

Gerçekten gözlemevine benzeyen iki iri kubbenin arasında dev gibi bir top dikiliyordu. Evrende uydulaşmak üzere, ağzından aralıksız tonlarca pislik fışkırıyordu. Ta yukarıda, yıldızların arasında sonsuzluktan ağır ağır dönmekte olan plastik şişelerin, eski araba lastiklerinin, konserve kutularının ve otomobil iskeletlerinin geçtiği görülüyordu.

Joseph, "Bu iyi bir düşünce," dedi. "Tutumluluk, ölçülülük ve kötü kokucuklara paydos!"

Halkların Babası, burnunun ucunu bir haçla kaşıdı ve şöyle dedi:

"Yeryüzü o kadar değerlendi ki ortalıktaki her şey, hop! Havaya gönderiliyor."

Sorunla ilgileniyor gibi görünen Joseph, "Ya biraz da toprağı eşsek?" diye sordu.

"Ohho! Aşağısı çoktan doldu. Hiçbir şey olmayan sizler o kadar çoksunuz ki."

Bu sırada, Joseph'i donduran, aynı zamanda 'altta' ve 'uzanmış' anlamına gelen tuhaf ve korkutucu bir hareket yaptı.

İçini tasanın kemirdiği Joseph, Halkların Babasının sözlerini incelikleriyle belirtmeye çabaladı:

"Hiçbir şey, hiçbir şey, bu kadarı da fazla..."

Yanıt olarak Halkların Babası, şapkasını çıkardı, içi-

ne tükürdü ve yeniden başına geçirdi. Daha sonra, bölmenin kapısının yukarısına, üstünde: *Ödemek zorunda* yazılı bir etiket yapıştırdı.

Ve çıktı.

Tren durduğunda Joseph hiçbir şey olmamış gibi yaptı ve inmedi.

Bir süre sonra tren yeniden yola koyuldu. Uzun bir süre gitti, gitti, gitti... (Joseph en azından bir an için sürenin uzun olduğu duygusuna kapıldı.)

Sonunda tren, kullanılmayan küçük bir taşra istasyonunda durdu. Joseph ıssız perona indi ve tropikal bitkilerin boy attığı bekleme salonundan geçti. Daha sonra boş istasyondan çıktı ve kendini balta girmemiş ormanda buldu. Bu, ağaçları bulutlar arasında kaybolan ve iri yapraklarının üzerine hamaktaymışçasına uzanılabilen dev bir ormandı. Ağaç gövdeleri arasında gemi yelkenleri kadar geniş örümcek ağları bulunuyordu. Toprak güvenilmez görünüyordu; bir çukura düşmemek için sarmaşıklara asılarak, çürümüş ve yosun kaplı ağaç gövdeleri üzerinde sakınımla yürümek gerekiyordu. Bu bitkisel karmaşa ortasında Joseph, göze çarpmamaya çabalayarak ağır ağır ilerliyordu.

Kimin ya da neyin gözüne çarpmamalıydı, bunu bilmiyordu ve bilmek de istemiyordu.

Ansızın dev marullar arasında, yerde kıvrılmış bir insan iskeleti gördü. Yolunu yitirmiş bir uykucunun kemikleri olabilirdi.

Benekli kocaman çiçekler bir ölüm sessizliğinde salınıyordu. En kötü, her yerde saklanmıştı. Joseph korkmuyormuş gibi yaparak yürüyordu. Korkuyu üzerine çekmemek için kendi ülkesinde bulunan birisi gibi davranıyordu. Çevresindeki nesnelere biçimlerini değiştirme süresi bırakmamak amacıyla bakışlarını bir şey üzerinde tutmamaya dikkat ediyordu.

Varlığını belli etme tehlikesi olmasına karşın, bir şar-

kı mırıldanmaya koyuldu. Ancak, git gide yayılan imgelemini ne pahasına olursa olsun bastırmak gerekiyordu.

Boğazına bir şey düğümlenmiş gibi mırıldanıyordu:

Bir salatalık turşusu var
Pantolonumda...

Ne yazık ki sözcükler anlamlarını kemiren berbat bir şeyle yüklüydüler ve *salatalık turşusu* sözcüğü birden kendisine iğrençliğin en son noktasıymış gibi göründü.

En kötünün kesin göründüğü sırada, Joseph bir müzik platformunun önüne vardı.

Bu platform, büyük bir koyağa bakan yüksek bir yarın kıyısında bulunuyordu. İçeride, yaşlı Çinli antikacı, her salınımı kendisini boşluğun üzerine götüren bir salıncakta sallanıyordu.

Joseph, "Oh!" dedi, "ölmeden geçtim ama kıl payıyla. Ne olursa olsun, biraz spor iyi geliyor!"

Yaşlı Çinli, "Özellikle uyurken," diye yanıtladı.

Joseph pırıl pırıl göğe baktı ve konuşmasını sürdürdü:

"Yine de hava çok güzel. Sanki yorganımın içinde değilim."

O sırada müzik platformuna çıktı ve yarın kıyısına yaklaştı. Gökyüzü tufandan önceki mavilikteydi, takımyıldızların parıldadığının görüldüğü çok derin ve çok duru bir mavilik. Koyak, sonsuz çimenleri ve dev ağaçlarıyla göz alabildiğine uzanıyordu. Orada, çok uzaklarda, birkaç günlük yürüyüş ve birkaç düş gecesi uzaklıkta, büyük, dingin bir ırmak balkıyordu.

Joseph, "Filozofları görmüyorum," diye şaştı. ('Dinozorlar' demek istiyordu.)

Yaşlı Çinli kulağını kaşıdı ve bir gökkuşağı belirdi. Koyağın dibinde canlı nesneler kımıldamaya başladılar. Dinozordu bunlar.

Joseph, "Bunlar uslu mudur?" diye sordu.

Yaşlı Çinli, "Yaklaşmasını bilmek gerekir," diye yanıtladı, "herkes gibi onların da kendi sıkıntıları var."

"Neden yeryüzünden yitip gittiler?"

Yaşlı Çinli, "Gidin bunu onlara sorun," dedi.

Salıncağında üzünçlü bir ninni söylemeye başladı.

Joseph, bu mutlu koyakta koşuşan dinozorlara bakarak içinden bir özlem duydu. "Günün birinde," dedi içinden, "ben de onlar gibi olacağım."

Ah! uykusundan bunlardan birini getirebilseydi, bir utku olurdu. Kuşkusuz bir dinozor taşınmak için biraz ağırdır, yatakta çok yer tutar, ama sonra tasalara paydos! Uyku dalında Nobel ödülünü alırdı ve her gün kestane şekeri yerdi.

Müzik platformunda tüylü, küçük oyuncak dinozorlar vardı. Joseph yaşlı Çinli'nin başka bir yöne bakmasını bekledi, onlardan birini yürüttü ve gizlice donuna soktu. Ama dinozor pantolonunda sıkıntı verici bir şişkinlik yapıyordu. En iyisi buradan sıvışmaktı.

"Alışveriş yapmak için uyuyor olmamdan yararlanacağım," dedi. "Görüşmek üzere."

Yaşlı Çinli müzik platformunun döşemesinin altından aşağı inen bir merdiveni göstererek yanıtladı.

"Daha sonra görüşmek için hep aşağıya gitmeli. Dosdoğru aşağıya inin, ister istemez oraya varacaksınız."

Joseph birkaç düş sonra ya da belki aynı düşün daha ilerisinde, ıssız yeraltı geçitlerinde uzun süre yol aldıktan sonra kendisini büyük bir mağazada buldu.

Orada cehennemdeki lânetliler benzeri birbirlerini görmüyor gibi davranan bir yığın tüketici vardı. Joseph, alışkanlıkla kitap bölümüne yöneldi. Orada gözlerine inanamadı: Yenilebilir kitaplar, atılabilir kitaplar, konserve kitaplar, çürüyüp doğaya dönebilen kitaplar, sayfaları bir kolla çevrilen kitaplar, konuşan kitaplar, oyuncak kitap-

lar, plastik kitaplar, içine küçük bir televizyon yerleştirilmiş kitaplar, kendi kendini yazan kitaplar, vb. vardı.

Joseph oyalanmadı, çünkü her dinden insanların tapındıkları bir yerin tam yanıbaşında hemen ilgisini çeken, erotik nesneler bölümü bulunuyordu. Orada, küçük cam havuzlarda yüzen minyatür kadınlar ve para makinelerine benzeyen erkek ve kadın cinsel organları vardı.

Joseph bunalıyordu. Çıkışa yöneldi. Ancak oraya yaklaştıkça kalabalık giderek artıyordu. İyi niyetlerinin kanıtı olarak tıka basa dolu el arabalarını gösteren, kendilerinin öncelikle geçmeleri için yalvaran tüketiciler, ana kasanın çevresinde birbirlerini eziyorlardı. Bazıları arabalarını ileri geri sallayarak bayağıca şarkı söylemeye koyuldular. Kitle tarafından müzikle çiğnenmiş ötekiler, dayanışma içinde olduklarını göstermek ve yeniden ayağa kalkma şansına sahip olmak için alabildiğine şarkı söylüyorlardı. Göze batmamak en iyisiydi ve Joseph koroya katıldı:

Ağır ağır yürüyorum daha çok yaşamak için,
Daha çok satın alıyorum daha iyi olmak için,
Bir topaç var çaydanlıkta
Ve bir motor kıçımda.
Tasalara karşı yerim yoğurdu
Böbreklerim için içerim şişe suyu
Bir topaç var çaydanlıkta
Ve bir motor kıçımda.

Çıkış, bir katedral büyüklüğünde bir istasyon girişiydi. Kasadaki kadın bir sunağın arkasında görkemle dinsel töreni yönetiyordu. Joseph geçemeyeceğinden korktu. Yalnızca hiçbir şey almaması bir yana, üstelik ödeyecek parası da yoktu. O zaman *Spor Sevenler*'deki genç kadın olduğu ortaya çıkan kasadaki görevliyi süzmeye başladı.

Birkaç kaş göz oynatmadan sonra kadın baştan çıkmıştı.

Joseph iyi fırsatları kaçırmayan çıkarcı bir düşçü oldu-

ğu için, insanlar arasından kendine bir yol açtı, sunağın üzerine çıktı ve sırtüstü uzandı. Kasadaki kadın da, gözleri parıldayarak ve dili bir karış dışarıda sunağa tırmandı. İstekle soluyarak eteğini kaldırdı.

Bu sırada sunak önünde kuyruk yapan tüketiciler karşı çıkmaya başladılar:

"İğrenç bir şey bu! Bunu burada, herkesin gözü önünde yapmak!... Üstelik doktor! Ne ayıp!"

Joseph, "Ama düş gördüğüme göre," diye ileri sürdü, "hakkımdır..."

"Sayın bay, belki siz düş görüyorsunuz, ama biz görmüyoruz!"

Doğal olarak bir gerçeğe uygunluk belgesi göstermesi gerektiğini ileri süren ve bu nedenle üzerine oturmaktan çekinen kasa görevlisi kadar nazlanmaya başladı.

"Çabuk ol," dedi Joseph, "yetişmem gereken bir tren var! Yedide uyanmam gerekiyor!"

Bu anda, bir kablonun ucunda ağır ağır sallanan dev bir çalarsaati sunağın üzerinde gördü. Saat tam yediyi gösteriyordu.

Kasa görevlisi kadın, "Tasalanmayın" dedi, "bu bir çalarsaat değil, bir uyutma makinesidir. Uyanma tehlikeniz yok."

Tüketiciler huysuzlanıyorlardı. Onu ısırmaya çalışarak, Joseph'e yabanıl ve pis sapık diyorlardı. O sırada kasa görevlisi kadını koltuk altlarından tuttu ve üzerine oturttu. Joseph, bacaklarını ısırmak için saldıran tüketici yığınını ayaklarıyla uzaklaştırmaya çabalarken kadın onun karnının üzerinde ata binmiş gibi çalkalamaya başladı.

Kasadaki kadının ağırlığı gitgide artıyordu. Kadın, birden haykırmaya başladı:

"Pis düşçü! Düşçüler de hep beni bulur! Alık alık bakan ozanlar!"

Aynı anda kadın onun üzerinde ilerliyordu ve kadının

karnı burnunda olduğunu gördü. Bir dinozordan gebe.

Sonunda Joseph'in göğsünün üzerine oturup, başını nemli bacaklarıyla sıktı. Kadın bu anda birkaç ton geliyordu. Joseph boğuluyordu. Kadın, birden sunağın üzerinde bulunan damgayı aldı ve bağırarak onun yüzünü (çılgınca) damgalamaya koyuldu:

"Al sana, bu anan için! Bu baban için! Bu deden için! Bu da halan için!"

Joseph haykırdı... ve uyandı.

Başının üzerinde uyuyan ve dinginlik içinde yastıkta tırnaklarını bileyen kediyi kaldırıp attı.

Ter içinde kalmıştı. Yüreği gümbür gümbürdü. "Bu kez," dedi, "güllenin rüzgârının geçtiğini duyumsadım. Orada kalacağıma iyice inanmıştım." Kıl payıyla bir daha uyanmama duygusunu, o hasta duyguyu her zaman içinde duyuyordu.

Her sabah saat tam yediyi vurduğunda olduğu gibi Livingstone, tırnaklarını yastıkta biledikten sonra Joseph'e kalkması için yarım dakikalık bir erteleme tanıdı. Bu sürenin sonunda Joseph hâlâ yataktan çıkmadığı için, sıkıntısız bir uyarı 'miyavı' gönderen kedi ardından soğukkanlılıkla duvar kâğıdına saldırdı. Soğukkanlı bir şekilde, tırnak ve dişleriyle duvar kâğıdını kılı kırk yararcasına paramparça ediyordu.

Joseph, bir elini yorganın altından çıkardı, yeri yokladı, terliğinin tekini eline geçirdi ve onu kediye fırlattı. Bu türden umutsuz tepkiye alışık olan kedi, atılanı kolayca savuşturdu, duvar kâğıdını büyük bir titizlik ve yöntemle parçalayarak, işini bilinçle sürdürdü.

Sonunda kalkan, mutfağa doğru sendeleyen, bir ayağı terlikli öteki çıplak uyku sersemi Joseph, "Zorba kedi!" diye bağırdı.

Livingstone, parçalama işine hemen son verip buzdolabına doğru ok gibi fırladı.

5

Kadın, gözlerini bir tiranozor iskeletine kaldırarak "Kendilerini okşattıklarını sanıyor musunuz?" diye sordu.

Bu sabahla birlikte, Joseph sanki güzel bir düşteymiş gibiydi. Genç kadına otobüs durağında yeniden kavuşmuştu. Doğa Bilimleri Müzesine gitme önerisini inanılmaz bir biçimde hemencecik kabul etmişti ve orada buluşmayı kararlaştırmışlardı. Mutlu bir sabah geçirmişti. Umut ona kanat takmıştı sanki: Birkaç saat içinde, bir yıl boyunca yaptıklarından fazlasını yapmıştı. Kedinin meraklı bakışları altında her yeri makineyle süpürmüştü, çarşafları değiştirmişti (ne olacağı bilinmez ki), kitapların tozunu almış ve mutfağı temizlemişti. Daha sonra yeniden dışarı çıkmış, ayakkabı, yeni bir şemsiye, dinozor renkli bir boyunbağı ve taşıllaşmış kelerler konusunda berberde okuduğu bir 'Que sais-je?'[1] satın almıştı.

Geç kalmayı alışkanlık edinmiş olsa da, söylenen saatte Doğa Bilimleri Müzesine varmıştı ve –yine inanılır gibi değil!– tırısa kalkan fare tonunda külrengi bir tayyör giyinmiş kadın, dev otobur iskeletinin karşısında duruyordu bile. Boyanmamıştı. Onu ilk seferkinden daha güzel buldu.

Kadın, tiranozora bakarken, Joseph onu kendinden geçerek seyrediyordu.

Kadın ona dönerek, "Ayda mısınız yoksa?" diye sürdürdü.

"Hı? Şey... Kendilerini okşatır mıydılar?... Aslında insanoğlu onların yok oluşlarından yetmiş milyon yıl sonra ortaya çıktığından, hiç böyle bir sorun olmadı. Ama bence

---

1. "Ne biliyorum?": Konuları özlü anlatan bir cep kitabı dizisi. (Çev.)

bu hayvanlar, kendilerine sevgi gösterildiğinde pek öyle duyarlı olmayabilirdiler."

Önünde yükselen taşa dönüşmüş karabasana gözlerini kaldırdı ve ekledi:

"Bu örneğini gördüğümüz hayvan yaşıyor olsaydı, sanırım pek tanışacak kadar zaman bulamazdık. İşte binlerce yüzyıl boyunca yeryüzünün kralı olan, gelmiş geçmiş bütün çağların en korkunç etoburu *kral tiranozor.* Yirmi ton çeken zırhlı bir gövde, bir fili öğütebilecek çeneler, kılıç gibi tırnaklar, geceyi delen gözler, bir baobab ağacını kökünden söken kaslar... ve bir fındıktan daha büyük olmayan bir beyin. Yemekten başka bir tutkusu yoktu. Tek düşüncesi: öldürmek. Belki korkuyu bilmiyordu çünkü hiçbir şey ona gözdağı veremiyordu. Düşünme gereksinmesi yoktu, en güçlü oydu. Gördüğü her şeyi yakalıyordu, kımıldayan her şeyi yutuyordu. Yemek makinesiydi."

Dalmış kadın, "Tanrı neden böyle bir canavarı yarattı?" dedi.

"O zaman belki Tanrı henüz bir çocuktu... Üstelik tiranozor, sadece, iri beyinli, kendini beğenmiş Homo sapiens bakışımızla bir canavardır. Gene de Tanrının en çok gurur duyduğu yaratığın bu olup olmadığını kim bilebilir? Uzaylı taşılbilimciler, pis kokulu bir sis tabakası içinde boğulmuş bozbulanık bir çölden başka bir şey olmadığı zaman, gezegenimiz üzerindeki yaşamın tarihini incelediklerinde, tiranozoru, kuşkusuz yaratılışın incisi, yaşamın kıralı olarak sayacaklar, çünkü o, doğar doğmaz yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan biz zavallı insanoğullarından daha uzun süre başta kalmış olacaktır. Yine de sınırsız gücü olsa da, doğa hakkından geldi. Doğa onu yeryüzünden bir saman çöpü gibi süpürüp attı. Çağını yaşadı, artık sonsuza dek bir hiç."

Kadın, "Yavru yapmak için nasıl seviştiklerini merak ediyorum," dedi.

"A! Bundan kolay ne var: Bay dinozor aletini bayan di-

nozorun kutusuna koyuyordu ve iş bitiyordu. Bilime ve teknik ilerlemeye karşın daha iyisi bulunamadı."

"Diplodoküse bakalım mı?"

Adı Sonia'ydı ve 'sanatsal bir gösteri' yaptığı, Marais'deki Styx adlı gece kulübünde çalışıyordu. Yalnız yaşıyordu.

Joseph bu kadına deli gibi tutulabileceğini, kendisini korkunç bir tuzağa tepetaklak attığını hemen kavradı.

Varlığına hep egemen olan duygu, bir tür acılı bir dinginlik, coşku bunalımları ve çöküntü nöbetleriyle dolu üzünçlü bir sessizlikti. Suda balık gibi, can sıkıntısı içinde yaşıyordu. Bu dingin can sıkıntısı, kitapları gibi onu çevreliyor, onu koruyor ve onu sıcak tutuyordu. Aşk, içine gömüldüğü bu sessiz ve düşçül burukluğu allak bullak etmez miydi? Günlük yaşayış düzenini dayanılmazlaştırıp onu kart bekârların o kutsal alışkanlıklarından soğutmaz mıydı?

Tepki göstermeye çabaladı. Genç kadına bir dinozorun acımasız gözüyle baktı. İçinden "Yiyemediğin bir kadın neye yarar?" dedi.

Daha sonra, kadın taşıl koleksiyonlarının üzerine eğildiği sırada, onu sadece taşılbilim açısından inceledi. "*Homo sapiens* türünün insangiller takımından bir dişi örnek," diye düşündü. "Güzel, ama dinoteryumun dişinden daha güzel değil."

Müze ıssızdı. Yağmur cam tavanda yankılanıyordu, ağaçtan döşeme ayaklarının altında gıcırdıyordu. Arada bir, megalozorun kafasının üzerinden bir müze bekçisinin şapkasının geçtiği görülüyordu.

Tırnakları kırmızı cilalı parmaklarının ucuyla bir triseratopun boynuzuna dokundu.

"Acıtıyor olmalıydı," dedi.

Bir brontozor iskeleti önündeki aralıksız sıraya oturdular. Joseph kendini iyi duyumsuyordu. Yanıbaşındaki

kadının erincinin ve telaşsız sıcaklığının tadını çıkarıyordu. Gözlerini kapatıp, omzunda uyumak isterdi. Kendine güvenli, sessiz ve yatıştırıcı dingin bir dişiliği, zamanının tümüne sahip görünen, zamanı kullanmasını bilen bir kedi dişiliği vardı. Üzerine sinen havası, panter yürüyüşü çağdaş taşkınlıklarla taban tabana zıttı. Erkeğin gücüne tamamen boyun eğdikleri için kendilerinin özgür olduklarını sanan, erkeklerin yemin arkasından koşmalarına bakarak gururlanan şu ivecen ve geveze kadınlara hiç benzemiyordu. Sürekli olarak zamana saldırarak yaşayan, daha fazla yaşamak, daha çok şey yapmak, daha fazla şeye sahip olmak için olmayacak biçimde yaşayan, ama sonuçta zaman tarafından öğütülmekten kurtulamayan şu gerilimli insanlara hiç benzemiyordu. Kendisi, sessizliği, devinimsizliği, bakışlarının ağırlığı, onu çevreleyen her şeyi yeniden düzene sokuyor, her türlü kıpırdanmayı gülünç kılıyordu. İnsanlar arasında, karınca yuvasında bir inci gibi yaşıyordu.

Joseph onun yanında, konuşma zorunluluğu duymuyordu. Herhangi bir kadınla birlikte olunduğunda her zaman temel kuralın, çiğnenemez yasanın şu olduğu kanısındaydı: *Neye mal olursa olsun ağzını oynatmak, ne pahasına olursa olsun bir şeyler söylemek. Susmak yasak...* Sadece bir kadını ayartmak amacıyla ona saatlerce dil dökmeye zorlanmak ve günlerce onu dinlemek zorunda kalmak yerine, susmanın daha insancıl ve daha saygın olduğunu hep düşünmüştü. Ancak onunla, sessizlik yasak değildi. Boşluğu doldurmak için değil, bir şey söylemek için konuşurdu. Bu, sessizliği bozmak için değil de ona belli bir tat katmak içindi.

Gene de kadının sıkılmasından korktu. Şemsiyesini bacakları arasında sallayarak sordu:

"Tüm bu taşıllar hoşunuza gidiyor mu yani?"

"Evet," diye yanıtladı. "Bunlar her günkü canavarlardan farklılar. Üstelik iskeletler dinlendiricidirler. Bu, bel-

ki de geçen zamanı, milyonlarca yılı ve bizden sonra geçecek milyonlarca yılı imgelemektendir... Günün birinde bir hiç olacağımızı düşünmek... Yine de insana koyuyor..."

Joseph, "Aldırma" dedi, "yokluğumuz belki de yaşamımızdan daha varsıl olacaktır. Bir hiç olduğumuzda, demek ki... her şey olacağız. Toprağın sıcaklığında erinç içinde uyuyacağız... Dünya havaya uçtuğunda düşe dönüşeceğiz ve sıvışacağız..."

Şemsiyesiyle brontozorun üstünde görkemli bir eğri çizdi.

Kadın sırıttı:

"Biz sadece çok iri bir gökadanın bir ucunda yitmiş, küçük, birkaç pörsük atom olacağız..."

"Bir şeyin büyük ya da küçük olması kafamızın içindedir," diye yanıtladı Joseph, "Ama bu bilgilerin evrende hiçbir anlamı yoktur. En küçük toz tanesi bin milyar güneş kadar önem taşır... Hiçliğe gelince, bir anlamı yoktur. Sadece gelişmemiş beyinlerimizde vardır. Hiçlik konusunda bir kanıya varamadan üzerinde çok uzun süre konuşulabilir."

"Bu arada, karnım biraz acıktı. Gidip bir pasta yesek?"

"Olur," diye yanıtladı Joseph. (Yüce şeyler söylemek üzere kendisini iyi kaptırdığını duyumsadığından, bunu biraz istemeyerek söylemişti).

Sokağa çıktıklarında düşündü: "Bu kadında hiç imgelem yok. Ama yine de, hiçlik tümüyle tasarlanamaz olduğundan, imgelem yokluğuyla gerçeğe belki benden daha yakındır..."

Kadın onun kolunu ansızın çekerek "Dikkat!" diye bağırdı, "az kalsın eziliyordunuz!"

Fincanlara çay doldururken, "Gözlerinizde acıklı bir şey var," dedi, Joseph.

Kadın kaşığıyla şambabadan bir parça kesti ve onu ağ-

zına götürmeden, "Siz de. Çok üzgün görünüyorsunuz," dedi.

Kaymaklı pastasını üzünçle ısırırken, "Güzelliğiniz beni üzüyor," diye yanıtladı.

"Üzgünüm. Başka tarafa bakabilirsiniz."

"... Üstelik birazdan artık sizinle olmayacağımı söylüyorum içimden."

"Öyleyse artık benimle olmayacağınız için üzüleceğinizi kendi kendinize söylediğiniz için benimle olmaktan üzüntülüsünüz... Bence deyimi bağışlarsanız, aşırı kafa yoruyorsunuz. Yüksekten düşebilirsiniz."

"Kendimi sorgulamak doğamda var. Sorunlara yukarıdan bakmaktan, yavan gerçekliklerin üstüne çıkmaktan hoşlanırım..."

"Bu durumda, başınızı tavana çarpabilirsiniz."

Kaymaklı pastasını üzüntüyle çiğneyerek "Bu, başıma şok şık geldi."[1] diye yanıtladı.

Çay salonu tıklım tıklımdı, ama orada seçkin kişiler bulunduğundan çok az gürültü vardı. Buruşuk, yarı ölü, yaşlı milletvekilleri pasta listesini elleri titreyerek inceliyordu; incik boncuk içinde yüzen kaz kafalı şişman kadınlar, çilekli küçük turtalarını parçalara ayırarak çene çalıyordu; borsada oynayanlar, gazete masanın üzerinde yayılı, pastaları önlerinde, kazanç hesapları yapıyordu; yağlarının, mücevherlerinin ağırlığıyla salınarak bir masa arayan, hantal, kira geliriyle yaşayan yaşlı kadınlara jigololar gözucuyla bakarak, fincanlarını kibarca kaldırıyordu.

Bulundukları yerin iğrençliğini biraz yumuşatmak için Joseph, "Burası hoş bir yer," dedi.

Gizlice aynadan kendine baktı. Elindeki fincanı, kısa saçları ve yeni boyun bağıyla kendisini çok soylu biri olarak görüyordu. İspanyol soylusu. Gül ve boğa meraklısı. Gösterişsiz bir saygınlığı çevresine yayıyordu. Ozanın sez-

---

1. Ağzı dolu iken 'Çok sık geldi' dediği belirtilmek istenmiştir. (Çev.)

gisel kesinliğiyle karışık bilgin kişinin bilgisi. Çenesini birazcık kaldırdı ve hafifçe küçümseyici bir biçimde dudağını büktü. Tek camlı gözlükle görünüşü eksiksiz olurdu.

Sonia ansızın, "Delilere mi bakıyorsunuz?" diye sordu.

Joseph sıçradı ve düşsel, tek camlı gözlüğü göğsüne düştü.

"Efendim?"

"Yani, bana doktor olduğunuzu söylemiştiniz, o zaman belki kaçıklarla ilgileniyor olacağınızı düşündüm. Bana biraz tuhaf görünüyorsunuz da..."

"Hayır, sık sık sözgelimi... hafif çatlaklarla görüşmeme karşın, ruh hekimi değilim. Dediğiniz gibi kaçıkları görüyorum, ama uzmanlığım uyku rahatsızlıklarıdır."

"Ya, öyle mi? Öyleyse bana yardım edebilirsiniz... Uyumama engel olan dinozorlarım var. Bu hayvanlara merak duyuşum bu yüzden. Her seferinde tam uyumak üzereyken, hop! bana dişlerini gösteren birini görüyorum. Uykunun kapılarını bekliyorlar sanki. O zaman uyku hapı yutmak zorundayım."

"Gerekmez. Uyku hapları yapay bir uykuya yol açarlar, vücudu zehirler ve bozarlar."

"Ama ne yapabilirim? Koyunları mı sayayım?"

"Hayır, dinozorları evcilleştirin. Başka bir deyişle, uykusuzluğunuz üzerine düşünün. Pek çokları uyumanın gerçeğe sırtını dönmek ya da kendisine sırt çevirmek olduğunu sanırlar. Gerçekte tam tersi olur. Uyumak insanın kendi içindeki en uç noktalara, bilincinin dipsiz kuyularına, insanın bilmek istemediği her şeyi, en çok korktuğu her şeyi, aşırı sevdiği her şeyi gelişigüzel yığdığı, kendi kafasının karanlık mahzenlerine inmektir. Uyumak yaşamın bilinmeyen yanını görmektir. Dekorun arkası bize saçma ve uyumsuz görünür, ama bu, göz aldatan şeyler artık etkili olmadıkları içindir. Düş daha gerçek biçimdeki yaşamımızdır. Gözlerimiz kapanınca körlüğümüz yok

olur. Kendimizi aldatmak için yaptığımız çabalar, bilincimizle aynı anda durur, bu anda kendimizle baş başa olur, göz göze geliriz. Varlığımız göz önüne çıkar, doğamız kendisine zorla yaptırdıklarımızın hıncını çıkarır, kendisinden istediklerimize baş kaldırır. İnsan uykusuzluk çekiyorsa bu uyumaktan korktuğu içindir. İnsan uyku mahkemesine çırılçıplak çıkmaktan korkar."

Kadın başını eğdi ve fincanının dibini seyretmeye koyuldu. Bir süre sonra,

"Öyleyse dinozorlara karşı hiç ilaç yok mu?" dedi.

Gülerek, "Hayır," diye yanıtladı, "henüz yok."

"Ne olursa olsun, işsiz kalmazsınız: Uykusuzluk çekenler az değil."

"Doğru, ama uyku hapları yazmaktan kaçındığım ve bu çoğu kimsenin hoşuna gitmediği için aslında hastam az. Haplar onları öylesine yatıştırıyor ki..."

"Öyleyse ne yapıyorsunuz? Onlara ninni mi söylüyorsunuz? Onlara masal mı anlatıyorsunuz?"

"Hayır, ama bunu yapmalıydım. Sonra daha iyi uyuyabilmeleri için onlara kendilerini uyandıran öyküler anlatmalı. Yalnız, zamanım yok, çünkü asıl işim uykunun kendisi."

Kadın gözlerini fal taşı gibi açtı. Joseph boğazını temizledi, bir yudum çayı yavaş yavaş içti ve belirli bir tumturaklılıkla sürdürdü:

"İnsanlarla gerçek arasında karanlık, balta girmemiş bir orman uzanmaktadır; kaygan kumlar, sisli yarıklar, çıldırtan çiçekler, zaman zaman yiyen bitkiler, etobur ağaçlar ve sancı uyandırıcı böcekleri olan balta girmemiş bir orman... İnsanlar bu karabasan ormanından kaçınarak gerçeğe erişmek için çok daha az tehlikeli ama son derece uzun olan bir yan yola girdiler. Bu yolun adı us'tur ve insan kervanı yüzyıllardır bu yolda yürümektedir. Ben gerçeğe us'tan geçmeden erişmeye karar verdim. Kestirmeden gitmeye ve balta girmemiş ormanın ortasından geçme-

ye karar verdim. İşte bu yüzden uyuyorum. Çünkü bu balta girmemiş orman uykudur."

Kadın başını salladı ve zorlama bir ciddilikle:

"Sonuç olarak siz bir uyku uzmanısınız... Meslekten bir uykucu.." dedi.

"Daha çok uyku kâşifi, düş coğrafyacısı diyelim. Kafaları yastıklarına gömülü, sağır ve dilsiz insan yığınları alıkça horlarken, ben, tıpkı yalnız bir mağara araştırmacısı gibi uykunun uçurumlarına iniyorum. Einstein hızlı uyuduğunu söylerdi, bense uzak uyuyorum. Ne nereye gittiğimi, ne nasıl döneceğimi biliyorum."

"Yerinizde olsam, yuvayı bulacağımdan emin olmak için Parmak Çocuğun yaptığını yaparım. Hem de iyi bir halatla yatağıma bağlanırım, böylece uyurken uçma tehlikesiyle karşı karşıya kalmam."

"Aa! Uçmaktan korkmam. Tersine: Uyuduğumda, uçuş gözde bir ulaşım aracıdır. Bisikletten ve yürüyüşten daha da kullanışlıdır. Uyku dünyası o kadar geniş, o kadar derin ki... Sonsuz olası zamanı ve bilinmeyen sayıda boyutu olan bir labirenttir."

"Bu zaman konuları beni aşıyor..."

"Peki öyleyse, ağır olmayan bir zamanı düşününüz. Kadranı düz değil, küresel ve hamur boya kadar yumuşak olan bir saat düşününüz.. Akrep ve yelkovanı birbirine dolanmış bir saat..."

"Çarşafların içindeki gezilerinizde çok kimseyle karşılaşıyor musunuz?"

"Ah, uyku o kadar zengin ki, insanın başka uykucularla orada karşılaşma olasılığı çok zayıf. Hem sıradan düşçüler, uyku Babil'inin dev duvarları çevresinde sakınımla oturmakla yetinirler. Bilinmeyende asla rastgele gitmezler. Bunlar sıradan uzanmış kişiler, tehlikeyi göze almadan düş gören küçük uykucudardır. Uykucu bile değil, olsa olsa uyumuş kimselerdir. Bunlar ot gibi yaşarlar ve patates çuvalı gibi uyurlar. Gerçek uykucu, bulunmaz Hint ku-

maşıdır, benzerleriyle kolayca rastlaşamayacak kadar az sayıdadır. Uykunun derin çukurlarına çok az gidilir, bu bir şey kazandırmaz. Bu yüzden düşlerim ıssızdır. Yasak kenti tekbaşıma keşfediyorum..."

"Ne yani, uykunuz bir kent mi, yoksa balta girmemiş bir orman mı?"

"Diyelim ki balta girmemiş bir ormanın ortasında bir kent... Ya da kentin ortasında balta girmemiş bir orman... Kesin olan orada kimsenin olmadığıdır... Döşeme taşları üzerindeki adımlarımın yankısı eşliğinde, yıkıntılar arasında yürüyen benden başka... Oysa, bir kez, gerçek bir düşçüye rastladığımı sanıyorum. Onu hep anımsayacağım... Engizisyon'un yakarak öldürme cezası verdiği, 16. yüzyılda yaşamış bir İspanyol keşişiydi. Hücresinden uyku aracılığıyla kaçmaya çabalıyordu. Kodeste uyanmamak gibi saçma bir umutla, uykuda daha ileri gitmek için, duvarları yoklaması, merdivenleri keşfe çıkması, umutsuzca bir gizli geçit araması hâlâ gözümün önünde. Başarıp başaramadığını bilmiyorum. Bir başka gece buluşmak için sözleşmiştik, ama uyku buluşma için uygun bir yer değildir. İnsan orada kolayca yiter. Uyku kentinde sokaklar hiç mi hiç uzun sürmez ve saatler bir kapıdan ötekine değişir..."

"Bana anlattığınız inanılmayacak bir şey. Bazıları İspanya'da şatolar kurar, siz de yatağınızda şato kuruyorsunuz. Ayağınız yere basmadığı gibi kafanız da tersine çalışıyor."

Joseph acıyla gülümsedi ve şöyle dedi:

"Bakın, herkesin anlayışsızlığına, bencilliğin sinsi saldırılarına, duyarsızlığın zararlarına, alıklığın aralıksız hırpalamasına, başkalarının yazgılarına karar verme yetkisi olan ama artık hiçbir şeye inanmayan (ya da sadece paraya inanan, ki bu da aynı kapıya çıkar) insanların ağa keyfine, inancımı kıskanan ve beni kendileriyle birlikte uçuruma sürüklemeye çabalayan her türlü yılgının bozgunculuğuna yıllardır allahın günü katlanıyorum. Kimilerinin zev-

kine düşkün nihilizmine, kimilerinin azgın maddeciliğine karşı koymak zorundayım. Kendilerine kıvır zıvır alabilmek için sabahtan akşama koşturan ama boğulan birini kurtarmak için parmaklarını olsun kımıldatmayan tüm kuklalaştırılmış adamlara dayanmak zorundayım... Yüzü olmadığı için en kötüsü duyarsızlıktır, onunla karşı karşıya geçip çarpışılamaz, o her yerdedir, sizi hafif iğnelemelerle yavaş yavaş öldürür... Sıradan kişiler bile beni anlamıyorlar, en çok yardım etmek istediğim kişiler bana gülüyorlar. Mahallemde ardım sıra fısıldandığını işitiyorum: «Bakın hele bayan filanca, üçüncü kattaki kafadan çatlak, hani şu yaşıyor mu düş mü görüyor bilmeyen kaçık doktor...» Ve üşütük aşağı, üşütük yukarı... Ben yürürken insanlar birbirlerine göz kırpıyorlar... Bir gün yarım düzine yumurta almak için pijamayla inmek gibi iğrenç bir suç işledim... Bunu hiç bağışlamadılar... Bu yüzden belki bana yaşamım boyunca acı çektirecekler. Sevgili meslektaşlarıma, bilimadamı arkadaşlarıma gelince, daha da kötü. Dinlenmek için uyumadığımı anlattığımda, birbirlerine bilmişçe bakıyorlar ve «Aferin, çok iyi, devam edin! Ha gayret!» diyerek sırtımı okşuyorlar. Sokakta beni gördüklerinde kaldırım değiştiriyorlar... Siz hiç değilse bana düşündüğünüzü açıkça söylüyorsunuz. Delinin biriyim, değil mi?"

"Kafanızda küçük bir kuş var diyelim. Bir ozansınız yani. Bu bana göre değil. Güçlü erkekleri severim."

"Ama ben de güçlüyüm, Allah belâsını versin! Kimsenin anlamak istemediği bu! Düş görmeyi kolay mı sanıyorsunuz? Uyurken eğlendiğimi mi sanıyorsunuz? Düşçünün yaşamının hep toz pembe olduğunu mu sanıyorsunuz? Ben bir araştırmacıyım! Yatağım çalışma aracımdır! Laboratuvarım! Tehlikeli bir laboratuvar! Kaç kez az kalsın ölüyordum! Evet, evet, ölüm tehlikesiyle karşı karşıyaydım!"

"Yatağınızda mı? Pes doğrusu! Yatağınızda yaptığınız yolculuklar sizi nereye götürecekler? Güzel düşlerinizden hiçbir zaman metelik kazanamayacaksınız. Bu yalnızca si-

zin kafanızda geçerli olan sahte para. Bütün bilginizi, düşüncelerinizi uyumak için kullanıyorsunuz! Oysa bundan, ne bileyim..."

"Yararlanılabilir, öyle mi?"

"Hem niye olmasın? Yalnız düşle ve suyla yaşanmaz! Para ve ün yaşamda önemlidir! Bu saygınlık ve saygı getirir. Yoksullara bakın: Başları eğik yürürken, korku içindedirler, yaşamlarını üstlerine 'evet efendim' diyerek ve karılarına hırlayarak geçirirler."

"Vicdanını satmaktansa başı eğik yürümek daha iyidir."

"Köşedeki kahvede kâğıt oynayan kocasının çorabını yamayarak bir kenar mahalle evinde televizyon seyretmek içinse, vicdan rahatlığı neye yarar?"

"Ben de yoksulluğu sevmem, ancak ne pahasına olursa olsun para kazanmaya çabalamam. Yitirdiklerimi ya da kazandıklarımı kendime tasa etmeden sevdiğim şeyi, doğru bulduğum şeyi yapmak isterim. Benim şatafatım bu. Boş vaatlere kanmam. Kendimi ilerletmek için kıçıma sürekli tekme atarak kendime karşı bir başçavuş gibi davranmak istemiyorum. Başarımın uşağı olmak, eksik olsun!"

"Oysa başkalarının gözünde saygın olma, toplumsal başarıyla elde edilir..."

"Hayır, ilgi gösterirler, aynı şey değil."

"Ne olursa olsun ruhunu satmadan para kazanılabileceğine eminim. İnsan varsıl, dürüst ve zeki olabilir."

"Doğru anladıysam, siz varsıl, dürüst ve zeki bir erkekle karşılaşmak isterdiniz, öyle mi?"

"Ve yürekli. Ve beni seven... Düş görme hakkımız var, değil mi?"

"Evet, ama şunu kafanıza koyunuz: Eşsiz erkeği dere tepe ararken, kullandıktan sonra sizi bir kenara atacak, kendinden başka kimseyi beğenmeyen bir soytarıdan başkasını bulamayacaksınız."

6

Botanik Bahçesinin içinden geçerken, "Onu biraz sarsmakla iyi ettim," diye yineliyordu Joseph. Kadın onun için bir parçacık duygu besliyorsa kızmazdı. Tersine. Başkalarına benzemediğini, herkesin ölçüldüğü ölçüye gelmediğini iyice anlamalıydı. Yakında zokayı yuttuğunu duyumsadığı iri balığı sonunda sudan çıkardığında, boş düşler kuran bir ham hayalci, bütün zamanını iç dünyasında terlikle gezinmekle geçiren bir beceriksiz olmadığını kavrayacaktı. Yakında gerçekten onun kim olduğunu öğrenecekti: Düşün Marko Polo'su, uykunun Kristof Kolomb'u!..

Güçlü erkekleri severim... Aferin! Öyleyse olsa olsa seçme sıkıntısı vardı! Ruhsal yoksulluk çekilen günümüzde en çok bulunan budur, yükselmek için koşuşturan yeteneksizler, ayağına çabuk, kafasının içi boş, aşırı ivecenler, hiçbir yere gitmediklerini unutmak için ortalıkta dört dönen sporcular... Boş ver! Kısa bir süre sonra değerinin kanıtını ona gümüş bir tepsi içinde sunacaktı.

İçini birdenbire çalışma isteği kapladı. Şu ünlü şaşırtacak şeyi görmek için Léger'nin kitaplığına uğramaya karar verdi. Kitaplık, uzakta olmayan Puits-de-l'Ermite alanındaydı.

Yağmur yeniden yağmaya başladığında Botanik Bahçesi'nden çıkıyordu. Elbette yine şemsiyesini yitirmişti.

Yeni ayakkabıları canını acıttığı için aksayarak yürüyen uykunun Kristof Kolomb'u adımlarını sıklaştırdı.

Kitaplıkta kimsecikler yoktu. Yalnızca, masanın kenarında rahatça horlayan, şişman bir adam, ancak eski kitap-

lar arasında uyuyabilen bir gedikli okur vardı.

Léger'nin panoya yazma tutkusu vardı. Her yanı bunlarla donatmıştı: KULLANILMAYAN PENCERE, TEHLİKELİ MERDİVEN, SALLANAN MASA, RAFIN ALTINDAN GEÇMEYİNİZ... Rafların önünde şöyle yazıyordu: FARE KAPANLARINA DİKKAT... Yalnızlığı seven ve insanların özellikle kitaplarını yıpratmak için geldiklerine inanmış olan Léger, okurları bezdirmek için her şeyi yapıyordu. Korkunç kitap kazalarını, öldüren sözlüklerin iğrenç öykülerini ve ansiklopedilerin düşmesiyle parçalanan kafataslarını aralıksız anlatıyordu. Joseph, gelmesinden hoşlandığı ender okurlardan biriydi, belki ortak bir noktaları vardı: Her ikisi de kitapları okumaya yeğliyorlardı.

Kamburu çıkmış kitapçı kendisine eski bir parşömeni getirdiği sırada, Joseph, bir sigara yakarak, "Léger, söylesenize, kadınlar hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

Léger göğüs geçirdi ve bunalmış biçimde yanıtladı:

"Gerekliler galiba. Ama Yazın çalışmasına zarar verirler. Bana sorarsanız, çalışmalarımızda suratlarının küstah manzarasıyla artık rahatsız olmayacağımız biçimde peçe takmalarından yanayım. (Bu arada şunu da belirteyim ki, çirkin ve yaşlı kadınların yani kadınların çoğunluğunun hoşuna gidecek ve üstelik toplumsal dışlanma cezasına katlandıkları bu et yarışından onları kurtarabilecek bir önlem.) Newton, kadınları düşünüyor olsaydı yerçekimi yasalarını bulabilir miydi sizce?

"Yerçekiminden, Léger, vazgeçilebilir, oysa kadınlar... Bazan o kadar güzel oluyorlar ki..."

"Asla La Rochefoucauld'nun bir özdeyişi ya da Cazotte'un 'Sevdalı Şeytan'ının özgün basımı kadar değil. Bana inanınız sevgili doktorcuğum, bize verdikleri haz yarattıkları sıkıntıyı karşılamaktan çok uzaktır. Kafamızı karıştırırlar, zamanımızı tırtıklarlar ve çalışmamıza ket vurur-

lar. Tek sözcükle, yaşamı sadece ağırlaştırırlar."

"Léger, köktenciliğiniz beni kaygılandırıyor..."

"Kısacası sevgili doktor, yakında kendimizi tümüyle okumaya vermek ve sağlıktan sonra en yüce nimet olan kafa erincinin tadını çıkarmak için, soylu bir bıçak vuruşuyla aletlerini yiğitçe kesip atan yaman manastır keşişleri gibi davranmak zorunda kalacak mıyız? Çünkü sonunda, bu yaratıklardan biri ya da bir başkası, tümcenin tam ortasında vücudunun seçilmiş parçalarından bazılarını göstererek geçmeden, insan iyi bir eski kitapla Luxembourg bahçesindeki bir sırada artık rahatça oturamıyor... Kendilerini sunmaya hazır göründükleri ölçüde güç beğenirler!... Gerçekten, sevgili doktor, cinsel istek uyandırıcı kışkırtmadaki iğrenç açık artırmaya, kıça benzeyen her şeyin çılgınca sergilenmesine, bizleri bile bile şehvetli domuzlara çevirmek istercesine sinema, televizyon ve reklamların utanmadan kafalarımıza doldurduğu tüm bu terütaze ete karşı koyabilmek için insanın gözünün ışığı sönmüş, beyninin zırhlı olması gerekir!... Özgürlük artık ne halt edeceğini bilmeden ağzının suyu akarak yaşamaktan ibaretse, böyle özgürlüğün içine!.."

Joseph, "Doğru" dedi, "insan cinsel isteklerini doyurmada özgürleştikçe onun tutsağı olur. Bununla birlikte kadınlar her şeyin ve herkesin belden aşağıya genel düşüşünden sorumlu değiller. Dahası onlar bu gidişin ilk kurbanlarıdırlar."

"Size katılıyorum, sevgili doktor: Günümüzde kadınlar varlıklarını kabul ettirmek için kıçlarını her zamankinden daha fazla göstermek zorundadırlar. Bu iş için doğal eğilimleri olduğu da aynı ölçüde doğrudur. Başlıca kaygısının erkeklerde cinsel istek uyandırmak olmadığını yüzüme karşı söyleme yürekliliğini gösteren kadın bana ilk taşı atsın!"

Joseph başını Léger'nin masaya bıraktığı, boyaları yer yer dökülmüş, Latince yazılı eski parşömene eğdi. Lé-

ger coşkuyla sürdürdü:

"Kadınlar ayakkabılarımızdaki çakıldırlar! Etimizdeki kıymıktırlar! Cinsellik bir işkence, aşk büyük iç acısıdır... Ah! Cinsel istek olmasaydı çok rahat olurduk!..."

"Tanrı cezasını versin! Bunu okudunuz mu Léger?"

"Hayır, Latince sözlüğümü çaldılar. Bu el yazmasının uykuyu işlediğini gördüm sadece. Eski bir İspanyolca dua kitabı içinde bulduğum bir parşömen..."

"Dinleyiniz, okunabilen bir bölümü size çeviriyorum,"

...Zevk için uyumak büyük günahtır. Kocanın sevişmek için koynuna girdiği kadın onu hoşnut etmek için özenle davranırken, nasıl ağzından duasını eksik etmemeyi kendisi için bir görev biliyorsa, düşün alıp götürdüğü uykucu da şeytanı başından uzaklaştırmak amacıyla Tanrının adını yinelemelidir. Çünkü uyku şeytanın ruha girdiği kapıdır. Gerçekte Tanrı hiçbir zaman uyumaz... Bu yüzden ben Tanrının yardımıyla Kastilya'nın yedinci Engizisyon Başyargıcı, Papafalzar'lı Lazare Cazal uykuya ve onun görkemine yüz çevirdim. Öğle uykusu yandaşlarını, uyurgezerleri, ipnotizmacıları, kösnül düş görmek için yüzükoyun ya da bacaklarını ayırarak uyuyanları ve üç kez kargışlı uyku düşkünlerini Engizisyon Mahkemesi adına kovaladım. Onlara kin duyarak peşlerine takıldım ve onları günahlarını bağışlayarak ateşe attırdım. Tanrı adına onları bu sıkıntılı yaşamdan kurtardım. Üç kutsal işkence yılından sonra, şimdi Kastilya toprağı, dirilen İsa'nın eliyle okşanan kuzunun yapağısı kadar temizdir. Tanrı korkusu Toledo'nun kemerleri altında varlığını sürdürmektir. Bununla birlikte adaleti sağlama çalışmalarım daha sonuçlanmadı. Zaragoza'da doğmuş bir keşişin büyü ile uğraştığı kulağıma çalınmıştı. İçinden hiçbir sesin çıkmadığı, kaygı ve kuşkunun geceleyin içlerine girdiği insanları dine aykırı uykuya salan sihirli bir flüt çalıyordu. Onları duaya zorlayacak ve vücutlarını körelterek ruhlarındaki sı-

kıntıları kovacak yerde, onları şeytansı flütünün ezgili sessizliğiyle uyutuyordu. Uykunun iyi olduğunu ve meleklerin uyumayı sevdiklerini söylüyordu. Davranışlarının ve sözlerinin günah olduğuna karar verdim ve onu yakalamaları için engizisyon yargıçları gönderdim. San Hermanded'ın demir pençesi onun üzerine indi. Kurtarıcılar *onu, Tanrı sevgisine çağırmak için kemiklerini şevkle kırdılar. Engizisyon mahkemesi adına onun yakılarak bağışlanmasını lütfettim. Ama ateşte yakma günü, cansız vücudu kutsal ateşi beklediği manastır cezaevinde bulundu. Başrahipler cehennemde yandığını söylüyorlar, ben ruhunun şeytanca bir düzen aracılığıyla kaçabildiğini biliyorum, çünkü işkence masası üzerinde inlerken bana uykunun kendisini kurtarabileceğini söylemişti..."*

"Bu düşümdeki keşiş!" diye düşündü Joseph, "Ama olabilir mi?..."

Léger sabırsızlıkla "Devam ediniz, doktor, devam ediniz" dedi.

"Peki... *Bu sapkın mezhepli keşişin rezil uykunun labirentlerine dalarak kurtarıcı ateşten kaçtığını biliyorum. Uykunun zındık prensliklerinde, düşlerin kafalarını günaha soktuğunu ve uykudaki kadınların ruhlarıyla sevişiğini biliyorum. Bunun dine aykırı olduğu sonucuna vardım ve bunu sona erdirmeye karar verdim. Bu sapkın mezhepli keşişi düşün derinliklerinde aramaya karar verdim. Haçı öperek Tanrı adına uyudum ve melekler bana göründüler. Uyku devletlerinde Kutsal Engizisyonun çalışmasını sürdürmeyi ve Tanrının bakışından kaçmak için oraya sığınan tüm dine aykırı kimseleri ve cinselliğe duyulan hazla düşlerde dolaşan bütün şehvetperest uykucuları Tanrı adına yok etmeyi buyurdular bana. Ben, Papafalzar'lı Lazare Cazal, Tanrının yardımıyla yedinci Kastilya Engizisyon başyargıcı, yasak meyveleri devşirmek ve dünyayı şeytana teslim etmeye yarayacak büyüleri öğrenmek için düşlere geziye çıkanları cezalandırma görevini meleklerin güzel ko-*

kulu ağızlarından aldım. Tanrı adına melekler beni uyku piskoposu olarak atadılar. Düş ülkesindeki Yalan Düşüncesi yok edilene değin büyük çabayla uyumaya ant içtim. Ülserin kemirdiği bedenimden ölümle değil, içinde zamanın bulunmadığı uykuyla çıkacağım. Tanrının öfkesiyle yüreklenmiş, meleklerle silâhlanmış ve Kötülüğün kutsal kiniyle yönlendirilmiş, Engizisyon Mahkemesinin sancağını düşün ovalarına dikeceğim, uykuyu büyücülerinden, şehvetperest düşçülerinden, göz bağcılarından arındıracağım. Tanrı adına Kıyamet Gününe değin coşkuyla uyuyacağım. O zaman, kan dökmekten doymuş, hiddeti yatışmış ve kini giderilmiş ruhum gökyüzünün tepesindeki Tanrıya kavuşacaktır ve payıma düşen utkunun ortasında sonsuzluk boyunca kendimle doyum sağlayacağım."

Sokakta, temizlik işçilerinin çığrışmaları arasında Joseph, doruklardaki esrikliği teninde duydu.

Evine vardığında, en güzel pijamasını sırtına geçirdi (Bir Tibet tören pijaması) ve terlikleri ayağında, küçük coşku çığlıkları atarak düşlüğünde dört dönmeye koyuldu. Kafası ışık saçıyormuş gibi geliyordu ona. En küçük bir devinimi üstün yeteneğin katıksız bir anlatımıydı. Gözleri her nesnenin gizli yüceliğini algılıyordu. Beyninin gücü kendisine dağları un ufak edecek, insanlığı boyunduruğu altına alacak kadar sınırsız görünüyordu. Kendisini evrensel üne aday bir düşünce devi olarak duyumsuyordu. Görkemine tanık olması için Sonia'nın orada olmasını isterdi. Aynada kendisine baktı. Gözleri parıldıyordu, bir deliyi andırıyordu. *İnsanlık Komedyası*'nın yirmi beş ciltlik bir basısı üzerinde yerleşmiş olan kedi, ona üzünçle bakıyordu.

Joseph coşkunluğunu onunla paylaşmak istedi ve ona bir kutu sardalya açmak üzere mutfağa seyirtti. Kedi nazlanmadı, anlamaya çalışmadan sardalyalara saldırdı. Ansızın bir sevecenlik nöbetine tutulan Joseph onu usul-

ca okşadı.

"Göreceksin," dedi, "günün birinde *oraya* gideceğiz. Sen Pére Lachaise'de[1] doğdun, gerçek bir Paris'li kedisin, ama eminim *oradan* hoşlanacaksın... Hiç keçi görmedin, değil mi? Keçiler sevimlidirler... Hem biliyor musun, oradaki fareler, usul usul, *pianu pianu* yürürler, burada olduğundan yavaş koşarlar..."

Sardalyalarının okşamalarla elinden gideceğini duyumsayan kedi, homurdanmaya başladı.

Joseph, "Hay alçak!" dedi. "Sütlü pirinç verildiğinde homurdanmazsın! Sardalyalar çok hoş, bu da seni huysuzlaştırıyor!"

Joseph, düşlüğe döndü, avluya bakan pencereyi açtı ve derin bir soluk aldı. Karşısındaki pencerenin ardındaki taşsıl daire gizlerini hep içinde saklıyordu. Ay ışığında, Joseph sandığa benzer bir şeyi seçer gibi oldu... İçinde ne olabilirdi?

Bir sigara yakıp, olduğu yerde zıplamaya başladı. Kafasında pek çok şey koşuyordu. İçinde kıpırdama isteği vardı. "Hasta olmasam bari," dedi.

Çözmeyi başaramadığı bir gömü planı bulmuşçasına coşkuluydu. Yatışmak için biraz müzik dinlemeye karar verdi. Ne var ki, plaklarının tümü ona bunalma ve umutsuzluk anlarını anımsatıyordu. Henüz dinlemediği caz plağını o sırada düşündü.

Cep lambasını aldı ve bodruma eski pikabını aramaya indi.

Birkaç dakika sonra yetmiş sekiz devirli antika, tozlu pikabın üzerinde cızırdıyordu. *Sleep Party* adından ötürü Joseph, ninni türünde çok ağır bir parça bekliyordu.

Parça gerçekten çok yavaş başlıyordu.

Ama, giderek orkestra coşuyordu. İstasyondan uzaklaşan bir tren gibi hızlandıkça hızlanıyordu.

---

1. Paris'teki büyük gömütlerden biri. (Çev.)

Başlangıçta düzenli olan hızlanma, iyice coştu ve karmaşaya dönüştü. Sanki çalgılar birbirlerini kovalamaya başlamıştı. Bu tam yol kovalama sanki çalgıları yavaş yavaş zıvanadan çıkartıyor, çalgılar coşuyor, gemi azıya alıyor, yerçekiminden kurtuluyor, arkalarından şeytan kovalıyormuş gibi birden çılgın ve sanrılı bir ses karışımı içinde birbirlerinin içine giriyor, birbirlerini eziyor, perişan ediyor, yok ediyor, yutuyor gibi oldular. Orkestra zamanın karnını deşmek, onu kirişlerle boğmak, şiddetli zil vuruşlarıyla ezmek, trombon ve trompetler arasında soluksuz bırakmak istiyor gibiydi. Sanki kaçık çocuklar orkestrasının yorumladığı bir dinletiydi. İnsan bir kaydırakla hiçliğe kayıyormuş izlenimine kapılıyordu. Bu temel bir müzikti, ilk hayhuyun müziğiydi, insanın anasının karnında ya da güneşin ortasında duyduğu müzikti, yıldız çarpışmalarının, patlamalarının ve kara deliklerin müziğiydi. Bu, zamanın atlıkarıncasının müziğiydi, kozmik dönme dolabın müziğiydi, evrenin geçit töreninin müziğiydi. Bu, maddenin gülüşüydü.

Birkaç dinleyişten sonra Joseph, kabul etmek zorunda kaldı: Bu müzik kudurgan ritmine karşın –ya da belki onun sayesinde– yadsınmaz bir uyutucu güce sahipti. Kafa karışıyor, baş dönmesi ortaya çıkıyordu, insan kendini koyuvermek, bu ses seline kapılmak, bu müzik karalamasında, bu doğaüstü gürültüde yok olmak istiyordu.

Joseph sesi yavaş yavaş azaltarak parçayı yeniden dinlemeyi düşündü. Uyutucu etkinin arttığını sandı. Gözleri Livingstone'u aradı. Montaigne'nin *Denemeler*'i üzerinde top biçiminde kıvrılmış, kütük gibi uyuyordu.

Joseph yaklaştı ve karnını kaşıdı. Kedi mırıldanmaya koyuldu.

Joseph, "Sen, aldırmıyorsun," dedi, "güzel güzel yaşayıp gidiyorsun. Ah! Tatlı canımı üzeceğime ben de mırıldanabilseydim, bu beni yatıştırırdı..."

Az önce söylediğinin şaşkınlığı içinde donup kaldı. Da-

ha sonra avucuyla alnına vurarak bağırdı:

"Vay canına, öyle ya! Mırıldanma uykuya hazırlıktır! Her ritim yatıştırıcıdır, yalnızca ses yoğunluğu sinirsel uyarı yaratır! Kulağıyla değil vücuduyla işittiği için kediye kendi mırıldanması ninni gibi gelir... Ya insanları ses çıkarmayan bir flütle uyutan keşiş! Tamam, işte bu, Allahın cezası! Uyutucu bir etki yaratmak için, ritim kulağa yönelmeden beyin tarafından algılanmalıdır. Bunun için tek bir olasılık vardır: Onu ses ötesine dönüştürmek!..."

Buluşunun yarattığı büyük sarsıntıyla yatağın üzerine yığıldı. Ağzı bir karış açık çalarsaate görmeden bakıyordu. Ama birdenbire dikkati kadranın üzerinde yoğunlaştı. Düşünü anımsadı. *Bu çalarsaat değildir, uyutma makinesidir...*

Bir sıçrayışta ayağa kalktı. Tibet tören pijaması içinde, ellerini başının üzerinde birleştirdi ve Tahiti göbek dansı yapmaya başladı.

Bu bir utku dansıydı.

Kedi, en ufak bir şaşkınlık göstermeden ona bakıyordu.

Birkaç dakikalık görkemli kıvırmadan sonra Joseph yatağın önünde dikilip yastığa şunları söyledi:

"İnsanlık adına, ben Joseph Cavalcanti, Uyku İmparatorluğu'nu ele geçiriyorum ve düş illeriyle ona bitişik topraklar üzerinde hükümetimi, egemenliğimi ve yargılama yetkimi kuruyorum."

İKİNCİ BÖLÜM

1

Félix Rapion, golf sopasını omzuna götürdü, tek gözünü kapayıp camlı bölmeden Orly'den biraz önce havalanan tepkili, dört motorlu uçağa nişan aldı. Bu, Paris-Tokyo seferini yapan 16.27 uçağıydı.

Büyük bir öfkeyle, "Takatakatakata," dedi.

Uçağın ölümcül biçimde vurulduğuna ve bir H.L.M.'in[1] üzerine düşeceğine karar verdi. O anda golf sopasını masasının üzerine koydu, telefonun almacını kaldırdı, bir numara çevirip yaygarayı bastı:

"Ben, Rapion. İşler tıkırında mı? Grip oldum, grip oldum da ne demek? İnsan ya sağ ya da ölüdür. İkisinin ortası olmaz! Bir parça çalıştığınız yerden ayrılın da fabrikaya gelin! Paris'in havası berbattır, size oksijen gerekir! Tam sırası, her tarafta tomurcuklar açıyor, güneş parıldıyor, otomobiller düzüşüyor, uçaklar birbirlerini arkadan yapıyor, yaşasın ilkyaz... Bakın hele, *Somnigalion*'u sözde tanıtma tasarınızı düşündüğüm yerinize koyunuz. Size iyice açıklamıştım üstelik, Allahın cezası! Aptalca uykunun defteri dürüldü. Gençliğini yitirdi, modası geçti. Tüketiciler artık aptalca uyumak istemiyorlar, danalar gibi uyuklamak istemiyorlar, üstün nitelikli bir uyku, iyileştirilmiş bir uyku, daha başarılı sonuçlar veren bir uyku istiyorlar! Kampanyamız dinç ve güçlendirici olmalıdır! Ben örneğin, eczacılara yönelik şöyle bir yaka kartı düşünebiliyorum: *Uykunuza bir kaplan yerleştiriniz*! Kısacası planı an-

---

1. H.L.M (Habitation à loyer modéré): Sosyal konut. (Yayıncı)

lıyorsunuz. Tüketicilerin uykularında bir 'artı'ya gereksinmeleri vardır. Ürün, normal uyku uyuyan ancak başkalarından daha iyi uyuma tutkusuna sahip olan kimseleri hedef almalıdır. Uykuda eşitçiliğin modası geçti. Başarıya ulaşmış bir insanın, sıradan bir işsizden daha iyi uyku çekememesi hakça değildir. İşsize gelince, *Somnigalion* sayesinde bir Yönetim Kurulu Başkanı uykusuna, şatafatlı bir uykuya kavuşabilecektir. *Somnigalion* herkese seçkinler topluluğuna ait olma, kitleden farklı olma duygusunu verebilecektir... Tanıtma kampanyasına gelince, onu her yerden görmek istiyorum, köy eczanelerinde bile. *Narcogoldor*'u başarıya ulaştıranların çiftçiler olduklarını iyi anımsıyorsunuz. Onlar çok istekliydiler, kır yaşamı balta girmemiş orman yaşamına döndü. Öyleyse, bastırın, bütün ağırlığınızı koyun, bütün cephelerde boy göstermeliyiz. Kentlerde gürültüye karşı koymak için uyku haplarına gereksinme duyulur, kırsal kesimdeyse sessizliğe dayanmak için gereklidir. Doktorların duyarlı kılınması konusunda bana yeni bir şey bulun. Doktorlar aydındırlar, onları incelikle tavlayınız. En yeteneklilerine bu yaz düzenlediğimiz uyku kurultayı için belki birer uçak bileti verilebilir... Yalnız kurultay Düsseldorf ya da Zagreb'de toplanacaksa biletlerimizle kâğıttan uçaklar yapabilirler... Nerede? Tahiti'de mi? Evet, iyi bir düşünce. Tahiti'de harcamalarının tamamı karşılanmış ve yanlarına yerli bir kadın verilerek yapılacak bir kurultay, onları harekete geçirebilir... Hastalarını iyi uyutmaları için onlara düş kurdurmakta yararımız var. Umutsuzluğa düşmemek gerektiğini görüyorsunuz işte, kendinizi serbest bıraktığınızda düşünceler usunuza gelir. Hastalanınca daha az aptalsınız. Tamam, bütün bunları gözden geçireceksiniz. Ha! Evet, hazır aklıma gelmişken, kapı kapı dolaşan satıcı kızlar sürüsünü yenilerseniz beni sevindireceksiniz, bize taze kızlar gerek. Doktorlar haplarımızı cinsel düşüncelerle bağdaştırmalıdırlar. Kızın en iyi tanıtma aracı olduğunu hiçbir zaman

unutmayınız. Uyku haplarımız genç, canlı, umut ve gelecek taşıyıcıdırlar. Müşteri kitlemiz artık yalnızca uykusuzluk çekenler değil, çocuklar ve köpekler de aralarında olmak üzere herkestir. Öyleyse, canlılık, neşelilik, yaşama sevinci! Yalnızca inanç bizi kurtaracaktır! Tamam, bugünlük bu kadar. Hava almayı unutmayınız. Pencereden atlayın, bu size iyi gelecektir."

Félix Rapion almacı yerine koydu ve koltuğunu camlı bölmeye doğru döndürdü. Park yeriyle fabrikanın laboratuvarı arasında düzenlettirdiği küçük bahçeye gururla baktı. "Ne yazık ki kuş yok," dedi kendi kendine, "Olsa daha iyi olurdu. Yarım düzine satın alacağım. Pek pahalı olmasa gerek."

Laboratuvarın avlusunda ak önlüklü mühendisler güneşte sigara içiyorlardı. Félix Rapion öfkelendi: "Bu kaytarıcılara ne diye para ödüyorum sanki?" Golf sopasını alıp omzuna götürdü.

Bu arada iç iletişim telefonu cızırdadı.

Tiz bir kadın sesi, "Sayın müdürüm," dedi, "sizinle yüz yüze görüşmekte çokça direnen kimse yine burada..."

"Gece yarısı arayan deli mi?"

"Evet sayın müdürüm. Ona toplantıda olduğunuzu söyleyeyim mi?"

"Hayır, içeri alın, bu beni yatıştıracaktır."

Birkaç saniye sonra sözü edilen kişi odaya girdi. Güzel ilkyaz güneşine karşın, şemsiyesi ve göğsüne sıkı sıkı yapıştırdığı bir deri çantası vardı. Geçerken süs bitkisine kaygılı bir bakış fırlatarak, yer halısının üzerinde mayınlıymışçasına sakınımla ilerledi. Orta boyluydu, dağınık saçları kırlaşmıştı ve gözlerinin altı torbalaşmış yüzü kırış kırıştı. Kimi zaman içinden kısa bir süre bağnaz bir inanç ışığı geçen, sonsuz bir üzüntünün izini taşıyan öfkeli bakışı, sert olduğu kadar yapmacıksızdı da. Buster Keaton'ı andırıyordu, ama sıfırı tüketmiş bir Buster Keaton. Buruşuk, eski yağmurluğu için yapacak bir şey yoktu. Yarı ba-

kır çalığı, yarı yeşilimtırak sarı boyunbağı ürküntü veren bir nesneye dönüşmüştü. İnsan onu görünce uyumayı ya da uyanmayı başarıp başaramadığını düşünmeden edemiyordu. Şatafatına karşın hepten yitik görünüyordu, ama hiç kuşku yok ki normal görünmek için insanüstü çaba harcıyordu.

"Çok çok günaydınlar, sayın müdür," diye geveledi. "Kısacası demek istiyorum ki: İyi günaydınlarımla sayın Yönetim Kurulu Başkanı... Şey...ben..."

"Doktor Cavalcanti, evet, sekreterim kartınızı bıraktı.(Golf sopasıyla bir koltuğu gösterdi.) Lütfen oturunuz. Hangi konuda size yardımcı olabilirim?"

Joseph dirseklerine tutunarak kendisini koltuğa dikkatlice bıraktı. Sanki oraya batmaktan korkuyordu. Daha sonra, bir çırpıda, ezbere öğrendiği açıkça belli olan söylevine başladı:

"Zamanınızın kıymetli olduğunu anlıyorum, o yüzden doğrudan konuya gireceğim. Tasarladığım ve sanırım sizi ilgilendirebilecek bir aygıtın buluş belgesini Buluşlar Enstitüsü'nden kısa bir süre önce aldım. Bu, uyutucu özellikleri olan bir ultrason yayıcısıdır. Kulak zarını uyarmadan ve dikkati harekete geçirmeden, beyin tarafından algılanması amacıyla ultrasona dönüştürülmüş, yinelenen özel bir ritim üretir. Kulağı devre dışı bırakan bu ultrasonlu ritim, bilinçaltı üzerine doğrudan etki yapar..."

Félix Rapion golf sopasıyla oynayarak, sesini çıkarmadan dinliyordu. Joseph çantasını açtı ve oradan çalarsaate benzeyen bir aygıt çıkardı. Yalnız sayıları ve akreple yelkovanı bulunmayan kadranında kaşarpeyniri gibi delikler açılmıştı. Bu, uyku makinesine dönüştürülmüş, Sovyet yapısı bir çalarsaatti.

Joseph, "İşte ilk örnek," diye sürdürdü. "Bu bildiğimiz mekanik çalarsaat gibi kurulur, ama elektrikli bir örneği düşünülebilir. Deneysel kullanışının sonuçlarına gelince, işte burada."

Bir dosya çıkardı ve konuşmasını sürdürdü:

"Deneyler Salpétriére Hastanesinde uykusuzluk çeken yüz örnek üzerinde yapıldı. En etkili uyku hapı yutulduktan yarım saat sonra hastaların yüzde 73'ünde uyumayı sağlarken, ben uyutucuyla (bu aygıtıma verdiğim addır) yüzde 87'lik bir sonuç elde ettim. Üstelik kullanılınca bedensel ya da zihinsel düzensizliğe yol açmayacağı gibi, alışkanlık da doğurmaz. Üretim maliyetinin de çok düşük olduğunu ekleyeyim."

Félix Rapion masanın üzerine konulan çalarsaate merakla baktı. Ancak ona dokunmadı.

Hafifçe alaylı bir havada, "Sonuç olarak bu çalarsaatin tersidir," dedi. "Uyandıracağına uyutuyor. Saati bildireceğine, sonsuzluğu bildiriyor. (Daha sonra ani bir kaygıya kapılmış görünerek:) İnsanın bir daha uyanmama tehlikesi yok mu?"

Joseph, "Elbette ki yok," diye yanıtladı. "Uyutucunun kullanılma süresi kullananın isteğine göre değişebilir. Böylece, saat yedide çalmaya ayarlı bir çalarsaat yerine, saat yedide durmaya ayarlı bir uyutucuya sahip olacağız. Zaten makinem, koma durumunda bir uykuya neden olmaz. Uyumaya yardımcı olur, ama hiçbir durumda uyanmayı engellemez."

Félix Rapion, "Pekiyi sevgili beyefendi," dedi, "uyutan çalarsaatiniz olağanüstü bir aygıt! Birkaç yüzyıl sonra... çok büyük bir başarı kazanacağına inanıyorum. Benim ne yapmamı istersiniz? Hissedarlarıma uyku haplarının modasının geçtiğini bildirmemi mi istersiniz? Bana bir deniz bisikleti kazandıracak uyutucu çalarsaat yapımına geçmeye karar verdiğim için, sekiz bin çalışanıma cehennemin dibine kadar yolunuz var dememi mi istersiniz? Bana sevimli göründüğünüz için buluşunuz üzerine ne düşündüğümü size açıkça söyleyeceğim. Ülkücüleri severim. Ben de ülkücüyüm, ama sadece hafta sonlarında. Bakın, Doktor Cavalcanti, uyku saatiniz ütopyadan başka bir şey de-

ğil. Neden mi? Dolambaçsız olarak söylemek gerekirse, yitirdiklerinize oranla pek bir şey kazandırmayacaktır."

Joseph, şemsiyesinin ucuyla yer halısının üzerinde sinirli sinirli bir delik açmaya çalışıyordu.

"Öncelikle size başvurdum," dedi, "çünkü insanların uyumalarına yardımcı olmanın başlıca kaygınız olduğunu düşündüm. Yanıldığımı anlıyorum. Bana artık başka yerlere başvurmak kalıyor. Sözgelimi bir elektrikli ev eşyası üreticisine..."

"Tastamam! Ama başaramayacaksınız. Yenilikleri ortaya çıkarıp gerçekleştirmek ateş pahasıdır. Uyutma şeyiniz var olan yapıyla bütünleşmez, ama üretmek için yeni fabrikalar, özel dağıtım ağları, onu satmak için özel olarak eğitilmiş insanlar gerekir... Uyutan aygıtınız olsa olsa on yılın sonunda verimli olmaya başlayabilir. Bir yatırımcı için on yıl, balık kavağa çıkınca demektir. On yıl sonra ben dünya hâlâ yerinde durursa, yapı, çorap ya da yayıncılık alanında çalışacağım. Sizinle konuştuğum şu anda, bankaların bilgisayarları altı ay sonra olup bitecekleri bile öngöremiyorlar, bir de on yıl sonrasını düşününüz... Günümüzde sadece kısa erim geçerlidir. Görerek uçuş... Parola budur. En kısa sürede, en çok, olabildiğince para kazanmak... Gerisi boş laf. Gelecek ve bütün geriye kalanlar halkın hoşuna gidecek bir şeydir... Kısacası doktor, siz yoksul biri değilsiniz, işin içyüzünü biliyorsunuz..."

Félix Rapion, Joseph'in bitkinliğini görünce gülümsedi. Kendi kendini yetiştirmiş biri için bir aydına yaşamı öğretmek... Ne büyük bir zevk! İşte böylesi anlar içindir ki, yıllar yılı eşekler gibi çalışıyordu.

Onu daha çok çökertmek, öldürücü darbeyi indirmek istedi.

"Ayrıca" dedi, "uyku vericinizin pazarının bir parçasını gerçekten tehdit edecek duruma geldiğini varsayarsak, ben aynısını yuvarlak yerine kare biçiminde yaparak yüzde 10 ucuza satarım. Hayır, inanın bana, düş gördürme sa-

atiniz zamanımıza göre değil. Aşırı dâhice."

Bu sözleri uzun bir sessizlik izledi.

Joseph aniden patladı:

"Ya insanlar, bütün bu can sıkıcı sorunda onları ne yapıyorsunuz? Uyku haplarıyla kendilerini zehirleyenlerin söyleyecek bir çift lafları yok mu? Ya, yalnızca ilaç sanayiini sağlığını korumalarına karşın, kendi sağlıklarını koruduklarını sanarak hapları yutanlar? Geberseler de ne önemi var, öyle değil mi? Yeter ki kimyanın sağlığı yerinde olsun!"

Félix Rapion golf sopasını Joseph'e yöneltti:

"Ben, Doktor Cavalcanti, felsefe yapmıyorum. Daha alçakgönüllü bir biçimde binlerce kişiye iş vererek aileleri yaşatıyorum. Yaşamdaki amacım, güzel düşüncelere sahip olmak değil, ilerlemeye katkıda bulunarak işletmemi geliştirmektir."

"Gerçek ilerlemenin hep daha etkili uyku hapları üretmek olmadığını, ancak insanların iyi bir uyku çekmeleri amacıyla sağlıklı bir yaşam sürdürebilmelerine çabalamak olduğunu hiç düşündünüz mü? Sessizliğin, temiz havanın ve doğanın insan için kimya alanındaki ilerlemelerden daha yaşamsal şeyler olduğunu hiç düşündünüz mü? Yalnızlığı, gerginliği, çirkinliği ve çevre kirliliğini hap yardımıyla yenmenin olanaksız olduğunu hiç düşündünüz mü?"

"Ağır olun! İnsanlığın yazgısından sorumlu değilim ben! Dünya benim kıçımdan çıkmadı! İnsanlar uyumak istiyorlar, ben uyku hapları yapıyorum. Kalçalarının arasına tüy dikmek isteselerdi, devekuşu yetiştirirdim. Siz düşçüsünüz, Doktor Cavalcanti, insanlardan hiç mi hiç anlamıyorsunuz. Ne ahududu devşirmeyi, ne de bülbül dinlemeyi canları çeker, televizyon karşısına geçip alıklaşmak, otomobilleriyle dönüp durmak ve hoş haplar yutmak isterler. Neden mi? Çünkü yaratılış bakımından enayidirler de ondan. Bir ateşböceği onları her zaman bir yıldızdan daha

çok hayran bırakacaktır. İnsanlar oynatılması gereken çocukturlar. Parıldayan, yeni olan, işe yaramayanı severler. Onlara, Konfüçyus'un özdeyişlerini sunun, onunla kıçlarını silecektirler. Onlara renkli, boktan bir şey verin, cam fanus altında saklayacaktırlar. Şunlara bir bakın hele! (Golf sopasını Paris'e yöneltti.) Görkemli stero otomobil radyolarında *Pastoral Senfoni*'yi dinleyerek, tıkanan yolların ortasında, araçlarının içinde çürürler ve metroda üst üste yığılan insanlardan daha özgür olduklarını sandıkları için hoşnutturlar! Hindistancevizi ağaçlarıyla çıplak kadınları gösteren reklamların akıp gittiğini görerek, metroda hamsi gibi üst üste yığılanlar da, salıncağında öğle uykusu çeken Zulu'dan[1] daha özgür olduklarını sandıkları için hoşnutturlar! Gerçek şu ki, insanlar kendilerine acı çektirmekten hoşlanırlar. Ezilmeye bayılırlar. Koyunlar nasıl yünlerini vermek ve yenmek için yaratılmışlarsa, bunlar da bunun için yaratılmıştırlar."

Gözleri parıldayan ve elleri şemsiyesini kavrayan Joseph, "Sayın Rapion," diye yanıtladı, "siz bana düpedüz domuz olduklarını kanıtlamak amacıyla tutsaklarını bokları içinde yaşamak zorunda bırakan Gestapo görevlisini düşündürüyorsunuz. Siz ve sizin gibiler, insanları kafese tıkıyorsunuz ve kapalı kala kala kötüleştikleri zaman da kafesi hak ettikleri sonucunu çıkarıyorsunuz. İnsanlar budalaysalar sürekli aptal yerine konulmalarındandır, kötü yürekliyseler sürekli sopa yemelerindendir, ikiyüzlüyseler çığırtkanlar, gözbağcılar ve falcılar tarafından sürekli aldatıldıklarındandır... Hem ne olursa olsun, yazgımıza karar veren politikacıların, sanayicilerin, teknokratların, yatırımcıların ve generallerin insan türü konusundaki hoşgörünüzü paylaşmadıklarını umarım, yoksa..."

"Beni güldürmeyin, Doktor Cavalcanti! Bana bir uyku makinesi satmaya geliyorsunuz ve önerinizi kabul et-

1. Bir Güney Afrika oymağı insanı. (Çev.)

mediğim için bana töre dersi vermeye kalkışıyorsunuz! Değersiz malınızı bana sokuşturamadığınız için küplere biniyor ve yalvaçlık taslıyorsunuz! Para kazanmayı bilseydiniz, insanlığın yazgısından bu kadar tasalanmazdınız!"

"Dediğiniz gibi, 'para kazanmayı' bilmiyorsam, bu, kazanabileceklerimi hesap etmeye kafa yormak ve yitirebileceklerimi önceden kestirmeyi dert etmek yerine, kendimi düşüncelerimin akışına bırakmayı her zaman yeğlemiş olduğumdandır. Yalnız çıkarı için yaşamanın ilginç olmadığını düşünüyorum. Sonunda bu para getirmez."

"Söylediklerinizi gerçekten düşünüyorsanız, tertemiz birisiniz ve size selâm duruyorum. Ama sizin için yapabileceğim tek şey bu. En küçük bir şansınızın olmadığını sanıyorum. İnsan yeni bir şey yapmak istediği zaman önüne çıkanları ezip geçecek yapıda olmalıdır. Siz sadece, anlaşmazlığa aday bir düşçüsünüz. İnsanların ruh yüceliğinizi kabul edebileceklerini sanıyorsunuz, ama onlar sizi hep boyunbağınızın rengiyle değerlendirecekler. Onların mutluluğunu istiyorsanız, bildiğiniz gibi davranın, ancak bir öğüt vereyim; önce vasiyetinizi yazın, çünkü onlar sizi ellerinden kaçırmayacaklar. Onlara doğru silahsız ve zırhsız ilerlerseniz, zincirden boşalmışçasına saldıracakları kimse siz olursunuz. Gözlerini açarsanız, tutup sizinkileri oyarlar. Çılgınlıklarını gösterirseniz, sizi tımarhaneye gönderirler. İçten olursanız, onlar size düşman kesilirler. Onlara sevginizi sunarsanız, onların şamaroğlanı olursunuz. Kadınlara gelince, hiç sözünü etmeyelim. Gerçekten başka onlara verecek bir şeyiniz yoksa, sizden vebadan kaçar gibi kaçarlar."

Joseph ayağa kalktı ve şöyle dedi:

"Tüm insanların buyruğunuz altında olanlara benzediğini sanıyorsunuz, ama aldanmayınız. Adına yaraşır insanlar hâlâ var, hiç avuç açmayacak olan ve küçük bir yuva uğruna asla benzerlerini satmayacak olan insanlar. Onları biraz aramak gerektiği doğrudur (şemsiyesinin ucuyla

yer halıyı kazmaya koyuldu), ama varlar, inanın bana varlar! Makinemi onlar için ortaya çıkardım."

Félix Rapion ayağa kalktı:

"Pekiyi, kaza kaza bu yeraltı insanlarını bulacağınızı ve oyuncağınıza para yatırmayı kabul edeceklerini umarım. Sizi artık alıkoymayayım."

İçinde tuttuğu öfkeden dudakları tir tir titreyen Joseph, uyutucuyu alıp çantasına koydu ve kapıya yöneldi. Ancak eşiği aşmadan başını kapıya çevirdi:

"İnsanın gönlünce yönetmesi olanaksız olan bir şey vardır, Sayın Rapion, o da kendi vicdanıdır. Belki işin içyüzünü bildiğiniz kanısındasınız, ama siz bile sadece basit bir araçsınız. Şölene katılıyorsunuz, ama yemek listesinde sizin de adınız yazılı. Haydi bana eyvallah."

Odadan çıktı.

Camlı bölmeden, Félix Rapion, park yerinden geçen, fabrikadan çıkan ve istasyona yönelen Joseph'in ufak tefek görünümüne bakıyordu. Yönetim Kurulu Başkanı, "Bu zavallının bir otomobili bile yok," diye düşündü. "Böyle uçarılar olsa olsa kaz gütmeye yarar. İlerlemeye karşı duranları doğar doğmaz yok etmeli." Gözlerini batan güneşin altındaki çevre yolunda birbirlerine yapışan uzun araç yığınlarına çevirdi. "Sorun çok olmamızda. Alabildiğine çok. Bunların arasından bir ayıklama yapabilmek, ayağını sürüyen ve insanlığın ilerleyişini yavaşlatanların tümünü bir yerlere kapama özgürlüğüne sahip olmak gerekir. İnsanları ilerletmek için hep kıçlarını çimdiklemek ne kadar zordur... Kısacası birkaç yıl sonra kendime bir ıssız ada alacak kadar param olacak. Yazışma yok, telefon yok, sendikalar yok, hiçbir şey yok. Doğal yaşam. Şatafat yani..."

Telefon çaldı. Almacı yerinden aldı.

"Efendim?... Ne? *Ganachoramollicine*'i yüzde 7'yle sınırlamamızı mı buyuruyorlarmış? Bir yıl içinde mi? Ama,

Narcogoldor'da yüzde 8 var! Vay, hergeleler! On sekiz ay dayanacak malımız olduğunu bal gibi biliyorlar! Sağlık Denetleme Laboratuvarı'nda bir şebek geberdi diye bize iki milyarımızı havaya attıracaklar. Hayır, onları tavlamaya çalışmayın. Önümüzdeki seçimlerde ötekiler kazanacak olursa, başımıza iş açılabilir. Şimdiden usul usul stoktan kurtulmaya çalışmak en iyisi. Dışsatım servisimizle görüşün. Belki Ugambi'de alıcı bulunabilir. Albay Kandodo ile görüşün, bilmem ne bakanı dır. Birlikte aslan avına çıkmıştık. Çok iyi bir kimsedir... O.K.,[1] bana haber verin."

Almacı yerine koydu. Golf sopasıyla oynayarak yeniden düşüncesine daldı. "....Bu hımbıl doktorun anlamadığı şey bu işte: Bu iğrenç atlıkarıncadan çıkmak isteyen onu daha hızlı döndürmek zorundadır..."

Düşüncesinden hoşnut, gülümsedi. Ama gülümsemesi yüzünü buruşturmaya dönüştü. Karnının ağrısı depreşmişti.

1. O.K. (İng.): Tamam, anlaşıldı. (Çev.)

2

Sonraki günler Joseph için acıyla dolu geçtiler.

Rapion'un eşi benzeri bulunmayan bir sersem, iflah olmaz bezirgânlık yüzünden basireti bağlanmış bir dar kafalı olduğunu düşünüyordu. Sağduyu sahibi herhangi bir işadamının uyutucuya hemen ilgi duyacağına inanmıştı. Yelkenleri çabucak suya indirdi. Konuşmaya çalıştığı sanayicilerin çoğu onu kabul etmediler bile. Rahatlamak için onu atlatmayı zevk haline getiren sekreter kızların kapılarını, tıpkı sıradan bir büro malzemesi satıcısı gibi, makinesi için aşındırmak zorunda kaldı. Onu edepsizin biriymiş gibi dışarı atıyorlardı. Bir bölüm başkanı buluşuna bakarken, gülmekten gözleri yaşardı. Bütün bu kalem efendisi takımının bütün gücü 'hayır' deme gücüydü. Bundan yararlanıyor, fazlasıyla zevk duyuyor, böylece her şeyden öç alıyorlardı. Yalandan üzüntülü bir havada, "Üzgünüm ama yapabileceğimiz bir şey yok..."derken daha iyi yaşadıklarını duyumsuyor, başkalarından üstün olduklarını sanıyorlardı. Bunlar bekçi köpekleriydiler. Sahiplerinin evlerine girme hakları yoktu, ama en azından başkalarının oraya yaklaşmasını engelleyebiliyorlardı. Tek şatafatları olan bu kıçı kırık küçük gücü bir kemik gibi kemirerek yaşıyorlardı.

Buna karşılık bankacılar, Joseph'e son derece kibar davrandılar. İçlerinden hiçbiri, şimdiki ekonomik toplu durum yüzünden yalnızca yabancı ülkelerde daha önce kendilerini kanıtlamış olan 'ürünler'e yatırım yapabildiklerini, açık-seçik tanıtlamak için zamanlarını esirgemediler. Bir yatırımcının karar verebilmesi için sağlam ve kısa vadeli bir verim gerekiyordu. Çalışmasını 'pazarın istekleri'

doğrultusunda daha iyi yönlendirmesi amacıyla, kendisine araştırmalarını bir firma içerisinde yapmasını salık veriyorlardı. Daha sonra hayli yüreklendirici sözler ve ışıl ışıl bir yavşak gülümsemeyle elini sıkıyorlardı. Düşüncesizliklerinin kafalarını patlatacağı, kibar ilgisizliklerinin damarlarındaki kanı donduracağı gün ah bir gelseydi!

Joseph başı önünde ve yüreği öfke dolu evinin yolunu tutuyor ve kendisini yatağına atıyordu. Başını yastığa gömerken "*Disgraziatu*"[1] diye sızlanıyordu. Çok korkunç, çok haksız bir durumdu... Ayakkabılarını boyamaya layık olmayan, geçim sıkıntısı çeken eciş bücüş kişiler nasıl oluyor da yazgısına karar verebiliyorlardı? Sanki kendini dünyayı dolaşan, düş üzerine konuşmalar yapan, dinleyicilerini görkemli bir biçimde uyutan birisi olarak düşünüyordu artık... Kendisini bir uyku fakültesinin dekanı olarak görüyordu, büyük koğuşlarda uykudan gerçek parçacıklarını getirme göreviyle düş kuran binlerce Düş Bölümü öğrencisi hayâl ediyordu... Uyuyanlar ordusunun başında yeni bir Cortez[2] gibi, büyülenmiş insanlara düşlerin altınını verecekti. Utkuyu tatmış olacaktı... Her sabah kahvaltısı yatağına getirilecekti...

Şimdiyse hiçlik! Uyku kralı olan o, bir yığın önemsiz insanın ve dar gelirlinin kurbanıydı, çevrelerindeki tüm yaşam fışkırmalarını, tüm coşkunlukları, tüm inançları, tüm üstün yetenekleri taşlaştırmaya kararlı bir mumyalar ordusunun boyunduruğuna katlanıyordu!... İnsanın kafasını duvarlara vurması için o kadar çok neden vardı ki!

Kristof Kolomb'un portesinin altında oturan kedi, Joseph'e isteksiz ve yazgısına boyun eğen bir bakışla bakıyordu. Bugün sardalya günü değildi.

Terslemelerle ve aşağılamalarla dolu bu uğursuz gün-

---

1. Korsika dilinde; bahtsız, nasipsiz, kısmetsiz demek. (Çev.)
2. 16.yüzyılda Meksika'da ele geçirilen İspanyalı komutanlardan. (Çev.)

ler boyunca Joseph iki kilo, üç şemsiye ve tüm hayallerini yitirdi. İnsan türüne karşı çok büyük bir tiksinti duydu. Ama bunun Rapion'a hak vermek ve onun iğrenç görüşünü benimsemek anlamına geldiğini çabucak kavradı. İnsanların tümünün dana olduğunu düşünmek, danaca bir düşüncedir.

Dünyanın geleceğini beş paraya satabilecek, sınırsız güçle donanmış bu üçkâğıtçı Rapion, onu son derece tiksindiriyordu. Çocuklara şekerleme yaparcasına uyku hapları üretiyordu, ama kendisi farkında olmadan genel çocuklaşmaya sürüklenmişti. Şeytanın elinde kendisinin de bir oyuncak olduğunu anlamaksızın türdeşleriyle eğleniyordu.

Joseph kendi kendine,"Yaşamın büyük sorunu umutsuzluğa düşmeden düşlerini usulca yitirmektir," diyordu. "Asıl düş, insanın başkalarından, bir insandan, hiçlikle hiçlik arasında sıradan bir et ayracından daha fazla olabileceğini sanmasıdır. İnsan bir köpek ya da maymun olmaktan sakınabilir, bir Tanrı olmayı başaramaz. Yaşamdan elde edilecek hiçbir şey yoktur, hiç ama hiç yoktur. Ancak verecek çok şey vardır. Sadece ona verdiğimiz şey bizim için kesin olarak kazançtır."

Acısını ikide bir anımsayan Joseph akşamları *Spor Sevenler*'e gidiyordu. Oraya Sonia için gidiyordu. Onu görmek umuduyla değil, ama birkaç kadeh beyaz şarap yuvarlayarak moralini düzeltip, böylece ona telefon etme yürekliliğini bulmak için. Onu Doğa Bilimleri Müzesine gittikleri günden bu yana bir daha görmemişti. Kışı uyutucuyu geliştirmekle geçirmişti ve bu zaman süresince buluşunun başarısına o denli inanmıştı ki, genç kadınla yeniden buluşmak için ünü ve serveti beklemeyi yeğlemişti. Şimdi ne yapmalıydı? Onu görüp, ona her şeyi anlatmayı istiyordu. Eğer anlamazsa, o zaman çek kuyruğunu! Ona da, kendisine de yazıklar olsun! Kafasına bir kurşun sıkardı ve

haydi yallah! Güldürü sona erer, perde inerdi.

Yalnız, telefon etme yürekliliği bulmak için, tezgâhta iki üç tek beyaz şarap attıktan sonra kendisine bunu yapmama yürekliliği geliyordu. Tamam, bir çarpışmayı yitirmişti, ama savaşı yitirmemişti. Bu bastıbacak uydumcuların[1] hiçbirinin buluşuna ilgi göstermemesi, buluşunun dâhice olduğunun kesin kanıtıydı. Çarpık düşünceliler sadece çarpık şeyleri severler. Maymunlar muzu pırlantaya yeğlerler. Domuzlara bir inci fırlatmıştı, hepsi bu. Hem sonra uyutucunun başarısızlığı dünyanın sonu demek değildi ki. Kendisinde düşleyecek daha pek çok şey vardı...

Joseph, kadehi önünde, Kristof Kolomb'un bir gemilik lütuf koparmak için tam yirmi yıl uğraştığını, oysa saray soytarılarının aynı şeyi birkaç dalkavuklukla yirmi saniyede elde ettiklerini söyleyerek kendini avutmaya çalışıyordu.

Kahveci, bu sırada, ya gıcır gıcır kahve makinesini parlatıyor (kromla kaplı düğmeleri olan son derece yeni bir makine), ya da kâğıt oyununa tutuşan emekli memurlara kırmızı şarap sunuyordu. Stalinvari bıyıklarının üstünden, hiçbir şeyi ya da kimseyi esirgemeyen dobra dobra özdeyişler ya da kırıcı nükteler uydurarak küçük dünyasını egemenliği altına alıyordu. Yiğitlik öyküleri ile derin anlamlı sessizlikler nöbet değiştiriyor, gösterişli söylevler kısa ve özlü tümceleri izliyor, yüce esin kanatlanmalarının ardından yıkıcı yergiler geliyordu. İki pastis[2] kadehi arasında dünyayı yeniden düzene koyuyordu. Tezgâhı, gezegenin birkaç metrekaresini bilgili bir zorba gibi yönettiği kürsüydü.

Bir akşam, kafasını ütüleyeceği bir kurbanı likör şişelerinin altında pusuya yatmış beklerken, bir itfaiye cankurtaranı kulakları sağır edercesine siren çalarak sokak-

1. Konformist. (Çev.)
2. Anasonlu içki. (Çev.)

tan geçti. Omzunda bir elbezi, davranışının etkisini gözucuyla saptamayı sürdürerek, açıktan alkışlamaya koyuldu. Oyunun yazgısal noktasına gelen kâğıt oyuncuları, gözlerini bile kaldırmadılar. Yalnız Joseph, kibarlık olsun diye, kaşlarını bir soru sorarmışçasına belli belirsiz kaldırdı.

Elbezini havada savura savura tumturaklı bir konuşmaya başlayan Halkların Babasına daha fazlası gerekmiyordu:

"Bir yerlerde kan akıyor, itfaiye geçiyor, bense alkışlarken yakalanıyorum. Alkışladığımı açığa vuruyorum. Davranışımın anlamını kendi kendinize soruyorsunuz, şaşkınlığınızı anlıyorum. Felâketi değil itfaiyecileri alkışladığımı biliniz beyefendi. Kan içerisinde bata çıka yürürler, öldürücü asfalt üzerindeki beyin parçacıklarını birer birer toplarlar, hiç kimse kendilerine inanmadığı için hiçbir şeye inanmayan umutsuzlara yardım ederler, asılanları indirirler, beşiğinde ağlayan bebeği kurtarmak için alevlerin içine atılırlar, gücüne gereğinden çok güvenen sakınımsız kediyi kurtarmak için yaşamları pahasına kaygan çatılara tırmanırlar... Bununla birlikte, onları gözlemleyiniz; yüzlerini sağlık, denge ve canlılık aydınlatır... Bana neden diye soracaksınız. Başkalarına yararlı olduklarını duyumsadıkları için! Yurttaşlara saygılı oldukları için! Halkın onlara gereksinmesi olduğu için! Kendilerini yarar düşüncesi olmaksızın başkalarına sundukları için!"

Kendisine kırmızı şarap koydu, büyük bir yudum içti, boğazını temizledi ve konuşmasını sürdürdü:

"Kendilerini alabildiğine adamaları ve sessiz özverileri, pek çoğumuzda sürekli bencilliğe ve alçaklığa yol açan ahlâki yıkıntılardan onları esirger. Sağlıklı tenleri, aydınlık gülüşleri ve içkiye olan tutkuları, korkuyu yalnızca görev duygusunun uzaklaştırdığının ve yaşama sevincinin kanıtıdır. Aslında, yalnızca itfaiyeciler kurtulacaklar! Kendilerini ateşe atanlar oradan aydınlanmış çıkacaklar! Yolunu felaketten başka tarafa çeviren ya da onu görmemiş gi-

bi yapanlara gelince; onların vay haline, çünkü onlar içten içe tükenecekler!"

Yarım kulakla dinleyen oyunculardan biri, "Günümüzde başkalarına yararlı olmak ender rastlanan bir davranış," diye söze karıştı. "Sayı, bir sayı daha. Küçük yeğenim itfaiyeci olmak istemişti, bunun için meğer itfaiyeci oğlu olmak gerekiyormuş, kendisine böyle söylemişler. İtfaiyecilik şimdi babadan oğula geçiyor. Uzun lâfın kısası, benim küçük yeğen okulu ateşe verdi sonunda. Oyun oldu."

Halkların Babası, "İşte sözlerimi doğrulayan çok güzel bir kanıt," dedi. "İtfaiyeci olması engellenenler yakma delisi olurlar!"

"Ben onu söylemedim," diye açıkladı oyuncu, "Küçük yeğenim yakma delisi değildir, ateşe verir, hepsi bu."

Halkların Babası sürdürdü:

"Hiç kimse başkalarına yararlı olmanın sağladığı doyumdan yoksun kalmasın diye, hepimizin itfaiyeci olmamız gerekirdi. Yazarlar kafa yangını söndürücüsü, kahveciler gırtlak yangını söndürücüsü, kadınlar çük yangını söndürücüsü olurdular..."

Joseph gülmesini tutamadı.

Halkların Babası ona, "Aferin beyefendi," dedi, "çeneleriniz gevşiyor, filozof oluyorsunuz..Tanrı evreni bir kahkaha içinde yarattı. Alnını kırıştırarak ve çenesini avucuna alarak gerçeği arayan kimse, pirelerini teleskopla arayan maymun kadar güçlüdür. Ciddi kafa hep yanılır. Nesneleri bozan gülmece değil ağırbaşlılıktır. Mizah duygusu yaşamın ta kendisidir. Yaşam özünden maskaradır."

Joseph, "Gaz odalarının[1] gülünç bir yanı olduğunu düşünür müsünüz?" diye sordu.

Kahveci yanıtı yapıştırdı:

"Nazilerde mizah duygusu olsaydı hiç gaz odalarını

---

1. Nazi Almanya'sında Yahudilerin öldürüldüğü yerler. (Çev.)

yaparlar mıydı? Onlarda gülmece olsaydı, Nazi bile olmazlardı. Ciddi kafa, veba ve koleranın toplamından daha fazla kötülük yapmıştır, inanın bana."

Joseph, "Ya ölüm," dedi, "acıklı değil mi?"

Halkların Babası kadehini bitirdi ve büyük bir ciddiyetle şöyle dedi:

"Beni vergi memurundan kurtaran bir şey tümüyle acıklı olamaz."

Bir oyuncu, kâğıdı masanın üzerinde şaklatarak, utku kazanmış bir havada, "Dibine kadar girdi!" diye bağırdı. "Hey, Halkların Babası, bana bir kahve yap."

Daha sonra bask beresini savaş durumuna getirdi, dişlerini sıkarak göz dağı verdi:

"Epey kan akacak..."

Tumturaklı ve gösterişli devinimlerle kâğıtlarını çeken ve atan oyuncuların yüzlerinde insana özgü her türlü ifade vardı. Can sıkıntısı, küçümseyici kendini beğenmişlik, alçakgönüllülük, yazgıya boyun eğme, ruhsal çöküntü, dinginlik, coşkunluk, kudurmuş çılgınlık, kin, yüce utku... Yaşamı öykünerek, umutla düş kırıklığı, başarı ile başarısızlık arasında gidip gelerek, bu saçma nöbet değişimini yaşayarak, yaşamın gülünçlüğünü sergiliyorlardı. Kazanılır, yitirilir, kazanılır, yitirilir, kazanılır, yitirilir ve sonunda masadan kalkılır.

Birden yeni kahve makinesi keskin bir düdük sesi çıkardı ve sağa sola kaynar su fışkırtarak, korkunç bir hızla kahve yapmaya başladı. Halkların Babası makinesinin denetimini yeniden ele almak için düğmelere saldırıyordu.

Oyunculardan biri, soğukkanlı, "Baş mı kaldırıyor?" dedi. "Sığınağa inmeli miyiz?"

Bir başkası, "Belki de itfaiyecileri çağırmak gerekir," diye alaya aldı.

Fışkıran buhara gözlerini kısarak, bıyığı köpük köpük, burnu her yöne vızıldayan kahve damlalarıyla karşı karşıya olan Halkların Babası eline geçirdiği bir şişeyle

makinesine kıyasıya vuruyor, vuruyordu.

Sonunda, bitkin kahve makinesi, birkaç hıçkırıktan ve son bir can çekişme ıslığından sonra, insanın üstün yeteneğine yenilmiş olarak, ansızın durdu.

Halkların Babası alnını silerek, "Of" diye göğüs geçirdi. "Yine de eskisini saklamalıydım. Bana daha çok iş çıkarıyordu, ama işleyiş düzenini anlıyordum. Her kahve yapışımda karnıma sancılar saplanmıyordu. Bununla en küçük bir hata öldürücüdür. Bu rezil makineyi yapan herif, bunu kullanmak zorunda olanların robot olmamaları dışında her şeyi öngörmüş. (Gitmeye hazırlanan Joseph'e seslenerek:) Kâşifoşların keşfettikleri şeylere biraz daha dikkat etmeleri gerekir... Hey! Şemsiyenizi unutuyorsunuz!"

Joseph evine döndü. Kendisini daha iyi hissediyordu. Her zaman akşamla birlikte biraz canlanırdı.

Evine girer girmez, ağzında bir sigara, düşlüğünde mekik dokumaya koyuldu. Kafeste bir ayı gibi kafasının içerisinde dönüp duruyordu. Bir ölüm mahkûmu gibi yoğun ve onun gibi boş yere düşünüyordu. Kimi düşüncelere dört elle sarılmaya çabalıyordu. Bir insanın büyüklüğünün, çekilen acıya dayanma yeteneğiyle ölçüldüğünü kendi kendine söylüyordu. Mutlu olma şansına azıcık sahip olmak için, kesin olarak mutluluktan vazgeçmek gerektiğini düşünüyordu. Sadece acının kafa erincini sağlayabileceğini ve sadece başarısızlığın ölüm düşüncesini hafifleteceğini söylüyordu içinden. Büyük ve doğru düşüncelerdi bunlar. Ne var ki Joseph bu büyük ve doğru düşünceleri, artık düşünmeme yetisiyle seve seve değiştokuş edebilirdi.

Ama yapacak hiçbir şey yok. Elektriği keser gibi kafasını yerinden sökemezdi. Beyni, *Spor Sevenler*'deki korkunç kahve makinesi gibi sahibine karşı gelerek, körü körüne, aptalca, hiç fren tanımadan çalışıyordu. Bugün aşırı kullanılmanın öcünü alıyordu kafası. Yıllarca, olmayacak

şeyler tasarlamıştı, şimdi hesabı ödemeliydi.

Kedi, yatağa uzanmış, kütük gibi uyuyordu. Joseph yeniden bir sigara yaktı ve derin düşüncelere daldı. Beyin zarlarını örüyor, beyinciğinin içinde pedal çeviriyor, beynini harıl harıl karıştırıyor, kendisini serseme çeviriyordu.

Bütün eski tüm umutlarının anısı onu bir gömütün taşları gibi eziyordu.

Kafasına bir kurşun mu sıksaydı, çabuk tarafından? Masasının çekmecesinde dolu bir tabancası vardı. Bu bir anlık bir işti, off diyecek kadar kısa bir süre.

Uyanan ve gözünü ayırmadan dik dik bakan Livingstone'a döndü.

"Evet, haklısın," dedi Joseph. "Bir kadeh konyak içmek daha iyi."

Dediğini yaptı.

Canı uyumak istemiyordu. Gecede bin bir öğüt vardır, derler. Bunu herkesten daha iyi biliyordu, ama bu sıralar gece kendisine süngerimsi karabasanlardan, yolculuğa çıkmaya değmeyen sıradan düşlerden başka bir şey sunmuyordu. Geçen sonbahar, uyutucuyu tezgâha koymasından bu yana bütün dikkatini uykusu üzerine toplamak için Joseph'in hiç zamanı olmamıştı. Bir pazar düşçüsü gibi, düşüncelerinde herhangi bir tutarlılık olmadan uyuyarak, gecelerini öylesine geçirmişti.

Saat kaçtı? Daha yeni dokuz olmuş. Ucunda bir türlü geçmek bilmeyecek bir geceyle ıssız bir akşam başlıyordu. Düşüncelerinin çılgın atlıkarıncasını yavaşlatmak için birazcık kıpırdamayı düşündü. Devinimsiz, kaygan, kumda batarcasına karamsar düşüncelerine yavaşça gömülüyordu. Sokağa çıkmak mı, yok canım sen de. Sokakta insanların ona bile bile bakmadıklarını, onu tanımamak, gün gibi ortada olanı, ondan yayılan üstün yeteneği görmemek için söz birliği ettiklerini sanıyordu. İğrenç bir kötü niyet ve tehlikeli bir hırsla herkes hiçbir şey olmamış gibi davranıyordu.

İçinden, "Tamam," dedi, "bende *macalefu* var..." Macalefu, yöresinin bir yemeğiydi; kara düşüncelere dalacaksınız, buna iki üç damla işkence, birkaç öfke tohumu ve bir çimdik kin ekleyeceksiniz. Kafanızda hafif ateşte pişirmeye bırakacaksınız.

Ağırbaşlılıkla esneyen kedinin anlaşılmaz bakışı altında Joseph, yeniden bir o yana, bir bu yana yürümeye başladı.

Yapacak tek bir şey kalıyordu.

Keskin bir samuray çığlığıyla, Livingstone'un üzerine atladı Joseph. Beklenmedik saldırılara alışkın olan kedi hemen tepkisini gösterdi. Kedi bütün tırnaklarını göstererek şiddetli karşı saldırılara geçtiği, Joseph de ısırmaktan çekinmediği için korkunç bir boğuşma başladı.

Telefonun zili savaşı sona erdirdi. Joseph almacı kaldırdı.

"Evet?"

"Rapion. Sizi uyandırıyor muyum?"

"Şey...hayır, ben..."

"Ayakta uyuma makinenizi henüz okutamadığınıza bahse girelim mi?"

"Yani..."

"Bundan emindim. Size söylemiştim; insanlar aptaldırlar, bu sonsuz ve mutlak bir metafizik gerçektir. Uygular mısınız?"

"Şey...Yani vaftiz edildim, ancak..."

"Hayır, golf oynayıp oynamadığınızı bilmek istiyordum."

"Golf mü? Yani, şey... hayır."

"Yazık. Yarın Chantevaux golf klübüne uğrayınız. Cumartesi sabahları oradayım. Fabrikamın yanındadır. Sizin için çok erken değilse on bire doğru buluşalım... Uyku getirici çalarsaatinizi tartışacağız."

"Ya? Uyku sorunlarınız mı var?"

"Hayır, ama bana söylediklerinizi düşündüm. Yaşam-

da başka insanların elinden tutmak gerekir. Daha etkin yani biraz daha iyi uyumaları için tüketi... yani vatandaşlarımıza yardım etmek belki mümkündür. Ne olursa olsun sizi yarın bekliyorum. İyi geceler!"

3

Joseph kendisini Paris'e geri götüren trende, Félix Rapion'un yaptığı iştah kabartıcı öneriyi düşünüyordu. Patentin tekel hakkı için bir milyon frank, ayrıca satılan her aygıt için yüzde 10. Bir bit yeniğinden kuşkulanarak, "Bu tüccarın kafasından neler geçiyor?" diye düşünüyordu. "Böylesi bir dönüş neden?... Boş ver! Bu açgözlü adam bu işte kazanılacak para olduğunu anladı, hepsi bu."

Joseph başını akıp giden tekdüze banliyöye çevirdi. Geçen sonbahardaki düşünü anımsadı. İçinden, "En azından," diye geçirdi, "henüz ne çöp topu, ne de gökte reklam var."

Akşam, başarısını kutlamak için kendisine yanında iyi bir Beaujalois şarabının bulunduğu koca bir tabak Bologna usulü makarna hazırladı. Kedi de hamsileri hak etti, ancak onları öyle büyük bir açgözlülükle yiyip yutmaya başlamıştı ki Joseph boğulacağı korkusuyla kutuyu önünden kaldırmak zorunda kaldı.

Yemeği bitince, Joseph düşlüğünde oturdu ve bir puro yaktı. Ne tuhaf, büyük bir sevinç duymuyordu. Bir yükten kurtulmuştu, o kadar. Kazanacağı para artık kendisine parayı düşünmemeyi sağlayacaktı yalnızca. Kolay bulunmayan birkaç kitapla yitmeyen bir şemsiye dışında hiçbir şeyde gözü yoktu. Geziye çıkmaksa, bunu zaten her gece parasız ve yorulmadan yapıyordu. Uyutucu sayesinde uykusuzluk canavarını alt etmeye katkıda bulunmaya gelince, bundan çok gurur duyuyordu, ama bununla yetinemezdi. Kafası yeniden çalışmaya başladı. Napolyon, İtalya'yı ele geçirdiğinde Mısır'ı düşünmeye başlamış mıydı?

Uyutucu, onun büyük düşünün, yani uykuyu ele geçirme düşünün, bir aracından başka bir şey değildi. Şimdi, bir gönüllü topluluğu, büyük bir özenle seçilmiş, iyi ve kötü günlerde uyumaya hazır düşçü takımı kurmaya bilim çevrelerini inandırmak söz konusuydu. Tekbaşına demir almak çılgınlıktı, bunu şimdi kavrıyordu. O çok ünlü Cenovalı, bilinmeyene hiçbir zaman tekbaşına yelken açmamıştı. Durum böyle olmuş olsaydı, deniz yolculuğunu başarıyla sonuçlandırdığını, sağ ve esen döndüğünü bir an varsayalım, buluşuna kim inanırdı?

Joseph başını kaldırıp ünlü öncüsünün, Atlas okyanusunun büyük amirali, Hindistan'ın genel valisi ve Amerika'nın bulucusu, Eşsiz Senyör Christobal Colombus tablosunu uzun uzun seyretti.

Gece yarısına doğru, Joseph sokağa çıktı. İnsanları görmek istiyordu. Kendisini insan soyuna karşı daha hoşgörülü hissediyordu. Sonia'nın çalıştığı Styx'e gitmeye karar verdi. Gösterisinden sonra onunla konuşabilir miydi? Her bakımdan havası yerindeydi ve kendine güveni tamdı. Başarısı belini doğrultmuştu, sonuç alabileceğini duyumsuyordu.

Yarım saat sonra, önünde konyak kadehi, gece kulübünün tezgâhına yerleşmişti.

Salon batınî kıyamet tarzında donatılmıştı. Salona yumuşacık bir dünya sonu havası egemendi. Masalar arasında paslı demir parçaları bulunuyordu. Duvarlarda yaşamda kalabilmek için gerekli uyarılar okunuyordu. Dipte tamamı rengârenk spotlarla uyumlu bir biçimde aydınlatılmış otomobil gövdeleri, camı kırılmış televizyonlar, parçalanmış elektrikli ev eşyalarının konduğu yapma bir çöplük bulunuyordu. Bu moloz yığınının ortasında eski püskü giysiler içerisinde bir piyanist, çok kötü bir piyanoyla caz müziği çalıyordu.

Radyasyona karşı özel giysiler giymiş garsonlar, çok şık müşteriler arasında koşuşturuyordular.

Joseph, barmene Sonia'yı görüp göremeyeceğini sordu. Öyle ya, gösterisini yaptıktan sonra her zaman bir kadeh içmeye gelirdi.

Birkaç dakika sonra gösteri başlayacaktı. Sonia nükleer bir savaştan sağ kalan bir kadını canlandırıyordu. Radyoaktif serpintilerin erkek düşkünü yaptığı bir kadın olarak, yıkıntılar arasında umutsuzca bir erkek arıyorsa da sevişmeye pek istekli olmayan, değişime uğramış heriflerden başka kimse karşısına çıkmıyor. Birden, hayvanat bahçesinden kaçmış, az çok normal bir maymunla burun buruna geliyor. Bundan sonra hayvanı baştan çıkarmak amacıyla soyunma gösterisi başlıyor. İlkin maymun güçlük çıkarsa da sonunda genç kadının çekiciliğine kendini kaptırıyor. İkisi yeni bir insanlık kurmak için el ele gidiyorlar.

İçler acısıydı ve çok aptalcaydı gösteri. Bununla birlikte çılgınca alkışlandı. Sonia'nın çok güzel bir vücudunun olduğu ve karşısındaki oyuncunun maymunu çok iyi canlandırdığı da bir gerçek. Joseph sahnede gördüklerini yorumlayan iki işadamını işitti.

Biri, "Fransız kadınının nitelikleri yeterince değerlendirilmiyor," diyordu. "Her şey bir yana kıç bizim tek hammaddemizdir."

Öteki, "Haklısınız," diye onayladı. "Japonlar bizimkiler gibi kadınlara sahip olsalardı kimbilir neler yaparlardı?"

Joseph bir konyak daha söyledi.

Sonia gelmekte gecikmedi. Joseph'i görmeden yanına oturdu ve bir portakal suyu istedi.

Joseph, "İyi akşamlar," dedi.

Kadın, kendini savunmaya hazır ona döndü.

Rahatlayarak, "Bak hele," dedi, "işte kış uykusundan

kalkan uykucu doktor. Gösterim hoşunuza gitti mi?"

"Eee..şey.."

"Haklısınız, korkunç bir şey. Katıksız bir karabasan. Ama bu düşünce bana ait değil, kulüp sahibinin... Maymunu kendi oynuyor."

"Ya, öyle mi?"

"Böylece bir oyuncudan kâr ediyor ve beni biraz mıncıklamak için bundan yararlanıyor. Önceleri gerçekten sanatsal bir gösteri yapıyordum. Erkekleri tahrik etmeye değil afallatmaya çalışıyordum... Gizemli bir biçimde soyunuyordum... Ama sanat ona vız geliyor. İstediği en fazla müşteriyi çekebilmek. Eskiye oranla daha çok müşterinin geldiği doğru, ama sen gel de düzeyi gör. Çok geniş düşünceli ya da hepten kaçık olup olmadıklarını bilmiyorum, her ne olursa olsun anlayışları kıt. Şimdi kulübün sahibi kendisiyle sahnede sevişmem için beni canımdan bezdiriyor... "

Joseph, "Ama bu iğrenç," diye bağırdı.

"Evet. Her akşam halkın önünde maymun kılığına girmiş bir aptala kendimi düzdürmek mi, eksik olsun! Ona ne dedim biliyor musunuz? Ona dedim ki; tamam, gerçek bir maymun olursa evet, ama sizinle değil!"

" Ne dedi?"

"Parmağını oynatırsa bu işi yapacak çok sayıda kız bulunduğunu söyledi."

"Neden başka yerde bir iş aramıyorsunuz?"

"Başka yer daha kötü. Benden yapmamı istediklerini düşünemezsiniz..."

Uzun bir sessizlik oldu. Daha sonra Joseph birşeyler söylemiş olmak için sordu:

"Sırası gelmişken, dinozorlar hâlâ uyumanıza engel oluyorlar mı?"

"Hayır, bunun maymun yüzünden olduğunun farkına vardığımdan beri daha iyi. Önceleri gösterimin hâlâ sanatsal nitelikleri olduğuna, bu gece kulübünün sevimli ol-

duğuna ve sahibinin maymun kılığında da olsa belli bir çekiciliği olduğuna kendimi inandırmaya çalışıyordum... Daha sonra dayanabilmek için kendimi zorladığımın, gerçekte tek amacı bir şebeği zenginleştirmek olan yozlaşmış bir seyirci kitlesi önünde saçmalıklar yaptığımın farkına vardım. Dobra dobra konuşmaya karar verdiğimden bu yana, kütük gibi uyuyorum."

Yırtık elbiseli piyanist, piyanosunun başına yeniden oturmuştu ve bir hortlak görünümüyle kıyamete özgü bir caz melodisi çalıyordu. Joseph bir konyak daha söyledi.

"Ya siz," diye sürdürdü, "yatağınızda yine maden külçeleri arıyor musunuz?"

"Evet, ama şimdi biraz daha az uyuyorum, dinlenmeyi yeğliyorum. Bu, kış uyutucu bir aygıt, bir tür karşı-çalarsaat yaptım. Kendimi övmüş olmayayım, bu buluşun uyku tarihinde devrim yapacağına inanıyorum."

"Şeyinizi kendiniz mi yapıyorsunuz?"

"Görünürde bir sanayiciyle sözleşmem var, bana çok para kazandırabilecek bir sözleşme."

Sonia uyanıkça dudak büktü ve ekledi:

"Bu dünya malından tümüyle el etek çekmediğinizi görüyorum."

İmzalayacağını bile bile, "Şey! Ama imzalayıp imzalamayacağımı henüz bilmiyorum," diye yanıtladı. "Kuşkusuz," diye ekledi, "makinemi adi bir kimyasal pislik üreticisine bırakma düşüncesi beni biraz kaygılandırıyor, ama bu aygıtı fareleri uyutmak amacıyla mahzenime koymak için yaratmadım. Hem sonra bu uyutucunun dağıtımı, uykunun ele geçirilmesi tasarımı gerçekleştirmemi sağlayacak bir ün getirebilecektir. Her şey yakında açığa çıkacak. Kendi geleceğim ve dünyanın geleceği. Benim görevim gücümün sonuna kadar uyumak, ödevim tüm engellere karşın düş görmektir. İnsanın geleceğinin uykuda olduğuna, geleceğin anahtarının yatağımızda ve özellikle benimkinde olduğuna inanıyorum. İnsana karşı büyük bir sorumlu-

luğum var ve ben bundan kaçmayacağım. Önümüzdeki yaz Tahiti'de bir uyku kurultayı toplanacak. Orada tarihsel bir konuşma yapacağım. Bilim adamları topluluğunu uyku adalarına doğru demir almak üzere tayfalar toplamaya inandıracağım."

"Bak hele, şimdi de ada mı oldular?"

Joseph ateşli bir biçimde, "Evet," diye karşılık verdi, "bunlar, uyku gemim, uyuma makinem sayesinde insanlık adına egemen olarak yanaşacağım adalar, bir düş takımadalarıdır!... Başlangıçta kaygan kumlara, bilinmeyen hayvanlara, gizemli bitkilere dikkat etmek gerekecek... Kahraman uykucular yok olacaklar. Ama azar azar kendimize güven gelecek, uykunun tuzaklarından sakınmayı öğreneceğiz, zenginliklerini çıkarmaya, bilgi ve şiir madenlerini işletmeye koyulacağız ve Amerika'yı ele geçirmeye giden İspanyol serüvencileri nasıl Peru'dan altın getirdilerse biz de oradan bilginin meyvelerini getireceğiz..."

"Çok tutkulu ve iradeli bir uykucusunuz."

"Ün kazanmayı amaçladığımı saklamıyorum. Gelgelelim Kristof Kolomb'un düştüğü yanlışa düşmeyeceğim. Büyük İspanya ve Hindistan genel valisi unvanlarını istemeyeceğim. Gerçekçi olmak gerekir. İnsanlığın sonsuza dek sürecek minnettarlığı bana yetecektir."

"Hem sonra Hindistan genel valisi olarak atandığınızda arada sırada oraya gitmek zorunda kalabilirsiniz ve Hindistan'da havalar sıcaktır, bu da beyin için pek iyi değildir..."

"Evet... sırası gelmişken, düşündüm de, şey.. benimle Tahiti'ye gitmeye ne dersiniz? Bu sığınaktan çıkmış olursunuz... Sıkıcı olmamaya çalışacağım. Belki çok eğlendirici görünmüyorum, çünkü çok uzun süre üzüntü yastığım, yalnızlık da yorganım oldu. Hem sonra gerektiğinde susmasını bilmediğim gibi, birşeyler söylemiş olmak için konuşmam. Öte yandan çok çabuk parlarım, çünkü sadece gerçeği sevmekle kalmam, ne yazık ki, yalandan, ikiyüzlü-

lükten ve kötü niyetten nefret ederim. Çok konuşmadığımı, hiç gülümsemediğimi ve sık sık öfkeye kapıldığımı bir yana bırakırsak tatsız bir arkadaş olmadığımı sanıyorum."

"Doğrusunu isterseniz bir dâhiyle yolculuk yapmaya lâyık olup olmadığımı bilmiyorum..."

"Dâhi, dâhi... Hiç de abartmayalım...Önceden bu sıfatı kabul ediyor olsam, hatta bu sıfatın kişiliğime haklı ve yerinde olarak uygulanabileceğini varsaysak bile, bir dâhinin özgün niteliğinin, herkesin üzerine çıkmak değil, insanın ruhuna işlemek olduğunu belirtmek uygun düşer. Dâhi tıpkı güneş gibi herkesi aydınlatır. "

" Güneş çarpmasından biraz korktuğumu size itiraf edeyim. Ama yine de önerinizi düşüneceğim. Ya da daha çok orayı düşleyeceğim..."

"Evet, orayı iyi düşleyiniz çünkü..."

Salonu sarsan ve kadehleri titreten bir dizi boğuk boğuk patlama, Joseph'in konuşmasını yarıda kesti.

"Ne oluyor," diye haykırdı.

Sonia, "Kaygılanmayınız," dedi. "Kulübün sahibi bombardıman sesini öykünen bir makine yaptı. Etkili değil mi?"

Joseph, "Evet," diye yanıtladı. "Tümüyle budalaca ama etkili."

Bu yapay bombardıman altında gedikli müşteriler canlandılar. Elektrikler kesildi, mumlar yakıldı. Gaz maskesi takmış garsonlar şampanya getirdiler.

4

Joseph birkaç gün sonra sözleşmeyi imzalayıp, Félix Rapion'a uyutucunun ilk örneğini verdi.

Joseph zengindi artık. Ne satın alacağını bilmeden sürekli acı kaygılar içinde Paris'te dolaşıp durdu.

Kolları paketle dolu olarak evine döndü. Kendisine şunları almıştı: Şeritlerle bezeli ipek bir pijama (aynanın önünde giydiğinde kendisini komik buldu), bileğe iple bağlanabilen bir şemsiye (üzerinde yeşil benekleri olan kırmızı bir şemsiyeydi bu), elektronik şıringalı ve su içinde yazabilen, özel mürekkebi olan geleceğin dolmakalemi (kıracağı korkusuyla kullanmayı göze alamadı), Livingstone için yıldızlı çanı olan bir tasmayla kuzu beyni aldı. Kedi, kuzu beyninden hoşlandı ve yediyse de tasmanın üzerinde denenmesini istemedi.

Kısacası Joseph'i gerçekten sevindiren tek alışveriş, bir eski kitap satıcısından birkaç franga satın aldığı, Grandville'in resimlendiği La Fontaine'in *Masalları* oldu.

Kitap ve makarna gibi yaşamda en çok sevdiği şeyleri elde etmenin hiç de büyük bir servete sahip olmayı gerektirmediğini tiksinti duyarak fark etti. Kadınlar vardı şüphesiz. Ancak elinde değildi, Joseph çıkarcı kadınlara ilgi duyamıyordu.

Öyle de olsa, o kadar da zengin olmadığını çabucak anladı. Para, kendisini daha çok para gerektiren durumlarla karşılaştırdığı için, yaşamında ilk kez maddî doyumsuzluk duygusuna kapıldı. Sözgelimi bir daire satın almayı tasarladı. İnsanı canından bezdiren bir hafta boyunca kendisine uygun bir daire aradı durdu. Beğendiği dairelerin hepsi gücünün üstündeydiler. Gerçekte, yoksullar arasında

varsıl konumundan varsıllar arasında yoksul konumuna geçmişti. Hepsi bu kadar.

En kötüsü, sanki bir büyüymüş gibi, Joseph'in küçük serveti satın alınmayacak ne varsa aklına getiriyordu. Sonia, aklından çıkmıyordu. Aynada kendisine bakmaya ve saçlarındaki akları saymaya başladı. Sağlığı kendisine baş ağrıları verecek kadar onu kaygılandırdı. O zaman, kestanelerin çıtırdayarak piştiği bir ocağın başında, memleketlisi bir ihtiyardan çocukluğunda dinlediği bir meseli anımsadı: "Ormanda yaban kuşkonmazı toplamaya gidersen, koyağa inebilirsin, ancak sonra çıkman gerekecektir. Dağa tırmanabilirsin, ancak sonra inmen gerekecektir. Şimdi kazandığını daha sonra yitireceksin. Zaman her şeyi bozar, her şeyi onarır da. Her şeyi olan insan yılların uçup gittiğini kaygıyla görür, yaşamın yaraladığı insan ise bir süre sonra dinleneceği doğaya sevecenlikle bakar. Biri mutluluğu içinde mutsuz, öteki mutsuzluğu içinde mutludur."

Joseph, ağzında bir Havana purosu, düşlüğünü arşınlayarak, düşünüyordu:"Her gün metroya binen adam, gecikmeyecek olanı, bir sonraki dinlencesini düşler. Ama her şeyi olan ve Rolls Royce'a binen adam neyi düşleyebilir ki? Kendisine hiçbir zaman düşmeyecek olan ölümsüzlüğü... Oysa ben Rolls'u metroya yeğlerim."

Utku ufukta görünmeye başlıyordu ve Joseph'in doğuştan gelen iç kararması, yerini çileden çıkmış bir sabırsızlığa bırakmıştı. Sonuçta epey dingin ve pekâlâ katlanılabilir olan umutsuzluğu sıkıntılı bir bekleyişe dönüştü. Cennetin eşiğinde yerinde saymak, cehennemde bata çıka yürümekten daha kötüdür. Ünlü olmanın kapıları aralandığında yakanızı bırakmaz umut, sizi hafif ateşte pişirir, eteğinize yapışır ve kalçalarınızı dürtükler durur. Uyku makinesini bulan, uykunun dâhisi, düşlerin egemeni olan Joseph, kendisinin ölü bir fareymiş gibi gölgede kalması-

na artık dayanamıyordu. Üstün olduğu bilinci içini kemiriyordu. Sokakta kendisini tanımıyor olmaları ona iğrenç bir haksızlık olarak görünüyordu. Mayıs ayının ilk güzel günlerinde, kahvelerin önünde birbirlerinin üzerine yığılarak oturan insanları görünce, "Ya sabır, ya sabır" diye mırıldanıyordu. "Yakında yanıma yaklaşmak için birbirleriyle kavga edecekler!"

Başkalaşım, koleksiyoncunun ağını kaçınılmaz olarak kendine doğru çekse de, o, şimdilik kelebek olmaya can atan basit bir tırtıldan başka bir şey değildi. Daha dün böylesine güzel bir düşünceyle avunabilecek olan Joseph, moralini düzeltmek için satın alınabilecek bir şey arıyordu.

İkindi üstleri *Spor Sevenler*'de hafif bir içki içmeye giderdi. Bir gün artık dayanamadı; ortamı hazırlamak için herkese içki ısmarladıktan sonra, bir dâhi olduğunu ama teknik nedenlerle geçici olarak gölgede kalmayı yeğlediğini incelikle ileri sürdü. Sayesinde, bilim dev bir adım atacaktı, daha fazlasını söyleyemezdi.

Kâğıt oynayanlar kendisini incelikle dinlediler. Kahve makinesinin bozulmasından hırçınlaşan Halkların Babası 'bilim' sözcüğünü duyunca irkildi ve buz gibi bir havayla şunları söyledi:

"Bilim beyefendi, kediler için bulamaçtır. Bakteri yetiştirmek biliniyor da çocuk yetiştirmek artık bilinmiyor. Atomlarla oynanıyor ama incelik artık bilinmiyor. Uzaya gidiliyor ancak denizler pis kokuyor, balıklar ölüyor. Açlıktan ölenlerin gıdasına harcanandan daha fazlası füze yakıtları için harcanıyor. Gerçek şu ki, çok şey bildikçe daha az yaşanıyor. Bilim, toplulukları aptallaştırmaktan ve gezegenimizi her tür rahatlığı bulunan karınca yuvasına çevirmekten başka bir işe yaramıyorsa, ben ne yapayım öyle bilimi? Aslan avlamaya, Papou'lar[1] gibi her akşam yiyip içip

1. Yeni Gine ve çevresindeki adalarda yaşayan yerliler. (Çev.)

eğlenmeye bakarım daha iyi. Teknik insanları daha iyi yapmaz, olsa olsa kötülüğün gücünü on kat artırır. On bin yıl önce çok öfkelenince kuşlara taş atan aynı hıyar, günümüzde insanla dolu bir uçağa füze savurabiliyor. İlerleme insanların yaptığı budalalığı azaltmaz, onu sadece daha tehlikeli yapar."

Sonraki günlerde ve gecelerde bu sözler Joseph'in kafasından bir türlü çıkmadı. Aslında, dünyanın yıkımı karşısında uyku üzerindeki araştırmalarının ne değeri olabilirdi ki? Birkaç kan emicinin para dalaverelerivle bütünüyle yoksulluğa indirgenen uluslar, yok edilen ya da turistler için folklore dönüştürülen kültürler, her yerde yerini sıkıntılı zevk arayışlarına kaptıran aşk, tıpkı bulzore asılmış bir çiçek gibi bir süs sanatı düzeyine düşürülmüş edebiyat, üzerine binilen dalı kesercesine, en fazla yararı sağlamak üzere düzenli olarak yağmalanan doğa... İnsanlığı karabasanından uyandırabilecek olan kuşkusuz bir uyutma makinesi değildir...

İşte bu döneme doğru Engizisyon Başyargıcı'nı düşlemeye başladı.

5

Kedisi yanında bir gün uçarak *Spor Sevenler*'e geldiğinde Halkların Babası ona, kara giysili bir adamın geldiğini ve onu öldürmek istediğini telaşsızca haber verdi. "Yerinizde olsaydım," diye ekledi, "pılımı pırtımı toplar, başka yerlere giderdim." Yeniden uçamayacak durumda olan Joseph kahveden çıktı ve korkuyla uyandı.

Engizisyon Başyargıcı onu arıyordu. Uyku engin, dolambaçlı ve derindir, ama Engizisyon Başyargıcı'nın zamanı çoktu. Engizisyon Başyargıcı artık zamana bağlı değildi.

Joseph o zamandan bu yana kovalanan bir uykucu oldu. Düşlerinde oyalanmaktan kaçındı. Bir karabasan uzadığında, hiçbir yere götürmeyen bir bilet isteyerek herhangi bir trene biniyordu. Ya da nereye gittiğini bilmediği bir otobüse biniyor ve gecenin ortasında unutulmuş, yitip gitmiş bir durakta iniyordu. Ama kendisini birkaç uyku yüz metresi uzaktan izleyen kimsenin inatçı varlığını sürekli duyumsuyordu.

Kaygı duymadan yattığı görülmüş şey değildi. Yatakta olmayacak şey yoktur. En kötü olan gelip sizi bulabilir. Uyku, üzerine her şeyin yazılabildiği ak bir sayfadır. Bir karabasana saplanmamak, dehşete kapılmamak için Joseph zikzaklar çizerek ve ayakları döşeme üzerinde uyumaya çalıştı.

Bir gece, girişinde yemek listesi asılı büyük bir kilisenin kapısına vardı. Karnı aç olduğu için içeriye daldı. Ayin yapılan yere yöneltilmiş tek kişilik masalarıyla içerisi büyük bir sınıfa benziyordu. Beyler töreni izleyerek kibarca yemek yiyordu. Ak gömlekli, boyunbağı takmış, ceketli ve

kısa pantolonluydular. Sonia'ya benzeyen bir rahibe, dinsel nitelikli bir stiriptiz gösterisi yapıyordu. Joseph bir masaya dikkat çekmeden ilişti. Koroda şarkı söyleyen çocuklar kendisine bir tabak makarnayla bir şişe şarap getirdiler. Rahibe kalçalarını kendinden geçmiş topluluğa göstererek şarkı söylemeye başladı: "Bu benim kıçımdır..." Sonra, boğuk bir bakış ve sıcak kalçalarla, görünmeyen bir varlıkla, belki de Tanrıyla, sevişiyor gibi solumaya başladı. Bu arada kilisenin kapılarının şiddetle yumruklandığı duyuldu. Bir anda ortalık karıştı. Ürküntüye kapılan insanlar, "Engizisyon Başyargıcı!" diye bağırıyordu. Sıkıntıdan terleyen Joseph, bir metro durağına açılan bir mahzenden sıvışmayı başardı.

Bu geceden başlayarak uyanık da olsa kapalı kapılardan korktu.

Canını tehlikeye attığını biliyordu. Eski yazarlar birçok öldürücü uyku örneği anlatırlar ve kendisi bir karabasandan kaynaklanan kalp krizinin neden olduğu çok sayıda gece ölümleri biliyordu. Öğle uykusunda gülmekten ölen bir insanı bile anımsıyordu. Us dizginlerini tutmadığından, korku ya da sevinç, zevk ya da özlem, aşk ya da kin, bütün heyecanlar uykuda on kat artarlar. Yüreğin yüzüstü bıraktığı da olur: Uykucu her zaman düşünün düzeyinde değildir. Öte yandan, yalnızca yönlendirilmiş, alışılagelen bir yaşamla donatılmış, evcil, kentli ve uygarlaşmış kişiliğimizin deneyimiyle değil, aynı zamanda milyonlarca yıldan bu yana kazanılan, türümüzün tüm deneyimiyle düş görürüz. Bir mamut karşısında Neandertal adamının hissettiği, duyduğu, uyuyan bir Parislinin beyninde yeniden ortaya çıkabilir. Ama düşünün imgesi bir mamut olmayacaktır. Bu, örneğin; dişlerini gösteren bir C.R.S.[1] ya da kendi patronu olabilecektir.

Demek ki yatağın güvenliği aldatıcıdır. Yorganın al-

1. Fransa'da toplum polisi. (Çev.)

tında dev bir örümcek tarafından yenilme tehlikesi yoktur elbette, ama insanı kendi korkusu yiyip yutabilir. Joseph korkuyordu. Ölmekten değil, çünkü düşünde sık sık kendini ölmüş görüyordu. Özel olarak herhangi bir şeyden korkmuyordu, yalnızca korkuyordu, hepsi bu. Uyuyor ya da uyanık, ayakta ya da yatıyor olsa da karnında onu sessizce ısıran bir ağız vardı sanki. Düşlüğüne bir timsah girecek olsa onu belki de hiçbir biçimde etkileyemeyecekti, kuşkusuz onu iyi bile karşılardı; bir timsahla olduğunda insan kiminle görüştüğünü bilir, timsah sağlamdır, insan ona güvenebilir. Makarna pişirirken ya da ayakkabılarını boyarken hiç beklemediği anda birden içini saran bu fizikötesi korkuya ne yapabilirdi? Hiçbir şey, bu dehşetli korku tüm korkunçluğuna karşın bir hiçti. Bizim bir hiç olduğumuzu bize duyumsatmak için boynumuza sarılan bir hiç.

Hayır, hiçe karşı elimizden bir şey gelmez.

Hiç, yatakta her zaman en kötüsüdür. Joseph uyanıkken ona daha iyi karşı koyuyordu, hareket etmeye, dönüp durmaya, uzakta her şey kötü gittiğinde zike, zikte her şey kötü gittiğinde zaka giderek zikzak yapmaya başlayabiliyordu. Yalnız, düşleri uykunun kapısının altından ustaca sızmaya başlıyordu. Koridorlar, merdivenler, sokakların köşeleri, gördüğü her şey ona herhangi bir karabasanı anımsatıyordu. Yaşadığı her şey korkunun damgasını taşıyordu. Uyku duvarı çatlıyordu ve geceleri yaşadığı iç sıkıntısı bütün çatlaklardan varlığına işliyordu. Düşünde bir kelebek gördükten sonra, kendisini Tchouang-tseu olarak düşleyen bir kelebek olup olmadığını düşünen Tchouang-tseu gibi, uyanık insan kimliğine ilişkin kuşkular duymaya başlıyordu Joseph. Uyur uyumaz kendisini daha gerçek hissediyordu. Uyuyamayanlar, uykuyu bulmakta güçlük çekerler, kendisi uyanıklığı bulmakta güçlük çekiyordu. Düşlerinde işi oldukça katı şeylerle, dayanıklı bir varlıkla, sağlam bir gerçeklikleydi. Uyandığında kendisini bir bulutun üstündeymiş gibi hissediyordu. Yalnız iç sıkıntısı-

nın elle tutulur olduğu bir bulut.

Uyumak, uyanık olmak onun için yalnızca korkuyu değiştirmekti. Uyanıkken korku, birdenbire dizlerin bağının çözülmesi, midenin yerinde bir ahtapot olması, işlere nereden başlanacağının bilinememesi, bir burnu, bir ağzı ve iki gözü olmanın iç sıkıntısıydı...Uyurken korku, herhangi bir şeydi. İnsan uyurken korkmak için canavarlara gereksinme duymaz; bir huni, bir bask beresi ya da bir bisiklet onu dehşete düşürebilir. Çünkü düşün derinliklerinde dünya artık ilerlemiyor, göze çarpıyor. Eşyalar artık işe yaradıkları şeyler değiller, görkemlerinde ve iğrençliklerinde neyseler o oluyorlar.

Her akşam, Joseph telefonun fişini çekiyordu, savaş pijamasını giyiyor, yatağın altına bir göz atıyor, yastığını ters çeviriyor ve geceye karşı saldırıya hazır durumda, yatağına giriyordu. Girişmek zorunda kalacağı savaş nedeniyle, yatağa gireceği ânı geciktirmeye eğilimli olabilirdi, ancak zinde yatmayı yeğliyordu. Tehlikelerle dolu bir uyku için yorgunluktan zayıflamış olarak yola çıkmak kadar çılgınca bir aldırmazlık olamazdı.

Karanlıkta, içindeki sıkıntıyı gidermesi ve uykusunu getirmesi için Joseph, aritmetik hesaplar yapıyordu. (Sayıların her zaman onun üzerinde uyutucu bir etkisi olmuştu; lisede matematik derslerinde sık sık uyurdu.) Sayılar ona ninni gibi geliyordu. Usul usul aralarında birşeyler yapmaya başlıyor, bir araya geliyor, iç içe geçiyor, birbirlerini gebe bırakıyor, gevşiyor, kabarıyor, birbirlerinin kuyruğunu ısırıyor, tavus gibi şişiniyor, çarçabuk biçim değiştiriyor ve çılgın biçimlerde milyonlarca böceği havaya savurarak birdenbire patlayan, dünya dışı işitilmemiş sayılar karanlıktan ortaya çıkıyordu!..

Her sabah, uyandığında, yatağın dümeninde fırtınalı bir geceye yakalandıktan sonra limana varmış gibi oluyor-

du. Uykunun burgacından kurtulmuş şaşkın biri olarak yastığına yapışmış, gerçeğin koynuna giriyordu. Tere batmış yüzünü mendille kuruluyor, uyuşuk uyuşuk kalkıyor, terliklerini ayağına geçiriyor, uykunun gürültülü patırtılı yolculuğuyla hırpalanmış, yatağa donuk bir gözle bakıyor ve kendisini buzdolabına doğru yönelten kediyi robot gibi izliyordu. Bir kez daha korkunç Engizisyon Başyargıcından yakayı sıyırmıştı. Ama daha ne kadar sürecekti bu? Şimdi o, duvarlara sürtünerek yürüyen, kapılardan uzak duran, sokaklarda eğleşmekten sakınan, eşyalara başka biçimlere dönüşecekleri korkusuyla bakmaktan çekinen bir kaçak, uyku kaçağıydı. Bir kaçak gibi uyuyordu. Uyku kenti her gece daha bunaltıcı oluyordu. Tuğla duvarlarla kesilmiş yolları, aralarında otların bittiği tramvay rayları, yasak tünelleri, tuzaklarla dolu alanları, taşla örtülü pencereleri, durdurulmuş saatleri, kesilmiş çınar ağaçlarıyla insanların gizlice dolaştığı bir getto ve coşkulu yolcuların, birbirlerinin kulaklarına varsayımsal trenlerin gizemli tarifelerini fısıldadıkları bir istasyondu.

Bir sabah, sebze dağıtıcılarının sokaktaki gidiş gelişlerine bakarken apansız usuna geliveren bir düşünceyle şaşıran Joseph bağırdı:

"Kıçımı oynatmazsam yandım!"

Eksikliğini duyduğu şey, eylemdi, çalışmaydı! İşte düşlerinin ona demek istedikleri şey buydu! Elini ayağını kıpırdatmadan eve bağlanmış, dipsiz bir kuyuya düşer gibi kendi içine düşüyordu. Yaşam içinde taze güç taşır, eşyaların gerçek ağırlıkları ancak devinim sırasında ölçülür. Ona gelince; düşünceleri elini kolunu bağlıyor, düş gücü çok hızlı çalışıyor ve her eylemin düş kırıklığı yaratan sonucu daha herhangi bir işleme girişmeden gözlerinin önüne seriyordu. Çiçek toplamayı kafasından geçirdiğinde onu çoktan solmuş olarak imgeliyordu. Yalnız hiçbir şey yapmamayı sürdürseydi sonu kötü olacaktı. Durgun su çürür. Kımıldamak onu daha hafifleştirir, ona yeniden yaşa-

ma zevki verebilirdi! İyi bir yolculuk kafasını arındırırdı.

Kısa sürecek bir deniz yolculuğuna mı çıksaydı? Şimdi buna yetecek parası vardı. Evet, bu eşsiz bir düşünceydi. Böylece rahatına bakarak yolculuk yaparken, müze gezmekten kurtulacak, gezip göreceği anıtlar olmayacak, gölgede kalabilecek ve uygun bir lokanta aramak için sağa sola yürüme derdinden kendini kurtarabilecekti. Okyanus, varsa da yoksa da okyanus! Deniz, en azından sağlamdır! Tahiti'deki uyku kurultayı için çalışmak amacıyla büyük okyanusa doğru bir deniz yolculuğunu seçerdi. Tarihsel söylevini gemide hazırlardı. Sonia gelmeyi kabul eder miydi acaba? Bu çok iyi olurdu!

Ah! Gitmek, palamarı çözmek, havayı değiştirmek, yatağı değiştirmek... Niye daha önce düşünmemişti?... Kimbilir, belki Engizisyon Başyargıcını böylece ekebilirdi...

6

14 Haziran

Dingin gece. Saydam bir okyanusta dolaşan yelkenli bir yatakta uyuduğumu düşledim. Yatağımın altında, inanılmaz derinliklere kadar milyonlarca çok renkli balık ve olağanüstü hayvanlar görünüyordu

Uyku kurultayının açılış günü olan 15 Ağustosta Papeete'ye demirleyecek olan Akhenaton *adlı gemiye aynı akşam binmek üzere yarın Marsilya'ya uçuyorum. Livingstone'u bakması için küçük bir bahçesiyle üç kocaman kedisi olan 'Halkların Babası'na bıraktım. Livingstone benzerleriyle birlikte olmaktan hiç hoşlanmaz, ancak bunun ona iyi geleceğini sanıyorum. Yalnızlık ona kart bekârlara özgü tuhaf alışkanlıklar kazandırıyor. Biraz geçimsiz oluyor ve kırk yılda bir mırıldanıyor.*

Sonia'yı telefonla aradım. Deniz yolculuğuna yanaşmıyor, deniz tutmasından korkuyor. Tahiti için hâlâ kararsız. Ona bir uçak bileti göndereceğim. Artık nasıl isterse öyle yapsın. Beni sinirlendiriyor. Ne istediğini bilmiyor. Ya da daha doğrusu ne istediğini çok iyi biliyor. Ismarlama bir erkek ararken ancak önceden hazırlanıp ortaya çıkarılmış bir erkeğe sahip olacak. Aman sen de! Artık onu düşünmemeye karar verdim. Bir kadını artık düşünmemenin en iyi yolu, bir başka kadını düşünmektir. Gemide telaşsızca düşleyebileceğim bir kadını nasıl olsa bulacağım.

17 Haziran

Görkemli bir deniz yolculuğu. Süt beyazı gemi çok geniş, bu da kalabalıklardan uzak durmamı sağlıyor. Kama-

ram hoş ve yatağım iyi çalışıyor. Yemeğimi denize karşı, yalnız başıma yiyorum. Güvertede, kahve içerek bu satırları yazdığım, küçük bir masası olan kendime ait bir köşem var. Büyük Uyku'nun Fethine Giriş *adını taşıyacak olan Tahiti konuşmamı yazmaya başladım. Bu metnin insanlığın düşünce tarihinde çağ açacağını daha şimdiden ileri sürebilirim. Şimdilik, beni anlayanlar yalnızca güneş ve deniz. Büyüklüğümden ve Tanrının bana verdiği tarihsel görevden haberi olmayan bunak yolcuların hepsine karşı hissettiğim tepeden bakma duygusunu yenmeye çalışıyorum. Ha gayret! Kayıtsızlıkları defneden tacıma bir yaprak daha ekleyecek!*

Engizisyon Başyargıcı ufukta görünmüyor.

19 Haziran

Yolcular, birkaç günlük yolculuktan sonra, kendilerine fazlasıyla sunulan o aptallaştırıcı oyunlara karşın, gerçekten sıkılmaya başlıyorlar. Bir şey yapmadan duramadıkları için onlara acıyorum. Dört dönmeyi kestikleri an, güçsüzler. Kimileri, esmerleşmeye ya da gebermeye iyice kararlı, alabildiğine güneş tüketerek, bez koltuklarında bulmaca çözüyorlar. Diğerleri, işsizliğin şaşkınlığı içinde, köpeklerin kemik aramaları gibi fotoğrafı çekilecek bir şeylerin peşinde, güvertede içler acısı bir biçimde boş boş dolaşıp duruyor. Başkaları da zamanlarını, yararsız yeni öteberilerin ve çok yüksek fiyatla, şatafatlı ıvır zıvırların satıldığı gemi dükkânlarını karıştırarak geçirirler. Hepsinin hasta olduğu besbelli. Çağdaş yaşamın aşırı çalışma düzeni, onlardaki düş ve düşüncelere dalma duygusunu ve söylemek gerekirse aylaklık damarını köreltti. Bir şey yapmamayı artık bilmiyorlar. İçlerine kapalı, ördek yumurtasının üzerine kuluçkaya yatmış tavuk gibiler. Biricik beyin uğraşları kendilerini mutlu olduklarına inandırmaktır.

21 Haziran

Görkemli uyku. Ne yazık ki anımsayamadığım, büyük başarılar kazandığımı gösterişle düşledim.

Moritanya açıklarında, zavallı balıkçılar, hatıra eşyası ve geleneksel incik boncuk satabilmek için gemimize yanaştılar. Yolcuların ağızları kulaklarındaydı; sonunda satın alınacak yeni bir şeyler!

22 Haziran

Düşlenen tümce: Elimde olan en iyi şey bende bulunmayandır.

23 Haziran

Uzun koltuk, şezlong, insanın en soylu buluşudur.

Martıların ak uçuşu kara düşüncelerimi siliyor, deniz beni usulcacık sallıyor. Gömülerle ve karabasanlarla, olağanüstülükler ve korkunçluklarla dolu ey yabanıl deniz, sen ruhun karşıtı olan işlenmemiş gerçeksin! Us sende boğulur, her şeyi anladığın için anlaşılmazsın, sen düşlerle aynı maddeden yapılmışsın!...

25 Haziran

Devinimsizliğin bir tanımını düşledim: Devinimsizlik yavaşlıktan daha yavaş ve hızdan daha hızlı olandır.

Uyku dilinde aya yol ve güneşe sarabraxas[1] *derinliğini de düşledim. Bir Fransızca-Uykuca sözlüğünü kaleme almaya başladım.*

27 Haziran

O yeniden ortaya çıktı! Tanrım, korkunçtu! Onu daha görmedim, ama hiç bu kadar yakınımda duyumsamadım!

---

1. Metindeki biçim korunmuştur. (Çev.)

Önümde sarp bir biçimde yükselen, çınarlarla çevrili, ıssız bir bulvarın aşağısındaydım. Tepenin üstünde, ellerinden ve ayaklarından çarşafa çivilenmiş bir keşişin üzerinde bulunduğu dikine bir yatak duruyordu. Bu, Engizisyon Mahkemesinin mahzenlerinden uykuyla kaçan İspanyol keşişiydi! Demek Engizisyon Başyargıcı onu sonunda buldu.

Yüreğim çarparak, sırılsıklam uyandım. On dakika yerimden kımıldamayı gözüm kesmedi.

İmgelemimin kurbanı olduğumu boşuna söyleyip duruyorum, bu beni hiç mi hiç avutmuyor. Çünkü kafamda gerçektekinden bin kat daha kötü şeyler var ve bu şeyler hakkımdan gelebilirler. Düşünce dünyasına egemen olmak isterken, şimdi iç sıkıntılarımın oyuncağı oldum. Uyku tahtına gözümü dikmişken, beni bir karabasan kovalıyor!

28 Haziran

O beni tedirgin etmedi, ancak nereye ineceğimi bilmeden hep sıkıntıyla uyuyorum.

Yalnızlık beni içimdeki derinliklere alıp götürüyor. Yolcularla tanışmak için birkaç girişimde bulundum, ama sıradan tümceler kurmak ve hiçbir şey olmamış gibi davranmak benim için bir işkence oluyor. Söyleyecek bir şey bulduğum zaman ise, konuşmanın konusu çoktan değişmiş oluyor. Bayağılığın bu kadar çabuk yol alması korkunç bir şey. Bir gergedan karşısında, dinlencede bir muhasebe şefinin karşısında olmaktan daha rahat olacağımı sanıyorum.

Kendisiyle konuştuğum tek kişi bir tek sözcük söylememe fırsat vermedi; sözkonusu olan, yayıncısının deniz yolculuğuna gönderdiği, esin yokluğu çeken, aşırı yorgun bir yazar. Bana, kitaplarının baskı sayısından, kazandığı ödüllerden, senli benli konuştuğu bakanlardan, romanlarının Sırpça-Hırvatçaya ve Java diline çevirisinden söz et-

ti. "Şunu dedim, bunu yaptım, falancayı tanıyorum, şu kadar sattım..." bu tam iki saat sürdü. Sözcüklerle gargara yaparak, içime yerleşen boşluğu ve kendisini bekleyen hiçliği unutmaya çabalıyor.

29 Haziran

Düşümde Engizisyon Başyargıcı'ndan bir mektup aldım. Bir yerimin kırık olup olmadığını yoklamamı öğütlüyor. Mektupta anlamadığım ve kanımı donduran sözcükler vardı. Uyku dilinin en onur kırıcı sözcüğünü kullanarak, bana 'soysuz' olduğumu söyledi.

Balıklar mutluluklarını bilmezler. Bu, mutlu olmanın ilk koşuludur.

30 Haziran

Açıklanacak hiçbir düş yok. Engizisyon Başyargıcı savaş için hazırlanıyor olmalı.

Yatar yatmaz yaşamımı yeniden düşünüyorum. Olabilecek her şeyden korkuyorum ve hiçbir şeyin olmamasından daha çok korkuyorum.

Yazar düşünceler arayarak alık alık denize bakmakla zamanını geçiriyor. Onunla yine birazcık konuştum, ya da daha çok yine ondan biraz söz ettik. Kitaplarını yaşama duyduğu sevgiyle değil, her şeyden tiksinti duyarak yazdığını sanıyorum. Tiksintiyle para kazanıyor. Kişiliği dışında kendisini ilgilendiren tek şey tıkınma. Peynir satıcılarının Proust'tan söz ettikleri, oysa yazarların camembert[1] konusunu işledikleri şaşılası bir çağ bizimkisi.

3 Temmuz

İçimde Engizisyon Başyargıcı'nın bir şeyler karıştırdığı duygusu var. Siperde bir kaplan gibi elverişli ânı bekli-

---

1. Bir cins Fransız peyniri. (Çev.)

yor. Bir karabasan görürken ölmek berbat bir şey olmalı, çünkü her şeyi büyütür ve zamanı yavaşlatır. Kendime korkunç bir soru soruyorum: Engizisyon Başyargıcı beni bir düşte sonsuza dek tutuklayabilecek, beni uyku kodesine yaşam boyu kapatabilecek mi?

6 Temmuz

Deniz güzel, gökyüzü mavi. Gemideki ilk sinir bunalımları. Tembellik konusunda hiçbir deneyimleri olmaksızın, düşüncesizce gemiye binen ve can sıkıntısından bunalmış, güvertede boş boş dolaşan bu insanlara daha çok acıyorum. İnsan hiçbir şey yapmamaya alışmamışsa, deniz yolculuğuna çıkmaz ki! Herkesin erişebileceği sıradan sıkıntının tersine, tatlı tembellik amatörlüğe yer vermeyen güç bir sanattır. Benim bile daha çok ilerlemem gerekiyor, çünkü hiçbir şey yapmamak bir şey değildir, en önemlisi artık düşünmemektir.

Bugün öğleden sonra, Madagaskar açıklarında, denizi yaran köpekbalığı yüzgeçleri gördük. Birkaç dakika sonra büyük bir 'cump' sesi işittik. Suya atlayan yazardı. Gösteriyi izlemek için herkes korkuluklara koşuştu. Çocuklar el çırpıyor, kadınlar coşku çığlıkları atıyor, erkekler fotoğraf makinelerine ateşli ateşli film takıyordular. Yanıbaşımda iki dizi incisi ve üç kat çenesi olan iri bir beç tavuğu, kocasına tiz bir sesle bağırıyordu: "Albert! Albert! Çabuk gel bak, onu yiyecekler!"

Ancak köpekbalıkları isteksiz görünüyordu. Başarılı yazarın eti onlara biraz aşırı yağlı gelmiş olmalı. Yazara cankurtaran simidi attılar. Simidi yakaladıysa da gemiye kesinlikle çıkmak istemiyordu. Bağırıyordu: " Beş para etmem! Beş para etmem! Bırakın boğulayım!" Kaptan onu yola getirmeye çabalıyordu, ama o dalgalarda çırpınarak bildiğini okuyordu. Sonunda, ya yorgunluktan ya da can sıkıntısından olacak, köpekbalıkları ona yaklaşmaya başla-

dılar. O zaman beyimiz kendisini yukarıya çekmelerine burun kıvırmadı.

Sıkıntılı geceler. Bir türlü gözüme uyku girmediğini ya da bir türlü uyanamadığımı düşünüyorum.

9 Temmuz

Kapıyı gördüm! Az kalsın açıyordum! Bu, komaya götüren kapı, dönülmeyen uykuydu! Bakırdan yuvarlak tutağı olan bir beyaz kapı. Bir çıkmaz sokağın sonunda. Arkasında bir bahçe, artık uyanılamayan bir bahçe var. Kapıyı açmış olsaydım, uykuda sürekli tutuklu kalıp yazgımı Engizisyon Başyargıcı'nın eline vermiş olacaktım... Beni Livingstone kurtardı. Şemsiyeme tırmanıp kulağıma sardalya kuyruklarını sevmediğini miyavladı, bu girilmemesi gerektiği anlamına geliyordu. Ucuz kurtuldum!

10 Temmuz

Güneş pırıl pırıl, deniz mavi ama ben yine aşırı düşünüyorum. İç sinemam okyanusla örtüşüyor ve gösterilen filmler her seferinde aynı, en kötü rolleri oynadığım uğursuz filmler. Geçmişim boğazıma düğümlenip kalıyor ve geleceğimle ilgili saplantı içimi oyuyordu.

Soyut düşünmemeyi, bir şey yapamayacağım konularda düşünmemeyi ve imgelemime gem vurmayı kural olarak benimsedim. Düş kırıklığı ve tiksinti aynı madalyonun iki yüzü. İspanya'da kurulan şatolar[1] hamamböcekleriyle dolu.

Söylevim hızlı ilerliyor. Yazarken, nesneler olağanüstü bir anlam kazanıyorlar. Evrenden kuşku duysam da tümcelerimden eminim. Deniz bana esin veriyor. Deniz, düşler gibi tatlı, korkunç ve gizemli, uyku gibi uçsuz bucaksız, derin ve verimli.

---

1. Bu deyimin anlamı boş düşler kurmaktır. (Çev.)

12 Temmuz

Engizisyon Başyargıcı peşimde, bir yol üzerinde tabana kuvvet koşuyordum. Elinde bir testere vardı ve soluğunu ensemde duyuyordum. Son anda uçmayı başardım. Korkmaktan usandım.

Yazar kamarasına kapanıyor. Köpekbalıklarıyla olan deneyimi üzerine bir kitaba başladığı söyleniyor. Birisiyle konuşmak için son bir girişimde bulundum. Kendisini çocuk bezi kralı olarak tanıtan birisi bu. Bir saat boyunca, bana köpeklerinden söz etti. Çocuk bezi kralıyla uyku imparatorunun Hint Okyanusu'nun ortasında kanişlerin ruhsal durumlarını tartışmaları iyi bir karabasan olurdu.

15 Temmuz

Dün akşam hepsi çatlayıncaya değin tıkındılar. Bir havai fişek gösterisiyle büyük bir balo yapıldı. Düzmece sevinç, kasılmış zevk, ışıl ışıl aptallık. Bu kişiler gerçek bir acının yapay bir mutluluktan daha canlandırıcı olduğunu nasıl duyumsamazlar? Kendilerini gerçekten koyuvereceklerse, yerlere kapanıp ağlayabilirler. Şenliklerden tiksiniyorum. Yıldızlara bakarak güvertede gezindim. Erişebildikleri her şeyden en fazla zevk alma gibi saplantıları olan bu iki ayaklı şiş göbeklerden, hiç kuşku yok, kendimi yıldızlara daha yakın hissediyorum. Hak etmeyenlere ün nasıl bir yük oluyorsa, kafası ters işleyenlere de zevkin zehirden başka bir şey olmadığını sanıyorum.

Uzaklarda, bir adacıkta parıldadığını gördüğüm bir balıkçı köyünün ölgün ışıkları bana insana yeniden biraz inanmamı sağladılar. Kamaramda, geminin gövdesini döven suyun vuruşlarına uyarak, Tahiti konuşmama yeniden başladım.

17 Temmuz

Sonia'nın Engizisyon Başyargıcı'yla sevişti̇ğini düşle-

dim. Uykuya dehşet salan bu kudurmuş deliden bıktım. Bir düşün köşesinde ona tuzak kurup üstüne atlamak istiyorum! Bu sorunu, uykucular arasında, yumrukla çözeceğiz!

19 Temmuz

Madras'ta mola. Ben inmedim, kent yıkılmak üzere olan bir karınca yuvasını andırıyordu.

Gemiye çıkan bir yerliden yakarı değirmeni satın aldım. Daha az düşünmeniz için olağanüstü bir aygıt. Silindirin hızı ve elin durmayan devinimi kuşkuyu kovma ve kafayı temizleme özelliği taşıyorlar.

Uykuyu ne kadar çok ararsanız o kadar az bulursunuz. Benzer biçimde, ne kadar çok soru sorarsanız, o kadar çözümlerden uzaklaşırsınız. Yerin altındaki kök, ağacı nasıl beslerse, bizi yaşatan da bilmediğimiz şeylerdir. Bilginler uykunun ne demek olduğunu tam olarak anladıklarında, bütün dünya uykusuzluğun kurbanı olacak. Eşyaların efendisi olan bizler, yaşama hiç inan duymadan katıksız tüketim makineleri olacağız. Soyutlamalarla yönlendirilen kaygılı kuklalar.

21 Temmuz

Dayanılmaz bir karabasan. Engizisyon Mahkemesinin hastanesinden çıkıyordum ve bedenim tam değildi. Bedenimde bir şeyler eksik olarak ama ne olduğunu bilmeden Paris'te yürüyordum. Aynada kendime bakmaya artık cesaret edemiyordum. İnsanlar benimle karşılaştıklarında yüzlerini kapatıp haç çıkarıyordular.

24 Temmuz

Ateşimin çıktığı gecelerboyunca kaçtığım uykunun getosunda kovalanan başka düşçüler gördüm. Anıştırma ile iletişim kurabildik ancak, çünkü kimi sözcükleri kullan-

mak ve nesneleri adlarıyla çağırmak tehlikelidir. Yerin kulağı varsa kapıların da gözleri var. Öylesine korkuyoruz ki ceza getirebileceği düşüncesiyle korktuğumuzu göstermekten bile çekiniyoruz. Öyleyse sakınımlı davranış düşündüğünü hiçbir zaman söylememeyi ve hoşnut görünmeyi gerektirir. Gerçek hep gizli midir?

27 Temmuz

Avustralya'nın Darwin'inde mola. Kanguruları gözlemek amacıyla birkaç saatliğine karaya çıktım. Düşlerimde gerçek uçuştan daha sık ve seve seve kullandığım, parabol zıplamalı yolculuk biçimlerine yakın ilgi duyuyorum. Kangurular büyük uykucu olarak ün yaptıkları için sıçrama ile uyku arasında bir bağ olduğunu sanıyorum. Uyku sırasında son derece önemli bir etkinlikleri varsa ve türlerinin sıçrayıcı özelliği yoğun uyku sayesinde gelişmişse şaşmam. Demek, Darwin'e ayak bastım; ama orada, büyük bir düş kırıklığı: bir hindide bulunan kılçıktan daha fazla kanguru yoktu. Yerli halk bana bir tek kanguru getiremedi. Burada, kanguru hayvanat bahçesine konulamayacak kadar sıradan, evlere alınamayacak kadar da iri bir hayvandır. Bitip tükenmeyen isteklerim karşısında, bana kaçamak olarak çöl gösteriliyordu. Avustralya'da kangurulara son derece kötü gözle bakıldığını kavramakta gecikmedim (bu, gerçeği söylemek gerekirse, onlarla ilgili kanımı güçlendirdi). Onları ortalığı kaplayan, aptal ve eti yenilmez olmakla suçluyorlar. Ben de insanları tam böyle düşünüyorum. Gemiye dönerken, adına yaraşır bir uygarlığın kendisine derin bir saygı duyması gereken zıplayıcı ve üst düzey uykucu bu olağanüstü hayvana özen göstermeyen insanlık adına utandım.

30 Temmuz

Uyku pclisince peşine düşülen bir fesatçı gibi, loş so-

kaklarda başıboş dolaşıyordum. Adreslerini unuttuğum ve beni kurtarabilecek –beni yalnızca onlar kurtarabilirdi– insanları arıyorum. Kimi zaman, karanlık, dar bir sokak başında ya da bir kapı aralığında, sevdiğim bir kadının hayaletini görür gibi oluyorum.

3 Ağustos

Olağan karabasanlar. Tahiti söylevim gitgide hayranlık uyandırıcı olmakta. Sabahları, pijamayla güvertedeki uzun koltuğumda çalışıyorum. Boş ve can sıkıcı düşünceleri kovmak için yakarı değirmenimi döndürerek, tümcelerimi inceden inceye işliyorum. Kimi zaman, beni üst güverteden gözleyen kadın yolcuların bakışlarını suçüstü yakalıyorum. Cinsiyetlerinin belirgin niteliği olan önsezi sayesinde, olağanüstü bir kişinin karşısında bulunduklarını kuşkusuz duyumsuyorlar.

6 Ağustos

Nemli karabasanlar, kaçışlı geceler. Sonia'yı daha az düşünüyorum. Onu öylesine düşledim ki beni bıktırmaya başlıyor. Uyku da bir gıdadır. Bununla birlikte Tahiti için ona bir uçak bileti gönderdim.

10 Ağustos

Engizisyon Başyargıcı'nın sesi ilk kez işitildi. Dehşete kapılarak kilitlediğim kapının ardından bağırdı: Seni bir bröton gözlemesi gibi ezeceğim.

12 Ağustos

Engizisyon Başyargıcı peşimi bırakmıyor. Korkuyorum, ama onun da korktuğunu sanıyorum. Makamı için korkunç bir tehlikeyim. Tutkularımın niteliğini biliyor. Uyku imparatorluğu üzerinde egemenlik kurmama engel

olmak için her şeyi yapacak. Ancak söylevimi tamamladım ve ne olursa olsun onu söyleyeceğim.

Beni bekleyen olağanüstü yazgı düşüncesi karşısında, yerimde kim olursa olsun büyüklük çılgınlığına kapılabilir. Ben soğukkanlılığımı koruyorum. Hiçbir şey istemeyeceğim. Ne unvan, ne para, ne de madalya. Ün bana yeter. Büyüklük hastalığına yakalanmayacak kadar büyüğüm.

7

Papete'ye bitkin düşmüş bir adam ayak bastı. Zayıflamış, yüzü mum gibi, gözleri coşkudan ve üzüntüden parlayan, çevresinde anlatılamaz bir tedirginlik ve rahatsız edici bir sessizlik yaratan Joseph, hızlı gülüşlü, son derece yorgun bir yerli kız boynuna geleneksel çiçek gerdanlığı taktıktan sonra, *Gelecek ve Ticaret Bir Arada Oteli*'ne yerleşti.

Eşyalarını odasına koydu, gerdanlığı çıkardı, söylevini döşeğin altına gizledi (Yalnızlık onu kuşkulu yapmıştı), şemsiyesini alarak dışarı çıktı.

Elinde şemsiye tutmayı seviyordu. Bu ona güven veriyor, onu gerçekliğe bağlıyordu. Şemsiyesi, kendisiyle dünya arasında bir bağdı. Düşte de olsa, şemsiyesi onu çok seyrek yüzüstü bırakıyordu ve onu birçok kez sıkıntıdan kurtarmıştı. Deneyimli bir düşçünün elinde şemsiye, korkunç bir silah ve çok kullanışlı bir yolculuk aracı olabilir.

Palais des Congrès'ye[1] gitmek için Joseph kenti boydan boya geçmek zorunda kaldı. Tahiti'de otomobil bulunacağını düşünmediği için birkaç kez az kalsın ezilecekti.

Papete, gerçekten çevresinde arabaların bulunduğu palmiyelerden ibarettir. Ya da daha açıkçası, ortasında palmiyelerin bulunduğu arabalardan.

Joseph orada bütün kentlerde görülenleri gördü: Köpek pislikleri, plastik torbalar, trafik lambaları, telefon kulübeleri, emlak büroları, büyük mağazalar ve kayıtsız insanlar. Birkaç güzel yerli kızı vardı, ama onlar da oynadıkları güzel yerli kız rolünü iyice abartıyorlardı.

---

1. Büyük toplantılar yapmaya elverişli bir yapı. (Çev.)

Birbirlerini küçümseyen, gevşemek için koşuşan, adaya ayak basar basmaz hatıra eşyası arayarak, Tahiti'yi çağrıştıran ne olursa bolca fotoğrafını çekerek, fiyatlara kuşkuyla bakarak, her şeyden iyice yararlanma ve hiçbir şeyi kaçırmama kaygısı taşıyan turistler, kavanozdaki sinekler gibi dört bir yana dönüp duruyordu.

Bu üzüntü vericiydi. Tahiti aşırı boyalı ve her yanı karıncalarla kaplı yaşlı bir orospuya benziyordu.

Joseph, Palais des Congrès'ye açılış kokteylinin tam ortasında geldi. Bilimsel dergilerde fotoğraflarını gördüğü uyku kodamanlarından kimilerini tanıdı. Özellikle, çe-çe sineği uzmanı ünlü profesör Mac Philox, esnemenin tartışmasız önderi ünlü Zuyong Hua, orangutan uykusu konusundaki ustaca tezin yazarı profesör Denis de Haultequeue, yaşamını uyurgezer kaplumbağalara adayan ünlü Wilhelm Von Schnopf oradaydılar. Kurultayın sessiz düzenleyicisi Félix Rapion, kurultaya katılmıyordu.

Joseph, bilimsel toplantı kurdu ya da bildiri yazarı bozuntusu olmadığından kimseyi tanımıyordu. Yarı çıplak bir yerli kızdan bir martini istedi ve esneyerek uykunun ileri gelenlerine dikkatle baktı. Hizmet eden düş gibi yerli kızları gözucuyla süzerek, uyuklama konusundaki kuramları coşkuyla tartışıyorlardı.

Joseph içinden, "Onlara ne hazırladığımı bir bilseydiler..." dedi.

Bu arada soğuk bakışlar bulunduğu yöne çevrilmeye başlıyordu. Adının söylendiğini işitir, horlayıcı, bıyık altından gülümsemeleri seçer gibi oldu... Bu ne demek oluyordu? Belki şimdiden hepsi buluştan ve uyutucunun yakında piyasaya sürüleceğinden haberliydiler, ama bu düşmanlık da neyin nesi? Kıskançlıktan mı? Joseph herhangi bir tartışmaya katılmayı denediyse de bir topluluğa yaklaşır yaklaşmaz bakışlar başka yana çevriliyor, yüzler asılıyordu.

Birdenbire arkasında bir tehlike duyumsadı.

Küçük çaplı düşçülerin tehlikeden uzaklaşmak, en ufak tehlikede usulca sıvışıp gitmek alışkanlıkları vardır. Yalnız seçkin uykucular, gözünün içine bakmadıkça canavarın büyüyeceğini bilirler ve gerçek ya da düşlenmiş her durumda Guynemer'in ölümsüz özlü sözünü uygulamak uygundur: *Karşı koymak*. Joseph dişleri sıkılı, eli şemsiyesine sıkı sıkı sarılmış, çevik bir biçimde geriye döndü.

Otuz iki dişiyle gülen biriyle burun buruna geldi.

Joseph onu yaşamında bir kerecik görmüştü, ama onu birçok kez düşlediği için iyi tanıyordu ve bu düşler de daha çok birer karabasandılar. Uyutucusunu Salpétrière'de[1] denediği sırada kendisine işinin düştüğü ikbal avcısı, genç bir doktor olan Binard adlı birisiydi bu. Bu ikiyüzlü dalkavuk, o dönemde kendisine ne denli ilgisiz davranmışsa, şimdi onunla burada yeniden karşılaşmaktan o denli büyük bir mutluluk duymuş gibi görünüyordu. Yüzü kendinden geçecekmişçesine sınırsız bir hayranlığı yansıtıyordu.

Yapmacık bir tavırla, tatlı diller dökerek, "Beni anımsadınız, değil mi, Doktor Cavalcanti?" dedi.

Joseph soğuk bir biçimde, "Evet," diye yanıtladı, "çok iyi anımsıyorum."

"Tahiti'yi nasıl buluyorsunuz? Çok güzel, olağanüstü, değil mi? Bu gök, bu deniz, bu çok sade insanlar..."

"Daha iyisini düşlediğimi size açıkça söylemeliyim. Düşlerimin Tahiti'si kendine daha çok benziyordu. Daha bozulmamış. Sonuç olarak daha Tahitili."

Binard, alnı kırışık, Joseph'in sözlerinin derinliğinin bilincinde olduğunu göstermek ister gibi başını ciddiyetle salladı ve dalkavukça yanıtladı:

"Düşlerimiz hep, soluk gerçeklikten çok daha güzeldirler..."

"Gerçekliğin tek üstünlüğü gerçek olmasıdır."

---

1. Paris'te bir hastane. (Çev.)

"Evet gerçeklik gerçektir," diye Binard dalgın dalgın onayladı.

"Yeri gelmişken, Doktor Binard, belki olmayacak şeyler düşünüyorum, ama bende kurultaya katılan beylerin bana soğuk davrandıkları gibi bir izlenim var..."

"Aa, bu kuşkusuz makineniz yüzündendir. Boşboğazlıklar oldu. Bay Rapion'un tasarılarını artık bilmeyen yok. Neylersiniz, yenilikler, ilerlemenin karşısında olanların eleştirilerine ve dar kafalıların kınamalarına her zaman yol açar. Fermuarı bulan kişi bile çağdaşlarının anlayışsızlığı ile karşı karşıya kaldı ve hem fermuarsız bugün ne yapardık? Bir zıst ve tamam!... Ben ilke olarak, yeni olan her şeyden yanayım. Yenilik insanın geleceğidir."

"Ama aygıtım yalnızca yeni olduğu için aklanmaz..."

"Haklısınız, ama para da getirsin."

"Hayır, bunu düşünmüyordum, uyutucumun aynı zamanda insanlara yararlı olduğunu, insanlara iyilik yapabileceğini düşünüyordum..."

Gevezelik ederek içkilerini yudumlayan kurultaya katılanlarca duyulabilmesi için, Joseph sesini yükselterek, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Organizmayı bozan, düşe özgü etkinlikleri bastıran ve insanları kurtçuklara dönüştüren uyku haplarının tersine, aygıtın yol açtığı uyku sağlıklı bir uyku, gerçek bir uykudur! Ama uyku haplarının neden olduğu zararlardan uyku uzmanı baylar hiç söz etmiyor ya da en çok susanlara ödenek dağıtan bu halk zehirleyicilerini incitmemek için yarım ağız konuşuyorlar!"

Ortalığa sessizlik çöktü ve kurultaya katılanlar ellerinde içki kadehleri Joseph'e rahatsız olmuş bir biçimde bakıyordular. Binard, Joseph'in tepkisini yanlış yorumladı ve onu yatıştırmaya çabalamak için alçak sesle şöyle dedi:

"Kişi olarak makinenizin başarılı olacağından ve size çok para kazandıracağından eminim."

Sonra çok iğrenç, suçortağı bir göz kırpmayla fısıldayarak ekledi:

"Uyutma makinenizle köşe döneceksiniz..."

"Köşe dönmek ha!" diye Joseph gürledi. O kadar yüksek sesle söyledi ki kurultaya katılanlar ve yerli kızlar irkildiler! "Köşeyi dönmek! Bir dakika dinlenmeden, yıllarca düş görmekten köşeyi dönmek için mi canımın çıktığını sanıyorsunuz? Yatağımda tekbaşıma, köşeyi dönmek için mi çölleri aştığımı ve balta girmemiş ormanlardan geçtiğimi sanıyorsunuz? Düşlerimin beni ne duruma getirdiğine bakınız! Buruşuk çarşafa benzeyen bir suratım var! Düş göre göre, varlığım karabasana dönüştü! Başkaları güvenlik içinde çalışırlarken, ben yaşamım pahasına uyudum! Dinlenmeksizin uyudum! İnsanlığın ortak kalıtına bir şey eklemek tutkusuyla uyudum! Geceyi kazdım, uykunun en uç köşelerinde serserice bir yaşam sürdüm, bağışlamayan labirentlere daldım! Kendimi harcama pahasına, başım önde, düşlerime gömüldüm! Kolum kanadım kırıldı! Uyutucum, uzlaşmasız bir imgelemin ürünüdür, birkaç yıllık kararlı uykunun sonucudur!"

Soluk soluğa, gözleri çakmak çakmak, neredeyse bağırıyordu.

"Daha neler..." dedi birisi. Bu, von Schnopf'du. Kalın tek camlı gözlüğünün ardından sert bir bakışla Joseph'den gözünü ayırmayarak ekledi:

"Üykü kütsaldir, oni ticcari ammaclarla sommürmehe kimsenin hakki yoktür."

Joseph, "Uykuyu sömürmek mi?" diye bağırdı, "Siz bir kaçıksınız! Uyutucum elli franktan fazla etmeyecektir! Bütün yaşamı boyunca iyi uyumak için elli frank, bu mu sömürü?"

"Ya raklamlı duşlar," diye sürdürdü von Schnopf, bunna ne dirsiniz?"

"O da nesi? Bu maval da nereden çıktı?"

Binard, Joseph'i savunmak amacıyla araya girdi:

"Doktor Cavalcanti'nin makinesi tüketicilere nitelikli bir uyku veriyorsa, içine reklam koymanın kötü bir yönü yoktur. Bütün geceleri uykusuzlukla geçirmektense, birkaç reklamlı düş içeren iyi bir uyku daha iyidir! Gelecek yeni bir uyku ister! Yararlı bir uyku! Genç ve canlı bir uyku! Her gün yaşadığımız uyku, çağdaş yaşama artık ayak uydurmuyor, milyonlarca yıldan bu yana gelişmedi; bu, eskimiş, artık kullanılmayan, tümüyle modası geçmiş bir uykudur! Bilgisayarlar ve füzeler çağında hâlâ mağara adamları gibi uyuyoruz! İnsanlar yataklarında bir şey üretmedikleri gibi tüketmiyorlar da. Uyku onları birer ekonomik sakat yapıp çıkıyor. Uyumak onları canının istediği gibi toplumun dışına atıyor. Bunu kabul edemeyiz! İlerleme hiç kimseyi dışarıda bırakmamalıdır! Uykuyu yenileştirmemiz gerekir!"

Joseph'in beti benzi atmıştı. Şemsiyesi elinde titriyordu. Ağzını açtı, ama tek sözcük söyleyemedi.

Binard coşkuyla sürdürüyordu:

"Günümüzde uykunun sağlığı kötü gidiyorsa bu, para kazanmadığı içindir. Ancak düşteki reklam sayesinde bu yakında değişecektir. Uyku dilimleri satın alarak düşe yatırım yapan sanayiciler, insanların iyi uyumalarından kazançlı çıkacaklar. Oysa günümüzde, kemküm etmeden söyleyeyim, uykusuzluk uykudan daha kazançlıdır. Yakında, düşlerimizden her birinin bir anlamı olacak ve bir şeye yarayacak! Uyumak, ilerlemeye katkıda bulunacak! Uyku, sonunda getosundan çıkmış olacak! Verimli bir ürün olacak ve ekonomi çarkının içinde yer alacak! İnsanlar boşuna düş görmeyecekler! İnsanlar hayvan gibi uyumayacaklar! Bu da Doktor Cavalcanti sayesinde!"

O anda Joseph bağırarak şemsiyesini çekip Binard'ın kafasına indirdi ve o, kütük gibi olduğu yere yığıldı.

Sonra Joseph, von Schnopf'un üzerine atlayıp onu dut ağacı silkeler gibi silkelemeye başladı:

"Düş gördüğümü söyleyin bana! Düş gördüğümü söy-

leyin bana!"

Le Soulier de Satin'i[1] izlemeye götürülen bir dana gibi gözlerini bir o yana bir bu yana oynatarak silkelenmesine ses çıkarmıyordu von Schnopf.

O zaman Joseph, soluk soluğa, çılgına dönmüş, şemsiyesini kendine doğru çevirmek isteyip ucuyla karnını beceriksizce deşmeye çalıştı. Buna engel olmak için üzerine atıldılar. Yere yuvarlandı ve küçükken kendisine iğne yapılmak istendiğinde olduğu gibi parkeyi kazımaya başladı. Ağzından köpükler saçarak saçmasapan konuşuyordu:

"*Disgraziatu*![2] Yerin altına girmek istiyorum! Toprağa gömün beni! Beni içine koyun, sıcağa, ta aşağıya, ta aşağıya!"

1. Paul Claudel'in (1868-1955) 1924'te yazdığı bir oyun. (Çev.)
2. Korsika dilinde: Gözden düşmüş, bahtsız. (Çev.)

8

Bir penceresi yarı açık, beyaz badanalı, büyük bir odaydı, tavanda bir vantilatör vızıldıyordu. Dışarıda rüzgâr palmiyeleri usul usul sallıyordu. Uzaklarda okyanusun bir parçası görünüyordu. Bilinmedik, yaldızlı ve ışık saçan bir kuş, göğün mavi derinliğinden yavaşlatılmış çekimdeki gibi geçti. Çarşafın altında, ucunda ayakları olan yuvarlaklaşmış bir kütle vardı. "Bu şey benim," diye söylendi Joseph. Bir gövdesi olması ona büsbütün tuhaf göründü. Aptalca bir düşünce.

"Nasılsınız?" dedi, bir ses.

Joseph başını çevirdi. Ak önlüklü, Çinhindi tipli birisi yatağının yanında bir sandalyenin üzerine oturuyordu. Joseph adamın kendisine sorduğu soruyu düşünmeye koyuldu. *Nasıl gidiyorsunuz*?..[1] Hımmm... Önce hiçbir yere gittiği yoktu. Nasıl olduğunu bilmeye gelince... Hiçbir yere gitmenin kırk türlü yolu yoktur... Şöyle yanıtladı:

"Sorunuzu başka bir biçimde sorunuz, anlamıyorum."

Öteki, "Her şeyin yolunda gidip gitmediğini[2] soruyorum," dedi.

Siçava, siçava...[3] Bu ne olabilirdi? Herhangi bir Tanrıça mı? Birden Joseph korktu. Belki de karşısında kaçık biri vardı!

Ak önlüklü adam o zaman şöyle sürdürdü:

"Doktor Ange Van Dong'um. Ruh hekimiyim."

Joseph, "Ya, öyle mi?" dedi. "Peki, umarım yakanızı kurtaracaksınız."

---

1. Fransızca'da nasılsınız, nasıl gidiyorsunuz biçiminde söylenir. (Çev.)
2.-3. Fransızca '*si ça va*' olarak yazılır. (Çev.)

Öteki taş kesildi ve şunları söyledi:

"Henüz uyuşturucu ilaçların etkisindesiniz. Çokça dinlenmelisiniz."

Birdenbire Joseph her şeyi anımsadı.

"Uyutucuma reklam koymak istiyorlar..."

Van Dong, "Evet" dedi, "bana anlattılar. Bunun için canınızı sıkmayın."

Joseph, uzaklara dalmış, "Reklamlı düşler..." diye sürdürdü.

Karşıda, ılık kentin ardında, denizin ardında, her şeyin ardında güneş alev alev yanan bir sessizlik içinde batıyordu. Yatağın üzerinde bir ışık demeti, evrende döne döne giden gezegenler gibi, havada asılı duran toz taneciklerini aydınlatıyordu.

Joseph, "Ah" diye mırıldandı, "toz şanslı... Yakında, güneşlerin ve uzay rüzgârlarının gürlemeleriyle sallanarak, sonsuz bir uykuya yatacağım... Bana kuştüyünden yumuşak bir yastık gibi hiçliği bağışladığın için teşekkürler, Tanrım...(Sonra, Van Dong'a dönerek:) Günün birinde tabutlara reklam koyacaklar mı sizce?"

Ruh hekimi, "Bunu düşünmeyin" diye yanıtladı. (Doktor burnunun ucunu kaşıdı, sesini belirginleştirip sözünü şöyle sürdürdü:) "Üzerinizdeki deftere bir göz atmakta sakınca görmedim... Kuşkusuz üstün nitelikli bir kişisiniz, ama kafanızın gücü altında ezilmiş görünüyorsunuz. Zekânızı daha dengeli kullanmaya girişmeliydiniz. Düşüncenin meyveleri kaygı kurdunu içlerinde taşırlar."

"Öyle, düşünceler cehennemdir. İnsan bulutların üzerinde uçtuğunu sanır, sonra günün birinde bir tırtıl gibi süründüğünün farkına varır. İnsan, başını, bizi her şeyin üstüne yükselten bir balon gibi görür, sonundaysa onu bir gülle gibi boynunda taşır. Ah! Sıradan insanlara, kendilerine soru sormamayı becerenlere öyle imreniyorum ki!... Ben işerken bile kuşku duyuyorum... Köylü olmak... tavşanları uyandırmak için horoz sesiyle kalkmak... tavukları

nehir kıyısında otlamaya götürmek... koyunları çam ağaçlarının gölgesinde sağmak isterdim. Hayvanları seviyorum, hayvanlara çok iyi bakardım... Ah! Doğa! Ağaçlar arasında esen yel... Kayaların arasından akan su..."

Van Dong, "Özellikle" dedi, "daha ölçülü olarak düş görmelisiniz. İmgeleminiz sizi, size zararlı olan coşkunluklara götürüyor."

Joseph gözleri parıldayarak, "Haklısınız," diye haykırdı. "Artık coşmayacağım! Kurallara uyma ve uyanıklık örneği olacağım! Anlaşılırlık ve belirginlik imgesinin ta kendisi! Bilgelik ışığı! Arı usun somut örneği!"

"Tamam, tamam ama yatışın... Kendinizi kesin değerlerin ölçüsüne vurup değerlendirmeyi ve evrenle boy ölçüşmeyi bir yana bırakmanız gerekir. Bir üstinsan değilsiniz. Biraz tehlikeli deneysel araştırmalarınızı fazlaca ileri götürdünüz ve... "

"Hiçbir şeyi fazlaca ileri götürmedim, Sayın Van Dong, Sadece bir kapıyı araladım. Harikalar ülkesine açılan bir kapı..."

Bu kapı yalnızca balta girmemiş bir ormana çıkar. Düşünmeden kendinizi oraya atarsanız, bir aslanın kuyruğuna basmayı göze alıyorsunuz demektir..."

"İçinde bulunduğum durumda, bir aslanla boğuşmak beni dinlendirir. Bir aslan, size karşıdan bakar, sizinle aynı havayı solur, onunla her zaman anlaşabilirsiniz. Ancak adı olmayan şeyle, hım? Adı olmayanla nasıl anlaşılır? Yatağım her gece adsız şeylere meydan okuduğum bir arenadır..."

"Siz kendi kuruntularınızla çarpışıyorsunuz. Kafanızı kendi düşlerinizle kırıyorsunuz. Karabasanlarınız sizsiniz, kendinizsiniz. Bence yalnızlığınıza bir son vermeniz gerekir. İyi bir yol gösterici değildir. Kendinizi kafanıza gömmemeniz için size birisi gerekir. İnsanın karşısında yalnızca bir duvar olunca, doğru düşünceler bile bizi yok edebilirler. Tekbaşına haklı olmak bir çılgınlıktır. Kierke-

gaard'ın dediği gibi mutluluğun kapısı içeriye açılmaz. Sizi gerçek dünyaya bağlayacak bir şeye gereksinmeniz var."

"Şemsiyem var, bana yeter. Ha, sahi, şemsiyem nerede? Ya giysilerim? Verecek söylevim var, benim..."

"İçinde bulunduğunuz durumda bu sözkonusu olamaz, üstelik çok geç. Yirmi dört saatten fazla uyudunuz ve uyku kurultayı bu akşam sona eriyor."

Joseph, yataktan fırlayarak "Nee?" diye bağırdı. "Giysilerim nerede?"

"Erişemeyeceğiniz bir yerde. Sorumluluğum altındasınız, sizi dışarı çıkarmam olanaksız. Us dengeniz tehlikede."

"Us dengem mi? Deli olmayan tek kişi varsa o da benim, görmüyor musunuz? Uykuya reklam karıştırmak çılgınlık değil de nedir? Uyurgezer kaplumbağalar uzmanı olmak çılgınlık değil de nedir? Tahiti'de büyük mağazalar, otoparklar, akıl hastalıkları hastanesi yapmak, çılgınlık değil de nedir? İnsanlar deliriyorlar, bana gereksinme duyuyorlar! Yalnız uyku onları uyandırabilir.! Artık uyuyamıyorlar, anlıyor musunuz? Atalarımızın yaptıkları gibi, artık düşlerinden hiç ders almak istemiyorlar, artık uykuya inanmak istemiyorlar! İnsan artık düş görmeyince, gerçeklik duygusunu yitirir. Baskıyı, haksızlığı ve kan dökücülüğü hazırlamış olursunuz böylece! Buna engel olmalıyım."

"Doktor Cavalcanti, insanların kendileri için yaptıklarınıza yaraştıklarına gerçekten inanıyor musunuz?"

"Hiçbir şey yapmasaydım, bu kez ben insan olmaya yaraşmazdım, Doktor Van Dong."

Ruh hekimi içini çekip şöyle dedi:

"Öyleyse olup bitenlere çekinmeden bakınız. Düşlediğiniz bu uyku imparatorluğu sadece kafanızda yarattığınız bir ülkedir. Herkes kendi gecesinde yalnızdır. Uykucu kadar uyku vardır. Düşçüler arasında olabilecek bir iletişim yoktur."

"Ya, ben tersini düşlüyorsam? Anlamaya çalışınız,

Doktor Van Dong: Var oldukları için düşlenen şeyler vardır ve düşlendikleri için var olacak şeyler vardır."

Ruh hekimi burnunun ucunu kaşıyıp şöyle söyledi:

"Düşlerinize, onların kendilerine verdikleri değeri verirseniz bir daha işin içinden çıkamazsınız."

"Ya siz, siz oraya hiçbir zaman giremeyeceksiniz. Bir düş yargılanmaz, düşlenir, hepsi bu kadar. Uyanıkken gerçeğin ırığını cırığını istediğiniz kadar çıkarın; ancak düş konusunda, onun içyüzünü anlamak için uyumayı bekleyin."

Yorgunluktan kendinden geçmiş bir durumda Joseph gözlerini kapadı. Kısa bir süre sonra, kendi kendine konuşuyormuş gibi, yeniden söze başladı:

"Uyku, devinimsizliğin sessiz bekçileri olan güçlü kaplanların ortasında dolaştığı, balta girmemiş bir ormanla çevrili, ıssız bir saraydır. Uyanıkken insan bu kaplanları kolayca hor görür de, uykudayken kim onların bıyıklarını çekmeyi göze alabilir?..."

"Her ne olursa olsun, Doktor Cavalcanti, insanları uykunun gerekli olduğuna inandırmak için bir başka fırsat bulacağınıza eminim. Düşlerinize gelince, sanıyorum ki..."

Joseph gözlerini ansızın açarak, "Düşlerimden size ne?" dedi. "Oraya burnunuzu sokmayın."

"Rahatınıza bakın. Ama bence ruhsal yaşamınızı daha iyi yönlendirmeye ve beyin gücünüzü uykudan başka yerlere harcamaya çalışmanız gerekir. "

Joseph, "*Ruhsal yaşamınızı daha iyi yönlendirmek, beyin gücünüzü harcamak*," diye yineledi. "Bu anlaşılmaz sözler de neyin nesi? Doğrusu insan düş gördüğünü sanıyor... Bir de bana kaçık diyorlar!..."

Mesleğin gerektirdiği iyimser bir havada, ruh hekimi, "Ne olursa olsun," diye sürdürdü, "düne göre sizi çok daha iyi görüyorum! Göreceksiniz, Tahiti'nin havası size çabucak neşe ve güç katacak. Çekmecede uyku haplarınız var.

Güzel düşler görün. Yarın görüşürüz!"

"Doktor Van Dong...

"Efendim..."

"Size şunu demek istiyordum..."

"Neyi?... Söyleyin, sizi dinliyorum."

"Pekâlâ, bana biraz solgun görünüyorsunuz. Sizi muayene etmek istiyorum..."

Masasına oturmuş olan Doktor Ange van Dong, hastalar için tuttuğu defterini açtı. Dilini hafifçe çıkarmıştı, boş bir sayfaya büyük harflerle, titizlikle: CAVALCANTI JOSEPH diye yazdı ve yanına da yatış gününü düştü. Sonra güzel yuvarlak harflerle şunları not etti:

Hasta, Janet'in anladığı biçimde saplantılı ruhsal bozukluğa eğilimli; bir klasik paranoyanın bütün belirtilerini taşımaktadır. Derin bir toplumsal uyumsuzluk ve imgeleminin patolojik abartmalarına neden olan aksiyon karşısında yetersizlik çekmektedir. Duyumsamaz türdeki büyüklük hastalığı, onu odasından çıkmadan ünlenme hayâllerini gerçekleştirmeye kalkışmaya götürmektedir. İnsanlığı, kendi kafasının içinde, kendisiyle birlikte uyutmakla görevlendirildiğini sanmaktadır. Evreni yatağından istediği biçimde yönetmek amacıyla kendisini düş kralı olarak kabul ettirmek istemektedir. Bu amaçla, bir tür uyutma makinesi bulmuş bile. Gerçeği öğrendiğinde bunun doğuracağı sarsıntı şiddetli olacaktır. Saldırgan dürtüleri, kendisine yönelmezlerse onu tehlikeli bir kişi yapabilecekler. Uzun süreli bir kapama söz konusu olabilir. Birkaç gün gözetim altında tutmayı ve sağlık yetkililerince ülkesine göndermek üzere gerekli girişimlerde bulunmayı öngörüyorum.

Doktor Ange van Dong, hoşnutluk içinde defteri kapadı. Sonra ayağa kalkıp önlüğünü çıkardı. Stadyuma gecik-

memek için elini çabuk tutması gerekiyordu. Sydney futbol kulübünün Yabanıl Kangurularıyla Tahiti PTT'sinin Uçan Dağıtıcılarını karşı karşıya getiren önemli maç bu akşamdı.

Çarşaflara asılmış Joseph, duvardan kayarken, "Ah bir dayansa!" diye yineliyordu. Odası ikinci kattaydı, ama baş dönmesi vardı.

Gözlerini yumarak inip, sonunda hastanenin bahçesine sağ salim ayak bastı.

Yarı açık dış kapıya doğru koştu. Bir sıraya oturmuş, bitkin görünüşlü, her şeye ilgisiz, yaşlı bir Polinezyalı deliden başka kimse onu fark etmemişti.

Dışarı çıkar çıkmaz, duraksadı Joseph. Üzerinde hastanenin pijaması vardı. Oteli pek öyle uzak değildi, ancak Palais de Congrès ters yöndeydi. Üzerini değiştirmek için otele dönseydi, çok değerli bir zaman parçasını yitirecek ve çok geç kalacaktı. İçinden, "Boş ver," dedi, "uyku konusundaki bir kurultaya pijamayla gitmenin bir sakıncası yoktur. Tersine, bu benim gerçek bir uykucu olduğumu gösterir."

Böylece Palais de Congrès'in yolunu tuttu.

Yürüdükçe, uyuşturucuların etkisini iyiden iyiye duyuyordu. İyi yağlanmış makineler gibi, kendi başlarına kımıldayan bacaklarının üzerinde havada yürüyor gibiydi. Palmiyeler, otomobiller, çizgili pijaması ve terlikleri içinde yolda yürürken kendisine bakan şaşırmış Tahitililer, bütün bunlar Ay'da kaybolmuşçasına ona uzaklarda, çok uzaklarda gibi görünüyordular. Yalnız gök kendisine yakın görünüyordu, kızıl güneşe dokunabileceği, parlak göğü tırmalayabileceği ya da alacakaranlığın yıldızlı ve yumuşamış hamurunu elleriyle yoğurabileceğini sandığı kadar yakın.

Onlara bu kadar yukarıdan baktığı ve dünyadan böy-

lesine uzak olduğu için bağışlayın dercesine gelip geçen renkli gömleklilere gülümsüyordu. Bununla birlikte her şeyi işitilmemiş bir duyarlılıkla algılıyordu: Bir kadının alaycı gülümsemesi, bir çocuk göbeği, kaşınan bir köpek, palmiyeye konmuş bir martı, kaldırımın üzerindeki portakal kabukları...

Hiçbir şey artık onun için önemli olmadığından, her şeyi eksiksiz olarak görüyordu. Her ayrıntı evrenin bütününü açığa vuruyordu.

Her şey çok önemliydi.

Sakız çiğneyen bir çocuk, okyanusta güneşin yok oluşu kadar olağanüstü bir olaydı.

O artık hiçbir şeyi aramıyor, artık hiçbir şeyi istemiyor, artık hiçbir şeyi arzulamıyor ve her şey ona gerçekte nasılsa öyle görünüyordu.

Geçmiş yoktu, gelecek yoktu, o her şeyi kucaklayan kocaman sonsuz bir Evet'ti. Çevresinde kaynaşan sayısız 'Hayır'lar kendiliklerinden yok oluyor, bulundukları yerde çürüyordular.

Başarısı, kazanılacak bir şeyin olmadığını anlamış olmasıydı.

Aynı zamanda her şeyden kopuk, suda balık gibi gerçeğin içinde yüzerek pelte gibi yürüyordu. Kendisini iyi hissediyor, olayların akışına bırakıyordu. Aldırmak neye yarar? Onu pijama içinde sokakta yürürken görüp de gülen insanların hepsi, onun kişiliğinde düşün Büyük Ustasını, uykunun Napolyon'unu yakında selamlayacaklardı. Sayesinde günün birinde başları dik uyuyacak ve kendileri de sokağa pijamayla çıkmaktan artık korkmayacaklardı.

Ya hiç kimse onda olanı asla görmüyor, ya yaptığı her şey, hiçlikte sonuçlanacaksa... Her şey için benzeri söylenebilir pekâlâ.

Hiçlik noktasından, Shakespeare basit bir karıncadan ne daha büyük, ne daha kalıcıdır.

Her şeyin hiçliği, her şeyden onun öcünü alır.

Kumsal boyunca uzanan, palmiyelerle çevrili bir caddede yürüyordu. Aşırı parlak göğün altında Büyük Okyanus'un dalgaları öylesine saydamdı ki, gümüş renkli balıkları görebiliyordu (Gerçekte bunlar plastik şişelerdi). Tahitililerse arkasından kahkahalarla gülüyordu. Tek bir sözcükle onlar yerin altına sokabilirdi, ama onları aptallıklarıyla baş başa bırakmayı yeğliyordu. Terlikleriyle bir egemen dinginliğinde, düşlerin altınını sunmak istediği benzerlerinin alaycı anlayışsızlığı karşısında gönlü yüce yürüyordu.

Yalnız köpekler gülmüyordular.

Arada bir de, herhangi biriyle, Polinezyalı yaşlı bir kadınla ya da bir ayyaşla gerçekten bakışıyordu ve onların bakışları pijamasına takılmıyordu, ama onun ta içine, bilinmeyen iyilik hazinelerinin yattığı, hiçe sayılan yüreğine işliyordu. Bu yoksul insanlar üstelik gülmüyordular. Gecesinde ve yalnızlığında bir sevgi şimşeği gibi onu birdenbire aydınlatan bakışları şöyle der gibiydi: "Ha gayret! Yaşam bizi ezdiği için elimizden bir şey gelmiyor, ama seni anlıyoruz, seninleyiz! İnsanlık, biziz!..."

Sonunda Palais de Congrès'ye vardı. Dingin bir kararlılıkla içeri daldı, bir aralıktan geçip toplantı salonuna girdi.

Bir konuşmacı kürsüdeydi.

".... çünkü her zaman," diye açıklıyordu, "çağcıl yaşama katlanmaları için uyku insanlara yardım etti! Her zaman, uyku..."

Joseph'in pijama ve terlikleriyle ilerlediğini görerek, şaşırmış durumda konuşmasına ara verdi.

Salonda bir ölüm sessizliği oldu. Sanki dikenli tacı, delinmiş elleri ve parçalanmış göğsüyle etten ve kemikten İsa, şişman, yaldızlı ve kürklü piskoposlar toplantısının tam ortasında birdenbire ortaya çıkıvermiş gibiydi.

Bütün gözler yavaş yavaş kürsüye yönelen Joseph'e çevrilmişti.

Kürsünün altında, toplantıyı düzenleyenlerden biri araya girdi:

"Kusura bakmayın beyefendi, konuşmacı olarak adınız yazılı değil..."

Joseph ona hoşgörüyle gülümseyip yanıtladı:

"Asla hiçbir yere yazılmam."

Bunun üzerine onu yana itti, kürsünün basamaklarını yavaş yavaş çıktı ve mikrofona yaklaştı.

Yüzü kızarmış ve gözleri faltaşı gibi açılmış konuşmacı tek tek söyledi:

"Beyefendi, konuşma yetkisini size kim veriyor?"

Joseph gözlerinin içine baktı ve dinginlikle şöyle dedi:

"Düşlerden aldığım yetkiyle konuşuyorum."

Öteki kızgın, çabucak arkasını dönüp başı dik, şunları söyleyerek kürsüden indi:

"Bu, tam anlamıyla bir kaba güç gösterisidir!"

Joseph acele etmedi. Hepsi ne yapılması gerektiği konusunda duraklayan, uykunun ileri gelenleri, doktorlar ve konunun uzmanı gazetecilerden oluşan topluluk üzerinde bakışlarını gezdirdi. Pijamayla konuşacak birini tehlikesizce ve onurlarını yitirmeden dinleyebilirler miydi? Kuşku içerisinde sonucu bekliyordular.

Joseph aralarında, ağırbaşlı, havalı ve başı sargılı Binard'ı gördü.

Onun yanında Sonia vardı.

Sonia'nın orada bulunması Joseph'i hiç mi hiç şaşırtmadı. Güngörmüş bir uykucu olarak artık hiçbir şeye şaşırmıyordu.

Çenesini kaşıdı (tüh be, yine tıraş olmayı unutmuşum), ellerini mikrofonun iki yanına koydu ve... söylevinin yanında olmadığını fark etti.

Olsun, bu çok kötü değildi, anımsayacaktı, üzerinde o kadar çalışmıştı ki... Dur bakalım, ilk tümce neydi?...

Bütün gözler, bir karabasan sessizliğinde ona bakıyordu. Metnini anımsayabilmek için umutsuz çabalar harcıyordu, hiçbir şey, ama hiçbir şey, tümcenin kırıntısı bile usuna gelmiyordu.

Kendisini çok güçlü duyumsuyor, her şeyi görüyor, her şeyi anlıyor ve söyleyecek şey bulamıyordu. İlk kez kafası boştu, alabildiğine boş...

Ürperdi. Söylenecek bir şey olmadığı için, söyleyecek bir şeyi yoktu. Bir duvarın, boyunbağları ve hazır görüşlerle dopdolu bir insan duvarının, yarım aydın anlayışının aşılmaz duvarının, moda düşünceler ve dünya kadar eski önyargılarla dolu bir duvarın önündeydi. Dürüst ve vicdanlı kişilerin, ama aşağıdan gelen bir gerçekliği kabul etmek için on yıl bekleyebilen, ancak yukarıdan gelen herhangi bir yanıltmacaya hemen kanabilen kişilerin karşısındaydı.

Bir kartal gibi, eşsiz bir sessizlikte, yelin üzerinde dolaşıyordu Joseph. Sözcükler, birkaç ekmek kırıntısı için kavga eden bir karınca sürüsü gibi uzaklarda, ta aşağılarda, çok uzaklardaydılar. Konuşmak neye yarar? Bu beyler, bu yaşta, henüz anlamadılarsa, hiç anlamayacaklar. Bunların topu, yalnızca mikroskopların altında olanları gören uzmanlardır, dünyanın geri kalanı sislere gömülmüştür. Bilimsel pire terbiyecileri, molekülleri dörde bölenler. Sirkesineklerini arkadan düzenler. Hepsi kuramlarla, dizgelerle, tezlerle, soyut ve anlaşılmaz düşüncelerle öylesine doludurlar ki, onları değiştirmek deveye hendek atlatmaktan zordur. İyicene *katılaşmışlar*. Çoktan tükenmişler. Beyinleri sulanmış. Üstelik onlar beyinleriyle geçiniyorlar. Kendilerinin bulduğu karmaşık bir yanlışı, herkesin bildiği bir gerçeğe hep yeğleyecekler. Zekâlarının kurnazca kullanımını, sağduyulu bir düşüncenin alçakgönüllü onayına hep yeğleyecekler. Beş yüz sayfalık bir kuramı, sıradan bir kimsenin sözüne ya da eski bir atasözüne hep yeğleyecekler.

Pijamasının içinde kaskatı kesilmiş Joseph'in ağzından henüz tek bir söz çıkmamıştı. Saltı görür gibi olduğu için, Alpler'de yaşayan bir aptala benziyordu. Tam bir öngörü, insana aptal görünümü verir. Kendisini gülünçlüğün uçurumuna düşürerek acımasızca sürüyordu sessizliği. Bu imbikten geçmiş katıksız öküzlere herhangi bir şeyi açıklamak, ona boşuna bir çaba gibi geliyordu. Çünkü, en gerçek şeyler, karmaşık kafalar için en anlaşılmazdırlar. Kayalardan fışkıran kaynak suyunu insan nasıl incelikli bir biçimde içmezse, işin özünü anlamak için de aşırı zeki olmak gerekmez. Özünde yayılan bu düzenlenmiş alıklık, zekâ eksikliğinden değil, aşırı zekâdan ileri geliyordu. Bu, kafayı aşırı kullanmanın aptallığı, düşüncenin kanseriydi.

Kurultaya katılanlarda, kaygı, yerini can sıkıntısına bırakmıştı. Binard, şeytanca gülümsedi. Sonia, buz gibiydi. Joseph acıma dolu bakışları yakaladı.

Sonunda bir fil bezginliğiyle şunları söyledi:

– Size ne diyeyim ki? Siz uykuyu inceliyorsunuz, bense uyuyorum. Bir hokkabazın çantasından ak bir tavşan çıkarması gibi, size uyku üzerine yeni bir kuram çıkarmamdan belki hoşlanırsınız. Ancak, en iyi kuramlar en kötü karabasanları doğururlar. Uyku üzerine söylenecek hiçbir şey yoktur, o tekbaşına çok iyi konuşur. Uyku bizi yargılar, beyler, biz uykuyu değil. Uyuyun, sonra tartışın. Uyku yatakta anlaşılır, kurultaylarda değil. Uykunun niçini ve nasılı konusunda bitip tükenmez tartışmalar yaparak, kendinize kötü geceler hazırlıyorsunuz. Uyku büyük bir gizdir. Onun peşinden koşacağınıza, bu gizden yararlanmaya bakın. Her gece uyku gözlerinizi açar, siz de tutar onun ıcığını cıcığını çıkarmaya ve onu parçalara ayırmaya can atarsınız! Ancak, uykunun sizin kendini beğenmişliğinizden öç alacağı gece gelecek. Gözleriniz umutsuz bir biçimde açık kalacaklar ve işte o zaman havanızı alacaksınız!... Yapıp ettiklerinize dikkat ediniz! Aşırı açıklamalar, aptalların sayısını arttırıyor: Düşlerin yorumunu yapmayı

öğrendiklerinden bu yana, insanların bir uzmanla buluşması, dünyanın parasını harcaması ve Yeni Gineli bir Papu'nun göz açıp kapayıncaya dek anladığı şeyi öğrenmesi için yıllar boyu beklemesi gerekir. Papu'nun kafası henüz tersine işlemediği için, yorum kuramlarına gereksinme duymaz. Çünkü hâlâ duyumsamayı bilir. Düşler, sanat yapıtlarında olduğu gibi açıklanmaya, yorumlanmaya gelmez, yalnızca duyumsanırlar. Işıltılar bizi rahatsız ettiği, önyargılarımıza aykırı düştükleri için, gözlerimizi kapatır ve onları etiketlemek, onlara çok yüklü kafamızda küçük bir yer ayırmak için usumuzu korkakça işe koşarız. Ama us, kendi çabasıyla zehirlenir. Biz onu yordukça, önsezimiz de bizden uzaklaşır. Öyleyse lütfen: Uykuyu rahat bırakın. Usunuzu, kulübesine kapatın. Dişlerini sivriltmesi gerekiyorsa, kemirmesi için ona bir kemik atın, ama uykunun sonsuz bozkırlarına onsuz gidin..."

Joseph pijamasının yakasını düzeltti, Kristof Kolomb'un gemisinin ön tarafına tutunduğu gibi kürsünün kenarına tutundu ve burnu havada (yani havalandırmanın esintisine doğru) şöyle sürdürdü:

– Tavukların, trombonun kullanılışını tartışabilmeleri gibi, siz uykunun anlamını bulmaya çabalıyorsunuz. Uykunun hiçbir anlamı yoktur. Dinlenmek için uyunmaz, uyumak için uyunur. Dinlenmek, uykunun vazgeçilmez tamamlayıcısından başka bir şey değildir. Uyku hiçbir şeye yaramaz, ancak, her şey uyumak içindir. Yaşamak için uyumaya gereksinme duyduğumuz ileri sürülür. Ancak, uyku yaşamın içinde açılan bir ayraç değildir, uyku yaşamdır, dahası yaşamın özüdür de. Uyku, her şeyi içine çeken ve hiçbir ışığın dışarı çıkmasına izin vermeyen bir kara deliktir. O, hiçbir yere gitmez, ancak her şey ona gelir. Anlamı yoksa da her şeye anlam katar... Uykunun gerçek yaşam olup olmadığını kim bilebilir ki? Çünkü o, bütün davranışlarımızın görülmeyen hedefidir. İnsan iyi olunca, uyku gelir. Hepimiz zevkle yöneliriz ve zevk, uykunun büyü-

lü şatosuna götüren pırıl pırıl çeşmelerin iki sıra dizildiği, serin, ağaçlıklı bir yoldur. Belki uyumak için yaşıyoruz, belki de uyanık yaşam uykunun sadece bahanesidir... Ne olursa olsun, bütün mutsuzluklarımız yataklarımızda kalmayı bilememekten ileri gelmektedirler. Uykuya gerçek değerini verebilseydik daha az açgözlü ve daha az kötü yürekli olurduk. İyi bir uykucu, kötü bir herif olamaz. Uyumayı bilen insanlar, havaalanı yapmak için bir ormanın kökünü kazıyacak, atların kıçına elektronik yongalar takacak, gölleri asit depolarına çevirecek, gitgide gelişmiş ölüm makineleri bulacak, çocuklara kıyım ve yıkım zevki verecek oyuncaklar yapacak yaratılışta olamazlar. Ama ne oluyor? Toplumumuz tam gaz uyku özürlüler üretiyor. Benlikleriyle kafalarını bozmuş ve iç yaşamları küçük çıkar hesaplarına indirgenmiş hortlaklar. Kendi çıkarlarını düşünmemeyi ve dolayısıyla sevmeyi kıvıramadan yaşayan ölüler. Sevmeyi de sevilmeyi de beceremedikleri için artık yaşamıyor, kendi kendilerini yönetiyorlar yalnızca... Artık hiçbir şeye inanmıyor, ancak kendilerini taparcasına sevmekten geri durmuyorlar. Ne olursa olsun satın alarak içlerindeki hiçliği doldurmaya çalışıyorlar. Dante'nin cehenneminde yananlar gibi, çılgınca ve amaçsız bir etkinlikte kaygılarını dindirmeye çabalıyorlar. Balıkçının ağındaki balıklar gibi kımıl kımıl oynaşıp duruyorlar!... Bu fırtınadan yakasını kurtaranlar yalnızca, yalnızca... uyurgezerler. Sinir yatıştırıcı ilaçları bolca tüketen uyuşuklar, köstebeklerin yanına indirildiklerinde, fazla rahatsız olmamak için boyun eğmeye hazır ve yaşamlarını yarı uykuya adamaya gönüllü kişiliksizler.

"Bunlar olup biterken, siz bilimadamları, neyle uğraşıyorsunuz? Gizi öldürmekle, bilgi kurdunu uyku meyvesine sokmakla, yaşamı hesap kitap içine almakla, *yararlanılabilir* kılmak amacıyla gerçeği kutuya ve evreni sayılara sığdırmakla ve böylece gücün anahtarını gümüş bir tepsi içinde bezirgânlara sunmakla... uğraşıyorsunuz. Yeryüzü

kare biçimini alınca, insanlar çiş yapmaya aya gidebilince, gerçeğin her parçası gerektiği gibi etiketlenip numaralanınca, her şey kesin adını ve gerçek fiyatını bulunca, sonunda hoşnut olacak mısınız?... Yanılgım size ders olsun! Bugün savaş durumunda uyuyan ben, yatağı bir ring ve her gecesi ölümüne bir savaş olan ben, uykuyu, saf uykuyu, işadamlarına teslim etmemeniz için size yalvarıyorum! Uykuyu kurtarın. Onu grafiklerin, istatistiklerin, hapların ve elektrotların elinden kurtarın! Uykuyu bilginin konusu yaparak, nasıl işlediklerini öğrenmek için oyuncaklarını kıran çocuklar gibi davranıyorsunuz. Uyku altın yumurtlayan tavuktur. Onu havalandırmalı, mikroptan arındırılmış ve neonla aydınlatılmış bir kümese tıkmayınız, ölür orada! Sizi yetiştiren uykuya saygılı olun! Belleğin görülmeyen yüzüne saygı duyun! Geceden payına düşeni insana bırakın! Doğayı daha iyi yapmak için onu ayaklar altına almaktan vazgeçiniz! Doğayı bu karşısına alma davranışı, usdışı ve bilimselliğe aykırı değil mi? İnsan elinin değiştirmediği ne kadar şey varsa kötü olduğu düşüncesi, bilime yakışmayan, ilkel bir büyülü düşünceden kaynaklanmıyor mu? En iyi, iyinin düşmanıdır. Ne pahasına olursa olsun daha iyisini yapmak istemek, nereye gidileceğini bilmeden her şeye karşın ilerlemek, katıksız nevroz değil de nedir? Uyanık olalım! Her şeyi ussallaştırarak, çılgınlığa yol açıyoruz! Her şeyi numaralayarak, yabanlık üretiyoruz! Bunu bir düşünün. İlerleme insan için ve insan ilerleme için değilse, bir televizyonun Peru'lu bir çocuktan daha değerli olmasını nasıl açıklayabilirsiniz? Oh! Biliyorum, doğaya tapma yoluna sapmak gerekmez. Doğa kimi zaman acımasızdır. Ancak onun acımasızlığı rastlantısaldır, düzenli olarak görülmez. Ender haksızlıkları nedeniyle doğayı suçlamak, karabasanları yüzünden uykuyu suçlamakla birdir. Doğa her zaman elverişli değildir, ancak onu ne pahasına olursa olsun iyileştirmeyi istemek, her zaman kötüdür. Gözlerinizi açın, bilimsel araştırma-

nın özünün, doğanın kötülüklerine karşı değil ama sözde ilerlememizin doğurduğu kötülüklere karşı savaşmak olduğunu göreceksiniz.

"Bakın, doğa elverişli değildir, ama kesinlikle ondan daha iyisi de yapılamaz. Uykudan daha yetkin hiçbir şeyin yapılamayacağı konusunda size güvence veririm. Hiçbir buluş, hiçbir uygulayım, insanı deliksiz bir uykuya daldığı kadar mutlu kılamayacaktır. Öyleyse yalnızca burnumuza yellenecek bir bilgiyi yığma amacıyla doğamızı ayaklar altına almayalım. Sağduyu ve gerçeğin dev üniversitelere, bilgisayarlı kitaplıklara ve uluslararası kurultaylara gereksinmeleri yoktur. Kendimizi bilgiçlikten sakınalım, bu bizi ne seviye, ne de özgürlüğe götürür. Atalarımız uykudan hiç mi hiç anlamasalar da başlarını koydular mı uyuyorlardı. Kentlerimizin gecelerinde milyonlarca erkek ve kadın ıslak ve şaşkın, uykunun tansıklığını kaygıyla beklerken buruşmuş çarşafların içinde bir o yana bir bu yana dönüp dururlar. Ah, bu insanlar yalnızca yediuyuklayanlar,[1] deliklerinde sımsıcak, kürklü ve deliksiz bir uyku çeken küçük yediuyuklayanlar olmak için arabalarını, televizyonlarını ve bütün ıvır zıvırlarını seve seve verirlerdi. Kürklü, küçük yediuyuklayanların yaşama nedenleri yoktur; biz zekâmız sayesinde nedenini bilerek geberip gideceğiz...

Oo! Niyetinizi anlıyorum, beni aydınlık düşmanlığını öğütlemekle suçlayacaksınız... Ancak, yüzyılımızın en kötü felaketlerinin birazcık yabanlıktan değil, us fazlalığından kaynaklandığını anlamıyor musunuz? Kitleleri yönlendirme yöntemlerini yaratan, silâhların yıkım gücünü çoğaltan ve dal budak salan bürokrasiyi yerleştiren bu doruk noktasına ulaşmış olan usçuluktur! Usçuluk kendiliğinden zorbalığa yönelir. Söz konusu ideolojik, yönetsel, bilimsel ya da tecimsel usçuluk olsun, onun gözü doymaz, kendisini sınırlayacak güçten yoksundur, büyüyüp gelişir,

1. Kışuykusu uyuyan bir hayvan türü. (Çev.)

çoğalır, ezer ve her şeyi yiyip yutar... Yabanlık onun gölgesinde büyür. Yabanlık, baylar, yaktıkları ateşin çevresinde zıplayan ilkellerin çığlıkları değildir, yabanlık sayılardır. Sayılar ölümün temsilcileridirler."

Joseph yeniden soluklandı. Şimdi sözcüklerden yana sıkıntısı yoktu, dahası onları izlemekte güçlük çekiyordu. Esin onu almış açıklara, bilinmeyen bir ufka doğru sürüklüyordu. Nereye gittiğini bilmiyorsa da gittiği yere sevinçle, yeli arkadan alarak ve pupayelken gidiyordu.

Kurultaya katılanlar çayırda uyuklayan eşekler gibi, boş bakışlarla ona bakıyordular.

Joseph parmağı havada, gözbebekleri parlayarak, sürdürdü konuşmasını:

– Baylar uyku çözülmez, uyunur. Uyku tanımlanmaz, tanımlayan odur. Uyku tartılmaz, terazi odur. Toplumumuz, etkililik, verimlilik ve uzmanlaşma tanrılarına feda ederek uykuyu sıradan fizyolojik işleve, dinlenme aracına dönüştürür. Böylece uyku artık zevk değil, angarya olup çıkar. İnsan artık uyumak için *can atmaz*, insan uyumak *ister*. Oysa, uyumak baylar, istemenin karşıtıdır. Artık hiçbir şey aramadığı için insan uykuya kavuşur. İnsan ne kadar çok uyumak isterse ona ulaşma şansı o kadar azalır. Uykunun en büyük düşmanı yatağımızın üzerinde Demokles'in kılıcı gibi asılı duran uyuyamama korkusudur. Ertesi günün çılgınca yarışına dayanabilmek için ne pahasına olursa olsun uyumak *zorundayız*. O zaman bir türlü uyuyamıyoruz. Çünkü uyku buyruklarımıza boyun eğmez. Uyku kendisine ıslık çalıp ayağımıza getirdiğimiz bir köpek değildir. Belirli bir saatte kalkmak zorunluluğu uykuyla arkadaş olabilmek için temel koşul olan her türlü özgür ilişkilere engel olur. (Akşamlarımızı adadığımız ve martı tüyleri için petrol neyse, uyku için de o olan televizyonla kafalarımızın şişirilmesinden söz etmeyeceğim.) Uykuyu bir zaman dilimiyle sınırlamak, sonsuzluğu kutuya sokmak demektir. Uyku sonsuzluğa açılmalıdır, bir çalar-

saatin kulak tırmalayan zili üzerinde kırılmamalıdır...

"Ama insan artık kendisini uykuya adamıyor, onu tüketiyor. Yatağa zevkle girecek yerde, uyuyamama korkusuyla yatıyoruz. Bizi içimizdeki derinliklere, kendi krallığımıza tepetaklak gönderecek uykuya kanatlarımızı açacak yerde, gözlerimizi bir karış suratla kapatıyoruz. Uykuyu mekanizmamızın sıradan bir çarkına dönüştürerek, onu bir iç sıkıntısı nedeni yapıyoruz. Alınacak ders: Olayları aşırı denetlemek isteyince, insan sonunda onların tutsağı olur. Alınacak bir başka ders: Önceden kestirilemeyenden, rastlantıdan, şaşırtıcıdan, çılgınlıktan, bilinmeyenden, örgütlenmemiş olandan, esriklikten, karşılık beklememeden, şiirden, aşktan korku; toplumumuzu düğmeye basınca çalışmaya başlayan bir mezbahası olan ultramodern bir hormonlu dana yetiştirme merkezine dönüştürmektedir.

"Bizi öldüren yaşam korkusudur.

"En azından özgürüz denecektir bana, istediğini satın almakta, istediğin yere gitmekte, istediğini söylemekte özgür. Ancak herkesin katlanıyor göründüğü bu özgürlük neyin nesidir? Kıtlıklar, savaşlar, doğanın yok edilmesi, yaygınlaşan çıkarcılık karşısında herkese 'Elimizden bir şey gelmez...' dedirten bu özgürlük neyin nesidir? Aa! bizimkisi de tuhaf bir özgürlük! İnsan okların gösterdiği yönde az çok hızlı gitmekte özgür. İnsan hangi salçayla yenileceğine karar vermekte özgür! İnsan döşeğinin markasını ve çarşaflarının rengini seçmekte özgür, ancak otomobillerin, uçakların ve canavar düdüklerinin gürültüsüne her gece katlanmak zorundadır. İnsan yirmi bin kilometre uzaklıktaki palmiyeler altında on beş gün dinlenebilmek için bir yıl boyunca, iğrenç bir fabrikada çalışmakta özgürdür, çünkü kendi ülkesinde orman sarıdır, ırmaklar çürük yumurta kokmaktadır ve kuşlar çekip gitmiştirler! İnsan, uyku haplarıyla kendisini zehirlemekte özgürdür, ancak, koşuşturmalı kentlerimizden vebadan kaçar gibi ka-

çan uykudur, kadife gibi yumuşak ayaklı ve soru imi gibi kuyruğu olan tatlı uyku!...

"Gerçekte, sessizlik, temiz hava, kuşların cıvıltıları ve oltayla balık avı gibi, uyku bir insan hakkıdır. Ama deliksiz uyumak yetmez. Bununla birlikte acele etmeden uyumak, uykunun bizi götürmek istediği yere gitmeyi kabul etmek gerekir. Kötü niyetle, uykularını hor görerek uyuyanlar, uzun boylu uyuyamazlar. Sırtlan gözlü karabasan, pis kokan burnunu ıslak çarşafların altından gösterecektir. Çünkü uyku aldatılmaz. Bizimle ilgili hiçbir şey onun gözünden kaçmaz. O maskemizi indirir. Bizi baklayı ağzımızdan çıkarmaya zorlar. Küçük varlığımızı başımızın tepesinden pek bir ustaca yöneten biz, bizi yönetenin uyku olduğunu, ağzımızın payını verenin o olduğunu, gündüzleri yüreğimizin sesini susturduğumuzda, gecelerimizi boğanın o olduğunu hiçbir zaman unutmayalım. İkiyüzlülüklerimizin her biri geceleri yüzümüze salyasını akıtan edebe aykırı hayvana dönüşür. Uyku seven insanı sever, duygusuz olanın kanını dondurur. Uyuşuklardan tiksinir. Yoo, uykuyla oyun oynanmaz. Tıpkı ölümle oynanmayacağı gibi.

"Ama uygarlığımız uykunun ve ölümün yadsınması üzerine kuruludur. Sırtımızı nasıl düşler dünyasına çeviriyorsak, kendi ölümümüze de yan çiziyoruz. İşte bu yüzden ilerlemeyi ve geleceği baş tacı edip karıncalar gibi çalışıyoruz. Önüne geçilmez çöküşümüzün tanığı olan bir ilerleme ve iki kere ikinin dört ettiği kadar kesin, bizi toprağa gömecek bir gelecek. İnsan öbür dünyayı boylamaya hazır olmanın tam bilincindeyken, işyerindeki odasına kapanmış, bir klavyeye, bir telefona ya da bir ekrana sımsıkı bağlı, kafası unutulmaması gereken sayılar ve bilmem nelerle tıka basa dolu ve akşam trafiğinin sıkıntısı önceden içine çökmüş olarak günlerini geçirmeyi kabul edebilir mi? Hayır, baylar! İnsan ölüme karşıdan bakabildiği zaman bahçesini zindelikle dinginlik içinde işler. Bir ağaç dikmenin,

ölüm karşısında bir anlamı vardır. Bir fabrikada ya da işyerinde bir makinenin uşağı olmanınsa hiçbir anlamı yoktur. Ölümü hesaba katmamak, kendi yaşamını bozmaktır. Ölüm düşüncesi her şeyi yerli yerine koyar, iyiyi avundurur, kötü yüreklininse yakasını bırakmaz, her şeye kendi gerçek tadını verir ve yaşamdaki en güzel şeyleri bize sevdirir: Sessizlik, dinlenme, unutma, dağların sonsuzluğu, iyi şarap, gerçek kitaplar... ve uyku. Edilgenliğe götürmek şöyle dursun, ölüm bilinci insanı yüreklendirir. İnsan en kötüden sakınamayacağını bilirse neden korkacakmış? Ölümü, öyleyse masamıza buyur edelim, yiyip içip eğlenelim onunla birlikte ve ormanın derinliğindeki konağına giderken ona eşlik etmek gerektiği zaman, iyice kafayı bulmuş ve davul gibi bir karınla, nerede buluşacağımızı merak ederek, onun elinden biz tutacağız. Gelecekteki inanılmaz yolculuk! Bilinmeyen bir yöne yol alan gökadalar ötesi ekspres... Öyleyse, sevinelim, baylar! Yaşamda en iyi şey uykudur ve uykuda en iyi şeyse ölümdür.

"İnsanın bencil bir fare gibi yaşayamayacağı ve ölümü serinkanlılıkla kabul edemeyeceği doğrudur. İnsanın yüksek gerilimli ve çok aptalca bir yaşamı sürdüremeyeceği ve uyumayı sevemeyeceği gibi. Zamanın peşinden koşanlar uykuyu hiç mi hiç bulamayacaklar. Hazır olda ve koşaradım asla uyunamayacaktır. Zamana karşı asla uyunamayacaktır. Uyku elini çabuk tutmayı bilmez. Hızı, hesap makinelerimizin, zillerimizin ve trafik ışıklarının hızı değildir, hızı evrenin hızıdır, kapkara sonsuzluklarda yol alan kuyrukluyıldızların hızıdır, içimizde ve çevremizde çarpan büyük Bütün'ün hızı. Baylar, uykuyu denetim altına aldığınızda elinize uykusuzluğun geçeceğini bildiririm. Bilimin bayrağını çok eski düş imparatorluğu üzerine dikmek, onu buzlu tundraya dönüştürmektir. Ya da uykusuzluğun yok edici çekirgelerinin dolaştığı kavurucu çöle.

"Burada bir ozan olarak konuşmuyorum. Hiçe sayılan uykunun misillemeleri, imgelemi aşabilir. Uyuyama-

yan, düşünmez de. Uykusuzluk bir felakettir. Her türden saldırının çoğaldığı günümüzde, uykusuzluk organizmanın savunmalarını yerle bir eder. Virüsler de ilerlemeden yararlanırlar. Gitgide düzelerek, hep daha ötelere, hep daha hızlı yayılırlar. Gittikçe daha etken, daha güçlü olurlar. Uykunun siperi çatlayınca, korku aralıktan girecektir! Tehlikeyi küçümsemeyelim! Bize gözdağı veren şeye gözlerimizi açalım, yoksa bir daha gözlerimizi kapayamayız! Bağalarını saymadan canavarla ilgili olumsuz karar vermekten vazgeçmişçesine, dünyadaki kötülükler karşısında sessizliğimizi çok kolayca haklı çıkarmamızı sağlayan sözde bilimsel kesinliğimizle yüzümüzü gizlemeyelim! Kararsızlıktan yana olma her zaman güçlülerin işine yarar. Canavarın karşısında susan, ya da onu görmemiş gibi davranan, ciddiyetlerine bürünmüş sakınımlılar, bilgeler, ağırbaşlılar, onu okşayanlar kadar suçludurlar! Canavar onları da yiyecektir! Öyleyse uykuyu kurtarmak için uyanalım! İnsanlar, ayağa kalkın! Biraz daha az bilgin, biraz daha az insan olalım! Uyku yıkıcılarıyla, uyku hapı satıcılarıyla, düş tecimenleriyle ve halkı uyutanlarla savaşalım! Hamburger, ninelerimizin sebzeli sığır haşlaması yanında neyse, geleceğin uykusunun, hâlâ varsa, gerçek uyku yanında öyle olmaması için kılıcı çekelim! Uykusuzluğu hazırlamayalım! Doğru dürüst uyuyamamak, yarım yaşamaktır! Uyuma zevki olmayınca yaşama zevki de olmaz!"

Joseph içinden taşan bir selle sürüklenircesine konuşuyordu. Sözlerin, üzerinde o kadar çalıştığı söyleviyle hiç mi hiç ilgisi yoktu, ama şimdi söylediğinden başka bir şey söylenmeyeceğini duyumsuyordu. Kendi sözlerinden hoşlanmadan konuşuyordu, amaçsız, art düşüncesiz, yapmacıksız, süssüz, lafı ağzında gevelemeden ve kimseyi kollamadan, içinden geldiği gibi konuşuyordu. Ağzına ne gelirse söyleme tehlikesini neşeyle göze aldığından, artık kendisini tutamıyordu. Bülbülün şarkısını doğaçtan söylemesi, göğün şimşeği doğaçtan yapması, düşçünün düşü doğaç-

tan görmesi gibi o da doğaçtan konuşuyordu. Pijaması ona kanat takmış gibiydi; insan, gülünçlüğün son kertesindeyse artık hiçbir şeyden korkusu olmaz. Dinleyenlerin hepsi onun sözlerinden çok duygulanmıştı, buna inancı tamdı. Kuşkusuz, kurultaya katılanların çoğu, ağızları bir karış esneyerek belgeleri karıştırmaya ya da gevezelik etmeye başlamıştı, ancak gerçek heyecan her zaman ilgisizlik maskesi altına gizlenmez mi?

Doldurduğu şaraptan sarhoşlamış Joseph, kendi sözlerinden kanatlanarak, şöyle sürdürdü:

– Uyumak ayağının birini öbür dünyaya atmak, sonsuzlukta piknik yapmak, cennette beyaz papatya toplamaktır... Sabahtan akşama kadar örgü örüyoruz ve geceleri kediler gibi yün yumağıyla oynuyoruz... Geceleyin makaramızı çözüyoruz, evreni çözüyoruz... Tüy dağlarında doğru yoldan sapıyoruz... Uyku haklıdır! Bize en küçük bir şey vermez ama, bizden aldıkları için uykuya şükürler olsun! Bizi kendimize yeniden kavuşturur. Bizim yapma *ben*'imizi geçersiz kılıp, içimizdeki gerçek *biz*'i bize geri verir. Çünkü bizim gerçek *ben*'imiz bir *biz*'dir. Uykuyu anlamaya çabalamayalım, onu dinleyelim!... Uyku, ey her şeyin Büyük İçi! Başka yerlerdeki iç! Yaşamın balı! Gecenin güneşi! Ruhun dansı! Herkese komuta eden, her şeyi ortaya çıkaran ve her şeyi silen kral, büyük önder uyku! Bize aynı zamanda işin özünü ve olanaksızı veren maskeli büyücü! Bizi olağanüstü balık avına götüren dede! Kolları armağanlarla dolu dönen Amerikalı Amca! Fizikötesi soytarı! Bizi kendimizi tanıdığımızdan daha iyi tanıyan, bizi kendimizi sevdiğimizden daha çok seven sivri külâhlı yaşlı büyücü! Uyku, büyük Sfenks! Gizime saygı duyan senin gizeminin önünde eğilirim! Sen kötülüklerin en kötüsü ve en yüce erdemsin, şarap fıçısı ve saf su selisin, genelev ve tapınaksın! Uyku, sen ruhun kıçı, yaşamın görünmeyen yüzüsün! Sen, meleklerin genelevi ve Drakula'nın mutfağısın, pastalarla dolu bir haremsin! Uyku! Mafya İmpara-

torluğu! Eşsiz Çin! Saba Melikesi'nin Sarayı! İskenderiye Kitaplığı! Ali Baba'nın mağarası! Kaçıklar bayramı! Gizli bahçe! Adanmış toprak! Tanrısal Kudüs! Babil! Zaman ırmağının döküldüğü okyanus! Sonsuz karnaval! Sürekli Noel! Tükenmeyen şaşırtı paketi! Kafa yaylandırıcısı! Çocukların uysallığı ve yaşlıların oyuncak kutusu! Unutulmuşlukların konağı ve anılar madeni! İran'ın büyük çarşısı! Doğaüstü bitpazarı! Yıldızlararası sirk! Hiç boş çıkmayan büyülü piyango! Cep sonsuzluğu! Bedava lunapark! Yasaklanmış tavan arası! Hazine adası! Kaptan Nemo! Hiçlik!..

Joseph, kolları yana açılmış, gözleri havada, bedenini kutsal ışığa sunarak ve alkışları bekleyerek öylece donup kaldı. Ama salona giren iki ruh hekimiyle bıyıklı jandarmayı gördükleri andaki rahatlama mırıltılarının dışında hiçbir şey olmadı.

Joseph bakışlarını toplantıyı düzenleyenlere indirdi. Tedirginlik ve acıma izleri taşıyan yüzlerinden her şeyi anladı.

Hiç kimse, hiçbir şey işitmemişti. Mikrofon, Joseph daha ağzını açıp tek bir söz söylemeden kapatılmıştı.

Konuşmak için kayıtlı olmayınca, konuşulmaz, hepsi bu kadar.

Ruh hekimleri peşlerinde, böyle bir yerde, kuşkusuz çok tanınmış, bunca büyük bilginin arasında bulunmaktan çok korkmuş görünen bıyıklı jandarma, soğukkanlılıkla ilerlediler.

Joseph'in benzi atmıştı.

Birden bas bas bağırmaya başladı ve (bu kez onu herkes işitti):

– SOYSUZLAR! SOYSUZLAR! SOYSUZLAR!

9

Joseph uyuşturucu verilerek uçakla ülkesine gönderildi. Sainte-Anne'da[1] kısa bir süre kaldıktan sonra evine gitmesine izin verildi. Livingstone'u kapıcıya aldırıp düşlüğüne kapandı.

On yıl yaşlanmış görünüyordu. Kedisi dizlerinin üzerinde, saatlerce bitkin oturuyordu. Gündüzleri sinir bunalımını giderici haplar, geceleri ise uyku hapları yutuyordu. Uyumak için değil, düş görmemek için.

Birkaç kez Rapion'u bulmaya kalkıştıysa da o her seferinde ya toplantıda, ya golf oynuyor, ya Pompeluna'da, ya da cehennemin dibindeydi. Ne olursa olsun, sözleşme, Rapion'a uyutucuya dilediği her türlü değişikliği yapma hakkı tanıdığından, Joseph'in eli kolu bağlıydı. Joseph'in anlayabildiği kadarıyla, Rapion uyutucuya bir radyo alıcısı bağlamayı tasarlıyordu. Özel bir frekansa ayarlı bu radyo, geceleyin tatlı düşlere daldırmak için tasarlanmış reklam spotları yayınlayacaktı. Plajdan gelen ve tatil çağrışımı yapan seslerle herhangi bir ürünün birkaç kez yinelenen adı biraraya getirilebilecekti sözgelimi. Bu, çok basit ve kuşkusuz çok etkiliydi. Sıkıntı giderici ilaçlarla yarı sersemlemiş Joseph, para babalarının uykuya el koyduklarını görüyordu, buldozerlerin düşlerin balta girmemiş ormanlarını açtıklarını görüyordu, silindirlerin düş ülkesinin her yanına usun ve çıkarın asfaltını döşediklerini görüyordu, uykunun eski kentinin beton gökdelenlerle, yeraltı otoparklarıyla ve dev alışveriş merkezleriyle dolduğunu görüyordu...

---

1. Paris'teki akıl hastalıkları hastanesi. (Çev.)

Buluş yapmanın, bulunan şeyi buyruğu altında tutmaktan daha kolay olduğunu bilmeden büyücü çıraklığı yapmıştı. İnsanlara ve denize meydan okuduktan sonra Amerika'yı dünyaya armağan eden Kristof Kolomb'u yeniden düşünüyordu. Sonra, yerlileri Tanrı adına soymaya, onları yük hayvanları gibi çalıştırmaya, köleliği örgütlemeye, yaldızlı arabalarda gidebilmek ve cepleri dolu gebermekten başka bir amaç gütmeden doğayı kirletmeye ve yağmalamaya koyulan İspanyol serüvenciler geldiler aklına. Kristof Kolomb, yeryüzü cennetini bulduğunu sandı... Aldanmıyordu, orası bal gibi yeryüzü cennetiydi, ancak oraya şeytanın elçisi olarak çıktığını bilmiyordu.

Joseph o zaman yüzünü kedinin tüylerine gömüyor ve hıçkırıklarını tutamıyordu. Evet, cennetti uyku ve cennete kötü aşçıları sokmuştu.

Gitgide aşağıya düşüyordu. Artık yaşamıyor, yerlerde sürünüyordu.

Bir şey yapma düşüncesi bile onu bunaltıyordu. Bir çorap yıkamak Homeros'a özgü bir kahramanlıktı. Sanki sırtında taş dolu bir çantayla yaşıyordu.

Elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak belki de onun yaratılışından geliyordu... Otun büyüyüşünü izlemek... Olup bitenin anlamı üstünde kafa yormak üzere uzanıp yatmak... Başkaları gibi değildi, gövdesinin bir yerinde oynamayan bir kas olmalıydı... Bir şey yapmak onu hep ürkütmüştü... Ama belki de üstün yetenek denilen şey buydu. Kristof Kolomb'un ticaret yapmak için yeni dünyayı ele geçirip geçirmediğini kim bilebilir? Jeanne d'Arc'ın koyunlarının sesini bastırmak için göksel sese uyup uymadığını kim bilebilir? Napoléon'un kışla yaşamından kurtulmak için imparator olup olmadığını kim bilebilir? Üstün yeteneğin tembelliğin çocuğu olup olmadığını kim bilebilir? Kıçını kımıldatma sıkıntısından kendisini kurtarmak için insanın düşüncenin doruklarına ulaşıp

ulaşmadığını kim bilebilir?

Paris'i dolduran bütün bu yerinde duramayan insanlar doğrusu ne yaparlar? Yaşamlarını, iyi bir gelir sağlamak için sirk atları gibi dönerek geçirirler!

Hiçbir şey yapmamak boşu boşuna koşuşturmaktan yeğdir!

Her şeye karşın, Joseph, her sabah, penceresinin önünde, yaşamın acıklı olduğunu bilmiyormuşçasına yakası açılmamış küfürler savurarak şakalaşan yük taşıyıcılarının oyunlarına hayran kalıyordu. Postacının kapıları tasasız ve patavatsız bir biçimde çalışını gördükçe gözleri yaşarıyordu. Her gün, hava nasıl olursa olsun pastayı dağıtmak, insanlara günaydın demek ve başına bir şapka giymek için büyük bir yüreklilik gerekirdi!... Joseph, yaşamak için ne yapılması gerektiğini artık bilmiyordu. Davranışlarında artık bir bütünlük görülmüyordu, şaşkınlık nöbetleri geçiriyordu. Hiçbir şeyin artık ilgisini çekmediğini duyumsuyordu. İçinden her ne pahasına olursa olsun, bir şeye inanmaya başlaması, yeni bir yaşam nedeni bulması gerektiğini geçiriyordu. Kendisinin dışında bir neden. Çünkü kendinin ağırlık merkezi olmak, yok olmak demektir. Çıkarına uygun düşecek en iyi biçimde yaşamını yönetmek istemek, ruhsal bir intihar, kaçınılmaz olarak kurtçuk durumuna düşüren bir kafa geriliğidir. Çünkü kendisi için yaşamak, gelecekteki bir ceset için yaşamaktır.

Yalnız her şeyin sizi her şeyden tiksindirmek için özellikle yapılmış göründüğünde, sizi kabuğunuzda büzülüp yaşamaya ittiklerinde, her koyun kendi bacağından asılır düşüncesine her yerde dogma payesi verildiğinde tutup neye inanabilirsiniz ki? İnanmak için, önce çok sayıda inanacak kişi olması gerekir...

Bir akşam, Joseph tabancasını aldı. İnsanın dilediği şeyi elde edememesine bir diyeceğim yok, ancak hiç kimse-

ye, hiçbir şey vermemeye nasıl boyun eğebilirsiniz? Olacak şey değil. Öyleyse bu işi bitirmekten başka bir umar yoktu. Tetiğe dokun ve güm. Sonra her şey kendiliğinden olup bitecek. Artık yapacak bir şey yok. Artık karar vermek, seçmek, düşünmek yok. Özgürlük, kırların anahtarı... Ölmek yalnızca gerçekten düş görmeye başlamaktır. Taşların, suyun, bulutların düşlediği gibi düş görmektir. Uyumaktır. Biraz daha iyi, biraz daha derin, biraz daha uzun zaman uyumak. Biz yalnız kendi yaşamımız değiliz, aynı zamanda kendi hiçliğimiziz, yıldızların kardeşiyiz, atomlarımız en uzak dünyalarınkinin benzeridirler. Ölüm düşmanımız değil, süt kardeşimizdir. O, bizim gibi doğadır. Yalnızca, hile, ikiyüzlülük ve gözbağcılıkta yaşayanlar doğadan korkmalıdırlar. Ama senin korkacak bir şeyin yok, doğa seni seviyor, ona karşı koymazsan sana hiçbir kötülüğü dokunmayacaktır. Eskiden, beşiğinde, senin gözkapaklarını nasıl yaşama açtıysa, şimdi, yorgun gözlerini kapatacaktır. Aslında her şey öylesine yalın ki. Ölmek, can attığınız şu doğaya sonunda kavuşmaktır, içimizdeki özü, toprak, çiçekler, hayvanlar ve yıldızlarla paylaştığımız her şeyi yeniden bulmaktır. Ruhumuzu.

Joseph kendi yöresinin bir atasözünü anımsadı. "Ayakta durmaktansa oturmak, oturmaktansa yatmak, yatmaktansa ölmek yeğdir." Tabancasını doldurup sokağa son bir kez baktı. Bir çöp kamyonu geçiyordu. Kara bir çöpçü, torbaları incelikle ve bir kaplan çevikliğiyle toplayarak ardından koşuyordu. Joseph, "O da doğadır," diye düşündü. " O yaşıyor... Bununla birlikte gücünü ve çevikliğini ne işte kullanıyor? Çöp toplamakta. Benim için ne düşünürdü? Çöp toplamak benim işim değil. Aylak aylak oturuyorum ve yaşamı fazlasıyla ezici buluyorum... Ahh! Ben bir zavallının tekiyim, soluduğum havayı hak etmiyorum!"

Tabancayı şakağına dayadı. "Haydi, Joseph, gel gidiyoruz. Küçücük bir parmak devinimi ve bu iş tamam! Do-

lu dolu bir yaşam sürmüş olacağım. Özellikle düşüncelerle dolu. İyice düşlemiş olacağım." dedi. Bir gömüt yazısı düşündü:

Ey aylak yolcu, burada yatan fani
Yatağından başka bir yerde yaşamayan
Joseph Cavalcanti adında biri,
Anmak istersen onu esne ağız dolusu.

Fena değil. Ama bir de vasiyet yazmak ve kediyi birisine bırakmak gerekecek.

Joseph içini çekti ve cesareti kırılmış, kolunu indirdi. Ölmek bile bir işti! Bugün bunun için kendisini yeterince güçlü hissetmiyordu.

Terliklerini sürükleyerek, tabancayı çekmeceye koymaya gitti.

Sabahları, yatağından kalkmak için geçerli bir neden arıyordu. Onun en ufak kırıntısını bile bulamıyordu. Kedinin titizlikle paramparça ettiği duvar kâğıdını kurtarmak mı? Duvar kâğıdını, şimdi, Joseph hiç umursamıyordu. Öyleyse, kalkmak için bir neden aramaktansa, kalkmak yeğdir diyordu kendi kendine. Kalkma nedenleri insan kalkınca gelirler. Evet, ama her zaman kalkmıyordu. İçinde kıvılcım yoktu. Kafasında harekete geçme nedeni olmaksızın insanı harekete geçiren kutsal kıvılcım.

Kedi, öfkeden gözbebekleri iyice büyümüş, duvar kâğıdına saldırırken, "Sonia'ya bir mektup yazsam mı acaba?" diye içinden geçiriyordu.

Pijamayla yaptığı o çok kötü söylevden bu yana, genç kadını yeniden görmeye girişemeyecek kadar utanıyordu. Sık sık ona yazmaya çalıştıysa da tümceleriyle artık bir türlü baş edemiyordu. Tümceleri, hemencecik Eyüb Peygambere yaraşır yakınmalara ya da tüm dünyaya karşı öf-

keli ilenmelere dönüşüyordu. Battıkça davranışları aşırılaşıyordu. Bu da insanlara onu daha çok batırmaları için iyi bir bahane oluyordu. Bir insan şanssızlıktan delirdiğinde, başkaları onun şanssizlığını görmezler, deliliğini görürler.

Joseph, kalkmak mı yatakta kalmak mı gibi seçenekleri düşünmediği zamanlar, nedenini bilmese de sonunda kalkıyor ve aşırı kızgın kedinin ardısıra, bir ağır hapis hükümlüsü gibi mutfağa doğru sürükleniyordu.

Öğleden sonraları, kimi zaman kendisinden kaçmak için, cesaretini toplayarak dışarı çıkıyordu.

Bir gün, tıklım tıklım bir otobüste, şantiyeden dönen işçilerin, kırış kırış yüzleri ve her şeye boyun eğen bakışlarıyla yorgunluktan canı çıkmış göçmenlerin arasında buldu kendini. Omuzları ona kuvvetlice dayanıyordu ve kendisini neredeyse iyi hissetti. Ona canlılık veren üzüntüleri değil, üzüntülerin gerçekliğiydi. Şık mahallelerin örnek tüketicilerinin yapmacık gönencinin ya da ütüsü bozulmamış spor giysileri içinde koştuklarını gördüğü ak dişli sporcuların ısmarlama iyimserliğinin kanını dondurmasına karşın yalan dolan bilmeyen acıları yüreğini ısıttı. Herhangi bir şeyi saklamasını ya da yalancıktan yapmasını bilmeyen, kendilerini savunmak için gözlerinden başka birşeyleri olmayan öteki insanlarla birkaç dakika süresince insanca bir duyguyu paylaştı. Birkaç kez insan sıcaklığının bu yalın coşkusunu yeniden bulmaya çalıştı, ama bu zordu. Aslında Paris'ten çıkmak ve adı kötüye çıkmış bölgelere gitmek gerekiyordu.

Bir gün, evindeyken, Joseph, öylesine büyük bir bunalma, o kadar büyük bir beyin gevşekliği duydu, öylesine kendisini bir ayağı çukurda hissetti ki, hiçbir şey düşünemez oldu ve ruhsal hiçliğinin iğrenç çekiciliğine kendini kaptırarak, bir televizyon almaya gitti.

Sonraki günler, yakarı değirmenini çevirerek, gözbağ-

cılık kutusu önünde kendini düzenli olarak alıklaştırmaya girişti.

Kafasını sporla doldurdu.

Spor, onun için hep herhangi bir şeyin kutsanması, devinen anlamsızlık, bütün görkemiyle modern saçmalık... Ancak, süreğen isteksizlik çeken, moda olduğu için artık ayakta durmayan, kıçı kurşun gibi ağır ve bacakları pelte gibi olan Joseph bedensel etkinlikle büyülenmişti. Devinim dünyası onun için yitik cennetin simgesiydi. Hem sonra, görünüşte daha az insan olmayan öteki varlıklar onları çılgınca alkışlarken bütün güçlerini havayla şişirilmiş bir topu iki direğin arasına göndermeye veren, görünürde insan varlıkların bu gösterisi, ona Meryem Ana'nın günahsız gebeliğinden daha büyük bir giz olarak görünüyordu.

Bu bir kısırdöngüydü: Daha az kımıldadıkça, hareket geçmek onu daha çok kaygılandırıyordu; harekete geçmek onu daha çok kaygılandırdıkça, daha az kımıldıyordu. Uyuşukluğun vıcık vıcık bataklığında bata çıka yürüyor, kendi kendisine yapışıp kalıyordu. Kimi zaman yataktan kalkmaktansa ölmeyi yeğlerdi. Bununla birlikte kedisi için bir angarya yapmasının kendisi için bir angaryadan daha kolay olduğunu saptadı. Onda olmayan şey birazcık zora girmekti. Kendisinin postalla yataktan dışarı uğratıldığı kışlayı özlemle arar oldu. Kışlanın avlusunda ya da tankın başında kendisine soru soracak zamanı yoktu ve kendini hafif, kuş gibi hafif hissediyordu. Başçavuşun bağırmaları, onu düşüncelerinden kurtarıyordu. Dürüst çalışmak gerekiyordu, olup bitenlerin anlamı konusunda kendine sorular sormak gereksizdi. Arkadaşlarla birlikte izinsiz çıkmak, yaşamına *Saf Usun Eleştirisi*[1] üzerine tek başına düşüncelere dalmaktan daha fazla tat katıyordu.

1. Emmanuel Kant'ın bir kitabı. (Çev.)

O zaman yabancılar lejyonuna katılmayı kafasından geçirdi. Ama bu da bir sürü kâğıt doldurmak demekti.

Kâğıt doldurma en çok tiksindiği şeydi. Sigorta kurumundan herhangi bir şeyin parasını geri almak, onun için deveyi hendekten atlatmaktı. Sıradan bir form doldurmak onu umutsuzluğa düşürüyordu. O, kendisini ancak olağanüstü düşüncelerde ve gerçekleşmeyecek düşlerde rahat hissediyordu. Form doldurmak için değil, olmayacak şeyler yapmak için yaratılmıştı.

Mutluluğun kendine özgü bir iç sıkıntısı doğurması gibi, umutsuzluğun da kendi küçük zevkleri vardır. İnsan, sessizliğin ve karanlığın, yağmur sesinin, akşamın çöküşünün tadını çıkarmayı öğrenir... Gerçek yaşamın küçük şeylerde yattığının ve kahvaltımızın tadını kaçırabilecek her düşüncenin ister istemez boş bir düşünce olduğunun farkına varılır. Yaşam hep buradadır ve şimdidir. An bir güneştir ve bütün gelecekteki mutluluk umutları onun yanında ancak birer cılız mum ışığıdırlar. Çünkü insan bir umuttan ötekine, derken mezarlığı boylar, ancak anın derinliğinde insan sonsuzluğu bulur.

Evet, umutsuzluğun iyi bir kullanımı vardır. Dışarıda yağmur yağarken ve ceplerine girecek birşeyler için insanlar birbirlerini yemeyi sürdürürlerken, sıcacık bir yerde, yaralarını sarmak ne güzeldir. Acı, zevke ulaşmanın en iyi yoludur. Bir tek o, bize ölümü sıcak karşılama olanağı verir.

Joseph, hastalığıyla savaşmaması gerektiğini ancak onun içine olabildiğince rahat yerleşmesi gerektiğini anlıyordu. Acısı gerçekti, çok heyecan vericiydi, varsıldı, yaratıcıydı ne olursa olsun, derinlemesine yayılmasına engel olmayan kötü bir cilayla acısını neden kaplasındı? Çünkü, bir siğilin kolonyayla yok edilememesi gibi, insan, kendisini neşeye zorlayarak acısını yenemez. Acı bir enerjidir. Ru-

hun enerjisi. Verimli bir humustur bu.

Böylece Joseph, acısında tortop olmuş, üzüntüsünün derinliğinde sıcak tutacak biçimde büzülmüş, yaşamayı yeniden öğreniyordu. Yalanı dolanı olmayan eski kitaplarıyla dolu kapalı bir evrene çekiliyordu. Soytarılar, yaygaracılar ve şarlatanlar bir daha baştan çıkarmasınlar diye, televizyonunu yakarı değirmeniyle bozguna uğratmaya dikkat ettiği için, daha iyi yaşam peşinde koşmamaları, nişan alma oyunları ve canavar gösterileriyle evrensel çıkar çatışmalarından olabildiğince uzak durmaya kararlı, evinde oturuyordu.

Yatağını sıcak su torbasıyla ısıtıyor, kedisi dizinde, iyi cins bir şişe şarapla baş başa tadını çıkara çıkara yediği lezzetli yemekler pişiriyordu. Yalnızlığında artık, "Zavallı ben," demiyor, "onlara oh olsun" diyordu.

Yemek pişirme ve yeme sanatıyla ilgilenmeye başladı, kendinde aşçılık yeteneği olduğunu öğrendi, dahası birkaç kilo aldı. Yağmurlu bir eylül akşamında, gözünü ayırmadan bakan kedinin yanında krep yaparken bir esin geldi.

Krepin altı ne denli az tutarsa o denli iyi olduğunu kavradı. Krep yaşamdı, kendisi de tava. Olup bitenlere öyle aşırı titizlenmemek, onların tadını çıkarmanın tek koşuludur. Dünya malına gönül bağlamamak bir erdem değilse de bir zevk ilkesidir. Bir ülkeyi boydan boya geçen bir yabancı, ülkenin güzelliğinin tadını daha iyi çıkarır, çünkü orada geçici olarak bulunduğunu bilir. Bir şey kazanmak için gelmez, düşündüğünü söyleyebilir. Böylece, davranışlarında serbest ve çıkar gütmeyen, yel gibi özgür, insanların ve nesnelerin kendisine açıldıklarını görür.

Yaşamı, dinginliğe kavuşmuş ruhun basit bir düşü olarak düşünmek, yaşamın özüne erişmenin tek yoludur. Düşçü, her şeye tasalanarak yapışan 'kazanan'dan daha özgür, daha canlı değil midir? Yaşamını ciddiye almak, onu karabasana dönüştürmek değil de nedir?

Çayüzümü reçeli sürülü kreplerini yerken, Joseph düşünceye dalmasını sürdürüyordu. Yaşama ne kadar çok sarılırsak, onun o kadar bizden kaçtığını anlıyordu. İnsan ne kadar kendi üzerine titrerse, o kadar yolunu şaşırır. Ksenefon, en yürekli savaşçıların savaşlar kargaşasından yara bere almadan çıktıklarını, oysa korkunun düşman mızraklarını kaçınılmaz olarak üzerimize çektiğini söylemiyor muydu? Evet, yaşamını eksiksiz denetleme, her şeyi hesap etme, her şeyi öngörme, herhangi bir şey yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalmamak için rastlantıyı en aza indirme isteği, yoksulluğun, kaygının ve kalleşliğin egemen olduğu bir yaşantıyı ister istemez doğurur. Bir sırtlan yaşamı.

Joseph, yaşamın, felâkete dönüştürülmemesi gereken bir düşten başka bir şey olmadığına karar verdi.

Yaşamın yalnızca bir düş olması, güçsüzleri elleri kolları bağlı oturmaya sürüklediği gibi, güçlü kişileri de her şeyi çekinmeden yapmaya itebilir.

Joseph, kendisini her şeyi çekinmeden yapmaya hazır hissetti.

Acısı o kadar derindi ki, artık hiçbir şeyden korkmuyordu ve bu mutlak cesaret duygusuna mutluluk denebilirdi.

Zamandan kaçmaya karar verdi.

İnsanlık onun ardından gitmek istememişti, öyleyse uykuyu ele geçirmeye tekbaşına çıkacaktı.

Toledo'daki Official tutukevinden uyuyarak kaçan sapkın mezhepli keşiş gibi, düşlerin tehlikeli yollarından geçerek zavallı yaşamından kaçmaya çalışacak, zamanın dışında postu sermeye ve düşler imparatorluğunda sonsuza dek oturmaya çalışacaktı. Dönüşü olmadan uyuyacaktı. Var gücüyle uyuyacaktı. Kelle koltukta uyuyacaktı. Engizisyon Başyargıcıyla teke tek çarpışmaya hazırdı. Yenik düşerse, yatağında, düşünün tam ortasında kahramanca ölecekti. Kazanırsa uykunun tahtı elinin ereceği yerdeydi.

Joseph uyku hapları kutularını çöpe attı. Rapion'un elinde bulunan uyutucusundan yoksun ve uyku haplarıyla şimdiden yarı zehirlenmiş durumda, uyumakta zorlandıkça zorlandı.

Bereket versin kafasında kırk tilki dolaşıyordu.

Bir marangoza, ayakları kahve değirmeninin motoruyla çalışan büyük bir beşik yaptırdı. Bu gerçek uyku gemisinde, ses bandına aldığı ninesinin kendisine söylediği:

Uyu, uyu, uyu,
Altındandır uyku...

gibi eski ninnileri dinliyordu.

Buna karşın gözünü kırpması olanaksızdı.

O zaman, hırsla koyunları saymaya başladı, ama uyku gediklisi olarak, herkes gibi koyunları teker teker sayacağına, bütün dikkatini önce tek bir koyunun, sonra yapağısındaki tek bir kılın, sonra bu kılın tek bir atomunun üzerinde topluyordu; öyle ki, sonunda atomun fır fır dönen milyonlarca yıldız saçarak patlamasıyla uyku onu kanatlarına alıp götürüyordu.

Zamanın dışına kaçışı başarmak için, geçmişin yolunu izlemesi ve geçmiş zamana götüren gizli bir yol bulması gerektiğini çabucak anladı.

Çocukluğa dönüşü hedef olarak saptadı. Varılacak yer, küçükken annesinin onu uyutmak için okuduğu masallar dünyasıydı. Yüreği daralarak, her akşam bir kez daha okuduğu Perrault'nun öykülerini resimleyen Gustave Dore'nin içe dokunan gravürlerinin tıpkı basımlarını düşlüğünün duvarlarına astı. Yitik cenneti orada, yolunu yitirmeden on adım atılamayan, her sözcüğün gizli bir anlam taşıdığı, Uyuyan Güzel'in büyülü köşkünün mavi bir sis içinde yükseldiği, büyüyle dolu bu ormandaydı.

Ancak o kadar uzakta uyumak için ona bir ipucu gerekiyordu. Mahzene indi, köşeyi bucağı araştırdı ve sonunda aradığını buldu: Çocukluğunda ve delikanlılığında yanın-

dan ayırmadığı eski okul çantası. Çantasını açarak, gençliğinin kalıntılarını içine çekti. Mürekkep ve kuru yaprak kokuyordu...

Akşam, Joseph, burnu eski okul çantasına gömülü, ölesiye uyumaya iyice kararlı yattı. Çantasının daha derin bir yerine konulmuş gibi, daha uzaklarda çocukluğunun kokusu vardı. Ancak önce usuna gelen delikanlılığıydı.

Anımsadı...

Lisesi, istasyona doğru çıkıntı yapan bir yarın tepesinde, hayvanat bahçesinin bitişiğindeydi. Pencerenin önünde, radyatörün yanındaki yerinden, yıllar ve yıllar boyunca trenlerin, binlerce trenin geçip gittiğini görmüştü...

Gençliği ana ve babasının *Daha kalkmadın mı?* ve öğretmenlerinin *Yine uyuyor musun?* sürekli nakaratlarıyla uyumlanmış olan Joseph için uykunun asla geç kalmış bir tutku olmadığını, gerçek bir eğilim olduğunu söylemek gerekir.

Her sınıfta bir şişman, bir kaçık ve bir uykucu vardır. Joseph sınıfın uykucusuydu. Yumuşakça, sürekli tembel, adam olmaz, beyni sulanmışların prensi unvanlarını kazanmış olan Joseph olarak kendisini görkemli bir hiç olarak tanımlayan beden eğitimi öğretmeni başta olmak üzere bütün öğretmenlerinin küçümseyici acımalarının nesnesi oluyordu. Bu kişiler, sınıfın yüz karasını, dünyadaki bütün kötülüklerin günah keçisini, gözden çıkarılacak kurbanı, kürek cezasına çarptırılacak birisini belirlemek zorunda kalmış olsalardı, Joseph Cavalcanti'yi en ufak bir duraksama olmaksızın oybirliğiyle seçerdiler. Bununla birlikte, kafaları aptalca şarkılarla dolu öteki öğrencilerin, kadınların kalçalarıyla mobiletlerden başka bir şey düşünmemelerine karşın o niçin var olduğu sorusunu kendine soruyordu. Cinsel istek onu eğlendirmiyor, cinsel istek ona işkence yapıyordu. Onun için aşk bir oyun değil, ölümüne bir savaştı. Sevgilisi yoktu. Geçip giden trenlere bakarken, hep benzer olan bir düşünce kafasından çıkmıyordu:

"Bilinmeyen bir kentte tanımadığım bir kız yaşıyor. Birbirimiz için yaratılmışız, ama hiçbir zaman birbirimizi tanımayacağız. Birbirimizi sevebilirdik ancak birbirimizi hiç görmeden ölüp gideceğiz..."

Eski okul çantasını göğsüne bastırarak, bu anı üzerine uyudu. Ama yalnızca daha önceden gördüğü, tutarsız, kesik kesik, amatör düşler gördü.

Üç gün boyunca böylece yerinde saydı. Uykusu, geçmişin kalıntısı, kırık düşlerin kıyıya vurduğu uçsuz bucaksız bir kumsal gibiydi.

Yine de ortalığı yokladığını, hızını aldığını uyurken duyumsuyordu. Yola çıkmak üzereydi.

Dördüncü gece gelecekte yitip gitti.

Sokaklarında palmiye dizili, kaldırımları boydan boya döşeme halısıyla kaplı, göz kamaştıran bir kentteydi. Genç ve zinde insanlar, sağlık ve yaşama sevinciyle doluydular. Kadınlar çok güzeldiler, herkes gülümsüyordu. Joseph bir parka girdi. Küçük bir gölün kıyısındaki bir sıranın üzerinde, çorap örmekte olan yaşlı Çinli antikacı oturmuştu. Joseph yaklaşıp şunları söyledi:

"Hep yaşlısınız, öyle değil mi?"

Öteki iç çekerek "Evet öyle," diye yanıtladı. "Ya siz, hep uyuklayıcı mısınız?"

"Her zaman. Yine de uykum yok."

"Olağandır, düş görüyorsunuz."

Joseph sıraya oturdu.

"Sonunda," diye belirtti, "insanlık paçasını iyi sıyırdı."

Yaşlı Çinli, "Evet," dedi, "o kadar iyi sıyırdı ki ortada kimse kalmadı."

Joseph bakışlarını parkta aylak aylak dolaşan ve "Her şey yolunda!" diye haykırarak birbirlerini selamlayanlara çevirerek, "Kimse kalmadı ne demek?" dedi.

"Ooo! Bu yalnızca bedenleri. Beyinleri yerin dibinde kutuya konmuştur."

Joseph kusma isteği duyarak uyandı.

Beşinci gece, geçmişe götüren bir sokağı sonunda düşünde gördü.

Altıncı gece, sokağa girdiyse de yürüme yürekliliğini gösteremedi.

Yedinci gece, sokağın başına kadar gidip, geçmişe girdi.

Okul çantası elinde, gövdeleri afişlerle kaplı çınarların çevrelediği bir caddede yürüyordu. Bir bileyci, arabasını eliyle çekiyordu. Bir gezgin camcı, camların ağırlığıyla sırtı iki büklüm, avazı çıktığı kadar bağırıyordu: *Camcıı!! Caaaamcıı!!* Topuzu tepesinde bir ev kadını fileyle bir kalıp buz taşıyordu. Bir genel çişliğin yakınında, uzun örgülü saçlı, pembe giysili ve ak çoraplı küçük kızlar, kaldırımın üzerinde kaydırak oynuyor; ötekiler anlaşılması güç gizemli sözleri ağırbaşlılıkla söyleyerek, çember çeviriyor ya da ip atlıyordu.

Bunlar geçmişte olup bitmişti ve Joseph bunu biliyordu. Ancak onlar, bütün bu insanlar, geçmişin sislerine gömülecekleri, bir zamanların belli belirsiz hayaletlerinden, kendileri de toprağa karışmaya yargılı belleklerde dolaşan soluk birer anıdan başka bir şey olmayacakları zamanın gelebileceğini bilmiyor gibi görünüyorlardı. Joseph, ninelerin ninesi olacak bu küçük kızları, taş döşeli yollarda pat pat ederek giden çekişliler[1] ve 202'ler[2] gibi günün birinde yok olacak bir geçmişin yayalarını görerek, içinde bir özlem duydu.

Joseph uyuduğunu ve her şeyi gönlünce yapabileceğini biliyordu: Bir çocuk arabasına işemek, bir pastaneden kremalı pasta yürütmek, bir eczanede birkaç kavanoz kırmak, yoldan geçen bir kadının kalçasını ellemek ya da sepetin altında iki büklüm kömür taşıyıcısına çelme takmak... Düşünü kötüye kullanabilir ve her istediğini yapa-

1. Önden çekişli Renault otomobili. (Çev.)
2. Peugeot'nun bir ürünü. (Çev.)

bilirdi. Ne var ki, hiçbir şey yapmadı çünkü, her zaman olduğu gibi, geç kalmıştı. Koşmaya başlaması gerekti. Soluk soluğa, lisenin önüne geldi. Geçerken kapıcının küçümseyen bakışından sakınarak, merdiveni kaşla göz arasında çıktı.

Sınıfa girdiğinde, herkes kahkahalarla güldü; giyinmeyi unutmuştu, pijaması hâlâ üzerindeydi. Ağzında özür sözcükleri yuvarlandı ve pek utanmış, matematik öğretmeninin, yani matematik öğretmenine dönüşmüş beyaz önlüklü Halkların Babasının sert bakışı altında yerine yöneldi. Joseph, pencerenin yanındaki sırasına oturdu. Halkların Babası söylev çekmeye başladığında, dikkat çekmemek için uyanık havası takındı.

Tumturaklı bir biçimde, "Baylar," diye söze başladı, "matematik, tıpkı kelebekler, gökadalar ve pijama pantolonları gibi saygın ve seçkin bir ailedendir, hiçbir işe yaramayan şeyler ailesindendir. Yaşamınız boyunca, hiçbir işe yaramayan bir şeyle karşılaştığınızda, asla yere tükürmeyiniz, hor görmeyle yüzünüzü buruşturarak gözlerinizi başka yana çevirmeyiniz! Dahası şapkanızı çıkarınız, çünkü bu şeyin kimseye hiçbir zaman kötülüğü dokunmadığına ve hiçbir zaman dokunmayacağına güvenebilirsiniz. Şu bir işe yaramayan olmasaydı yaşamın pek bir değeri olmazdı.

Joseph pencereden baktı. Geceydi, gökyüzü yıldızlarla dolup taşıyordu. Uzaklarda Bizans kilisesiyle bir yolcu gemisinin bacası göze çarpıyordu. İnce bir ay dilimi, kopkoyu denizde yansıyordu. Bir geminin düdüğü, ardından bir kaplanın kükremesi yankılandı. Aşağıda, istasyonda, Doğu Ekspresi'nin buharlı lokomotifi bir duman kümesi püskürtüyordu. Tren kalkmak üzereydi. Joseph kendi kendine, "Elimi çabuk tutarsam, belki binebilirim," dedi.

Halkların Babası, "Düş mü görüyorsunuz, Cavalcanti?" dedi. "Gözünüzü hiç trenlerden ayırmıyorsunuz, öyle değil mi? Trenlere duyduğu ilgiyle ünlü olan ve bu kuru-

mun bayan müdürüne olan saygımdan dolayı adını söylemeyeceğim geviş getiren adamı usuma getiriyorsunuz."

Joseph içini çekti ve dikkatli olmaya çalıştı. Halkların Babası, "Oysa," diye sürdürdü, "hiçbir şeye yaramayan şey her zaman sevinç kaynağı olmuştur. Matematik, bu kutsal kuralın hiçbir zaman dışında değildir. İki dereceli bir denklem karşısında kahkahalarla gülmeyen kimse, matematik bilimlerinin görkemli saçmalığında soylu bir biçimde özetlenmiş olan evrenin gülünç doğasını anlamaktan yoksun kişi bir eşşoğlueşektir!"

Joseph kitap yiyen bir öğrenci gördü. Düş görmekte olduğunu anımsadı. Birazdan uyanacak ve renksiz, tekdüze yaşamına yeniden kavuşacaktı. Yeniden, gerçeğe ve yaşanan âna kıskıvrak bağlanıp kalacaktı.

Aşağıda ışıl ışıl Doğu Ekspresi perondan ayrılmak üzereydi.

Gitmek! Çekip gitmek! Bu tren bir daha uyanmamak için bulunmaz bir fırsattı! Uzaklara, çok uzaklara, çocukluğa, uykunun 'doğusu'na kaçmak için bir fırsat!

Gizlice, her seferinde bir santimetre ilerleyerek, Joseph sırasının altına kayıverdi. Orada bir kapak vardı. Kapağı açıp içeri girdi ve kimseye görünmeden sınıftan çıktıktan sonra sarmal bir merdivenden inmeye başladı.

Sallanan ve kurt yemiş tahta basamaklarıyla merdiven gitgide dikleşiyor, gitgide daralıyordu. Joseph adımlarını daha az güvenle atıyordu, tırabzan koptu kopacak gibiydi ve iniş düşüşe dönüşüyordu...

Merdiven bir kaydırak oldu. Joseph karanlıkta hızlanıyordu.

O zaman kamışını eliyle kavradı ve bir el freni kullanır gibi onu karnına sıkıca bastırdı.

Kıl payıyla peronda durabildi.

Peron boştu. Kimsecikler yoktu. Girişteki büyük camlı çatının altında bir duvar saati, olmayacak, usa sığmayan bir saati, saatlerin, sayıların ve her şeyin dışında bir saati

gösteriyordu. Joseph bu saatin zamana[1] değil, zamanın dişisine ait olduğunu düşündü.

Tren, bütün kapıları kapalı, hareket etmek üzereydi.

O sırada bir hoparlör şunu duyurdu:

"*Uyuyan Güzel'in konağına gidecek düş yolcuları, vagonlara...*"

O anda Sonia bir bölmenin penceresinde göründü. Başında kürk kalpağıyla bir Rus kontesi kılığındaydı.

Joseph bir kapıya doğru atıldı, ancak kapıyı açamadı. Joseph:

"Kapıyı açın! Sizinle yola çıkmak istiyorum, uyanmak istemiyorum! Ta oradaki, Çin'den hemen sonraki Çocukluğa gitmek istiyorum..." diye bağırdı. Sonia onu görmüyor, onu duymuyordu. Dalgın bakışlarla gözünü kırpmadan önüne bakıyordu.

Birden tren sarsıldı, peron boyunca kaymaya başladı ve genç kadının duyarlığını yitirmiş yüzünü uykunun en derin yerine sürükleyerek, istasyondan ayrıldı.

Joseph, eli böğründe kalmış, son vagonu gözleriyle izliyordu. O sırada peronun başında Engizisyon Başyargıcını gördü.

Yüzü kefen gibi ak, kara giysisi gömüt karanlığı gibiydi. Elinde bir tava tutuyordu.

Korkudan ödü patlayan Joseph, bir yeraltı geçidine kendini dar attı.

Ardına bakmaya cesaret edemeden, olanca hızıyla koşuyor, koşuyordu.

Sonunda çok büyük bir merdivenin önüne vardı.

"Kimse yok mu?" diye bağırdı.

Ardından gelen ölüm sessizliği, yanıtların en korkuncundan daha kötüydü.

Joseph basamakları çıkmaya başladı. Çıktıkça, merdiven sıradan bir yapı merdivenine dönüşüyordu. Joseph'in

---

1. Fransızca'da zaman sözcüğünün tanımlığı erkektir: '*Le* temps'. (Çev.)

bacakları ağırlaştıkça ağırlaşıyordu. Ellerine baktı; kırış kırıştılar. Seksen yaşındaki bir adamın elleri.

Yaşlanmıştı, bacakları kurşun gibi ağırdı. Ama, nedensiz çıkıyor, hep çıkıyordu.

Sonunda bir kapının önüne vardı. Kapıyı açıp tozlu bir karanlığın egemen olduğu bir odaya daldı. Burnuna bir örümcek ağı dolandı. Gizemli tavan arası kokuyordu. Eski zamanların serinliği kokuyordu. Küçüklüğündeki gibi kokuyordu.

Odanın orta yerinde bir sandık duruyordu. Bir oyuncak sandığı. *Kendi* oyuncak sandığı.

Heyecan duyarak yaklaşıp sandığı açtı. Oyuncaklarının hepsi oradaydılar. Minik otomobiller, birbirine geçen parçalarla yapılan bir biçim çıkarma oyunu, Zorro'nun giysileri, itfaiye kamyonu, madenden yapılma kuş, su tabancası... Bütün oyuncakları... Onlar, yaşlanmamıştılar...

Gözlerinde yaşlar, Joseph tüylü ayıcığını bir yaşlının titreyen elleriyle alıp yüzüne yapıştırarak, öptü onu. Sonra birazcık ışık sızan bir pencereye yaklaştı. Burnu cama dayalı, dışarı baktı. Karşıda, bir avlunun öte yanında düşlüğünün penceresini taradı ve yatağında yatmış, uyumakta olan kendisini gördü.

O sırada merdivenden çıkan ayak seslerini duydu. Engizisyon Başyargıcının ayak seslerini.

Joseph uyanmak, kendisini yatağında güvenlik içinde bulmak için uykunun tüm altınını verebilirdi. Ancak, istendiği zaman uyunmayacağı gibi, siparişle de uyanılmaz.

Ayak sesleri merdivenin başına erişti. Kapı gıcırdadı. Tavşanın deliğine girmesi gibi, Joseph, dişleri takırdayarak oyuncak sandığına atladı ve eline geçen her şeyle başını örttü. Sonra, kolları ayrık ve dudaklarında kasılmış bir gülümseme, oyuncak bebek duruşuyla öylece donup kaldı. Bir oyuncakmış gibi görünmeliydi, böylece kimse ona kötülük yapamazdı.

Üstünde, kocaman eller sandığı karıştırmaya koyul-

dular. Gülüşü donup kalmış, yüreği korkudan buz kesmiş Joseph, yavan bir ses duydu:

"Burnuma taze et kokusu geliyor..."

Joseph, kötü yürekli kocaman kurtla ölümcül bir saklambaç oyununa giriştiğini anladı. "Sayım suyum yok! Başka şey oynayalım!..." diye bağırmak istiyordu, ancak o, kocaman kötü kurt, oyun oynamıyordu.

Joseph artık soluk alamıyordu. Korkudan kıvranıyordu. Birden törpü gibi bir el yüzüne dokundu ve şunu işitti:

"Oyuncakların burunlarının olmadığını biliyorum... Oyuncakların kulaklarının olmadığını biliyorum..."

Joseph, "Ama ben bir oyuncak bebeğim, burnumun ve kulaklarımın olmasından daha doğal ne olabilir?..." diye inledi.

Engizisyon Başyargıcı, "Oyuncak bebeklerin ağzı ıslak değildir," dedi, "oyuncak bebeklerin çarpan yürekleri yoktur..."

Joseph, "Orada olan ben değilim..." diye yakardı.

"Tüh! Orada olmadığını söyleyen yaramaz ufaklık!"

Korkudan ne yapacağını şaşıran Joseph, "N'olur canımı acıtmayın," diye inledi.

Engizisyon Başyargıcını görmüyordu, ancak oyuncaklar arasından bedenini yoklayan iri, nasırlı elini duyumsuyordu.

Engizisyon Mahkemesinin temsilcisi yapmacıktan tatlı bir sesle, "Tüh! Koca yaramaz seni," diye sürdürdü. "Düşünüp taşınmadan uykuda fazla ileriye gitti, bir düşte yitip gitti ve şimdi de saklanıyor... Bunun iyi olmadığını biliyor... Cezalandırılacağını biliyor... Büyük bir makasım olduğunu biliyor..."

O anda Joseph bir makasın çıkardığı soğuk şakırtıyı işitti. Engizisyon Başyargıcı o sırada bir papazın mayasız ekmek dağıtırkenki ses tonuyla okumaya başladı:

"Her şeyi ama her şeyi keserim ben
En küçük çıkıntıları bile...

Aaaaa min..."

Joseph ürküye kapılmış, altını, oyuncakların arasını eşmeye koyuldu. Çılgın bir köstebek gibi kazdıkça kazıyor, kazıyordu...

Kendisini dev oyuncaklarla dolu büyük bir mahzende buldu. Kurşun askerler onunla aynı büyüklükteydiler ve tahta at ise gerçek bir atın boyundaydı. Joseph kırmızı ya da sarı, büyük, küp biçiminde oyuncaklarla top kadar iri cam bilyeler arasında kendisine bir yol açtı. Artık yaşlı olmadığını aldırmazlıkla saptadı.

Zorro'nun maskesini taktı. Kurşun asker ya da oyuncak tavşan kılığında bir yere sinip gizlenmiş Engizisyon Başyargıcı, oradaydı. Engizisyon Başyargıcı herhangi bir oyuncak olabilirdi. Joseph, cezanın ağırlığını belki de azaltabilecek olan kendisini göstermek ya da koşarak kaçıp kurtulmak arasında duraksadı.

Görünmez adam oyunu oynamaya karar verdi ve insan görünmez adam olduğunda nasıl yürürse öyle yürümeye başladı.

Birden eski okul defterlerinden birinin üzerine bastı. Defteri yerden aldı. Beyaz bir etiketin üzerinde eciş bücüş yazıyla:

CAVALCANTI JOSEPH
Düş Defteri

yazısı okunuyordu.

Defteri açıp okudu:

İZ BIRAKMADAN GÖRÜNMEZ OLMANIN VE KABARCIK YAPMADAN YENİDEN ORTAYA ÇIKMANIN YOLU

Sağlam bir kafa ve iyi gösteren bir ayna bulunuz.
Aynada başınıza bakınız.

Gördüğünüz şeyi yoğun bir biçimde düşünerek gözlerinizi kapatınız.

Başınız kafanızda iyice yer edince, birden düşünmeyi bırakınız.

Her şey yolunda gittiyse, siz görünmez oldunuz demektir.

Yeniden ortaya çıkmak için gözlerinizi yavaş yavaş açınız.

Joseph ayna aramaya koyuldu, ama boşuna.

Defterin sayfalarını çevirdi ve şunları okudu:

ÇALIŞAN BİR AYNA BULMANIN YOLU

Bir çift örgü şişi bulunuz...

Tüh! Onun örgü şişi yoktu. Aa! Bakın:

ÖRGÜ ŞİŞİ BULMANIN YOLU

Bu sırada, Engizisyon Başyargıcı'nın sesi eşliğinde, korkunç bir örgü şişi takırtısı işitti:

"Batan bir şişten
Daha kullanışlı hiçbir şey yoktur.
Aaaaa-min"

Korkuya kapılan Joseph, son hızla tabanları yağladı.

Su sızdıran yeraltı geçitleri, borular ve örümcek ağlarıyla kaplı mahzenler arasında uzun bir yolculuktan sonra Joseph kendisini Doğa Bilimleri müzesinin bodrum katında buldu. Gelişigüzel atılmış yaşlı kemiklerle kaplı bir merdiveni tırmandı ve tiranozor salonuna çıktı. Dipte dev bir org yükseliyordu. Üçgen biçiminde bir duvar saati gecenin tüyler ürpertici bir saatini gösteriyordu.

Joseph, "Saat, sakat, sakatat," diye kafasından geçirdi.

Pencerenin ardında, Uyuyan Güzel'in köşkünü çevre-

leyen ormanı, Parmak Çocuk'un yittiği karanlık ormanı tanıdı. Barok, tozlu ve eğri büğrü çerçeveli eski bir aynada kendisini, yüzü kırış kırış bir düş kurdu olarak geçerken gördü. Çubuklu bir pijama giymişti ve boynunda çiçeklerden bir gerdanlık vardı.

Redingotları ve silindir şapkalarıyla, ünlü taşılbilimci iskeletlerinin sergilendiği sergenleri dolaştı. Salonun bir köşesinde içi saman doldurulmuş bir müze müdürü duruyordu.

Joseph, tiranozora yaklaştı. Buraya sık sık geldiğine ve hiçbir tehlikeyle karşı karşıya bulunmadığına kendini inandırmak istercesine, bir uzman havasıyla sürüngenin kuyruğunu eliyle yokladı.

Arkasından bir sesin, "Bak hele, uykuda hâlâ aylaklık mı ediyorsun?" dediğini duydu.

Joseph çevikçe arkasına döndü. Buz gibi bir titreme benliğini sardı. Karşısındaki Engizisyon Başyargıcı'ydı.

Fernandel'e[1] benziyordu.

Başında yaldızlı bir piskopos başlığı vardı ve ak bir kasap önlüğü giymişti. Ağzı geniş bir at gülüşüyle aralanmıştı. Elinde bir oduncu baltası tutuyordu.

Yüzünde gülümsemesini eksik etmeden Güney ağzıyla sürdürdü:

"İşte şimdi çarşafa dolaştın! Öyle değil mi haylaz herif? Püfür püfür çam kokan çarşaflar! Değil mi seni arlanmaz?"

Engizisyon Başyargıcı o sırada cebinden Joseph'in düş defterini çıkarıp açtı ve dudak bükerek şöyle dedi:

"Bütün bunlar, pek parlak değil... De bakalım, bana 'ir'[2] ile biten üç eylem söyle..."

Joseph, korkudan dili tutulmuş, bir türlü konuşamıyordu.

---

1. Ünlü bir Fransız film oyuncusu. (Çev.)
2. Fransızca'da eylemler son eklerine göre kümelenirler. (Çev.)

Engizisyon Başyargıcı, "Uyumak..." diye sürdürdü. "Ölmek... Çürümek... Sana bir sıfır vermek zorundayım... Kocaman yusyuvarlak bir sıfır..."

Yüreği sıkışmış Joseph'in ağzından şu sözler çıktı:

"Düş gördüğüm için, bana hiçbir şey yapamazsınız..."

Engizisyon Başyargıcı buz gibi bir ses tonuyla yanıtladı:

"Bende hiç düşe benzer bir yan var mı?"

"Elbette, hayır. Bunu sizi aşağılamak için söylemiyordum. Ama karşınızda sadece uykucu sıfatıyla bulunduğumu göz önünde bulundurmanızı rica ediyorum. Yine de, şu anda yatağımdayım ve uyuyorum. Hem çok da iyi uyuyorum. Herkesin başına gelen küçük bir karabasan görmekteyim, ama uyanmam bir an sorunudur."

Engizisyon Başyargıcı bıyık altından güldü:

"Burada, zamana fazla güvenmesen daha iyi edersin..."

"Biliyorum, biliyorum, bununla birlikte er ya da geç en kötü şeylerin bir sonu vardır. Değil mi?"

Yanıt vermeksizin, Engizisyon Başyargıcı baltasının ağzını özensizce silerek bir şarkı mırıldanmaya başladı:

"Oyalanmak yatağında
Pek hoş değildir ya
Bütün kötü öğrenciler
Düşlerinin cezasını çekerler..."

Joseph başı omuzlarında ve ayakları yere basarak iyice uyanmak, nesnelere dört elle sarılmak, gerçeğe iyice kenetlenmek için nesi varsa verebilirdi. Ama bir karabasandan geriye dönülerek çıkılmaz. Sonuna kadar gitmek gerekiyordu.

Bununla birlikte, uykunun gedikli tilkisi olan Joseph hiçbir şeyin korkudan daha tehlikeli olmadığını biliyordu. Bir şey tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu sanmak, büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalmaktır. Aslında her kö-

nuda olduğu gibi uyku konusunda da sakınım, yürekli olmayı ve oduncu baltası gibi nesnelerden hiçbir zaman yılmamayı salık verir... Belirgin bir tonla ve diplomatça şöyle sürdürdü sözlerini:

"Uykunun alışılmış yollarının birazcık dışına çıktığımı açıkça söyleyebilirim. Ölçüsüz bir coşkuyla uyudum. Aşırı bir merakla düş gördüm. Ama bunda kötü bir niyet yoktu. Siz ister istemez uyanmaya hazırım."

Engizisyon Başyargıcı, "Burada artık uyanılmaz," dedi.

"Beni dinleyin, uyku ikimize yetecek kadar büyüktür... Anlaşabiliriz, krep yapmasını bilirim..."

Engizisyon Başyargıcı, "Uykuna yaraşmıyorsun," diye karşılık verdi. "Düşün içine ettin, meleklerin kanatlarıyla çokça para kazanmaya çalıştın, düşleri maddenin zavallı arabasına zincirlemeye uğraştın durdun!"

"Benim bunu istemediğime Tanrı tanıktır! Uyutucum herkese yararlı olabilirdi..."

"Herkese yarayan şey daha çok çıkarcıların işine yarar. Uykunun fildişi kapısını halı tüccarına açtın ve şimdi suçunu unutmak için bir domuz gibi uyumak istiyorsun! Yatağında kök salmak istiyorsun, yuvanı uykuda kurmak istiyorsun!... Ama zamandan kaçılmaz. Uyku yaşamın bir armağanıdır, gerçekten kaçış yolu değildir. Uykuyla kaçan uykuyla yok olup gidecektir. Düşüncesizliğin verdiği erinç, erinç değildir. Unutmanın sağladığı özgürlük, özgürlük değildir. Tanrı cezanı versin, şeytana uyan uykucu! Bir kudurmuş gibi iki şilte arasında boğulmayı hak ediyorsun! Bir tembellik kudurganı gibi! Sen ayaklarını sürümekten başka bir şey yapmayan uyuşuğun tekisin! Asa yerine yastığıyla yatağına egemen olan bir sümüklüböcek gibi yumuşak bir miskinsin! Ah! Düş zevkini sana unutturacağım, ev kedisi! Yastığın Napolyon'u! (Sonra, tiranozoru göstererek, şöyle sürdürdü:) O, kuyruğuna basıldığında uyumuyordu!"

O sırada Joseph baltanın başının üzerinde parıldadığını gördü. Çabucak kenara çekildi, baltanın ağzı kulağının iki santimetre yakınından havayı yardı. Şaşkınlıkla, bir tezgâhın üzerinde sergilenen tarih öncesine ait bir şemsiyeyi yakaladı.

Orgun başına, Halkların Babası, 15. Louis döneminin takma saçı ve giysileriyle oturmuştu. Engizisyon Başyargıcı baltasını havada çevirerek bir tenor sesiyle şarkı söylerken o halkların babası üzüntü verici bir tokata[1] çalmaya koyuldu:

Sevgili çocuğum, başsız daha iyi olacaksın,
Bir yol sebze değirmeninden geçersen,
Ve kıyım kıyım doğranırsan,
Daha da rahatlamış olacaksın...

Vuruşları şemsiyesiyle iyi kötü savuşturan Joseph'in önünde fırıl fırıl dönüp duruyordu balta.

Düşmanının öfkeli çark edişleri karşısında geri çekilerek, "Yatağındayım, yatağındayım," diye yineliyordu. Ama uyumakta olduğu bu yatak onun için İnka'ların hazinesi kadar erişilmezdi ve Halkların Babası, dev orgun başında, sanrılı doğaçlama parçalarla kendinden geçerken, teke tek çarpışma tiranozorun çevresinde sürüp gidiyordu.

Bu sırada, saldırıp hamle yapan, şemsiyenin ucuyla ve gövdesiyle yılmadan vuran, baltası kulağının dibinde vızıldayan düşmanını tehdit etmekten geri kalmayan Joseph, kılıca kahramanca karşı koymaya başlıyordu.

Joseph'in yitirecek hiçbir şeyi yoktu artık. Sırtını duvara dayamıştı ve tuhaf bir biçimde kendisini iyi hissediyordu. İlk kez kendini koyuveriyordu. Başkalarının her istediklerini yapmalarına bir daha göz yummayacağı için kendini koyuveriyordu. Sonunda, karşısında gerçek bir

1. Klasik Batı Müziği türü. (Çev.)

düşman, ona diş bileyen biri, kendisini adamdan sayan biri vardı; yoksa, kaçamak uzmanı, uyanıklık dünyasını dolduran ve kendilerine sözünü geçiremediği kötü niyetlilik uzmanı olan insan kılığındaki bukalemunlardan biri değil.

Ama ansızın, korkunç bir balta vuruşuyla, Engizisyon Başyargıcı, Joseph'in şemsiyesini ikiye biçti.

Balta havada bir yuvarlak daha çizip ona çullandı. Geriye sıçradı. Olacak olan oldu, baltanın ağzı göğsünde yara açtı.

Acıdan bağırarak, üçüncü vuruştan sakınmak için kendini yere attı. Ama şimdi yazgısı, ayağını hoyratça karnının üstüne koyan düşmanının elindeydi.

O sırada, baltayı piskoposluk asası gibi törenle kaldıran Engizisyon Başyargıcı bir ilahi okudu:

Kütük gibi uyuyarak,
Görkemi aradı o hep.
Gözlerini açmak için,
Şimdi neler verir acep...

Joseph'in eli ayağı titriyordu. Fernandel'e özgü bir gülüşle, Engizisyon Mahkemesinin temsilcisi ilahi okur gibi yaparak gözlerinin içine baktı:

"İri baltalı büyük adam, yaramaz küçük çocuğun kafacığını koparacak..."

Nişan almak için bir gözünü kapadı.

Joseph yakardı:

"Giydiğim pijamaya saygı duyunuz! Bana bir süre tanıyınız! Ruhumu bağışlatacağım, bütün uyku ermişlerinin başı üzerine yemin ederim!"

"'*Derslerine hiç çalışmayan küçük bir sümüklüböceğim*'i yüz kez yazacaksın..."

"Evet, evet, evet, söz!"

"Peki, bu seferlik seni baltayla öldürmüyorum. Ama onun yerine... Onun yerine..."

Joseph, "Yo! Acıyın bana, bunu yapmayın! Gıdıklamayın! N'olur gıdıklamayın!..." diye haykırdı.

Gülmeden katılarak uyandı.

10

Joseph gözleri dürbüne dayalı, "Aa! İşte sonunda tek başına dolaşan biri!" diye haykırdı.

Dallarla özenle üstünü örttüğü kiralık 2 CV'ya[1] bindi, arabayı çalıştırdı ve tanka doğru askeri alanın pisti üzerinde ilerledi.

Çok kızışmıştı. İçine kanyak kattığı yarım litre kahve içmişti.

Elleri direksiyona kenetli, dişlerini sıkmış, gözleri kan çanağına dönmüş, kıçı ikide bir hoplayarak gaz pedalına yükleniyordu.

Birkaç dakika sonra, kamufle edilmiş 2 CV, bir koruluğun önünde durarak pusuya yattı. Tank büyük bir toz bulutu kaldırarak geliyordu. Zırhının durumuna bakılırsa hedef-araç olarak kullanılmış olması gereken, gıcırdayan, paslanmış ve üzerinde çarpma izleri bulunan eski bir Sherman idi. Joseph gülümsedi. Bu araç gerçekten devingen hedef olarak iş görüyorsa, içinde gerzekler ve daha önce kendisinin başına geldiği gibi alayın uykucuları görevlendirilmiş olmalıydı. Elli derecelik bir sıcaklık altında aşırı kızgın çeliğin ve tozun içinde alçıdan mermileri sineye çekmek için katlandığı angarya saatlerini anımsadı. Üşütükleşmek için birebir.

Zırhlı kaygısızca yaklaşıyordu. Joseph gaz pedalına bastı. 2 CV tankın yolunu kesmek için sarsılarak korudan çıktı. Tırtılları kilitlenmiş tank, araca kılpayı kala korkunç bir gıcırtıyla durdu.

Tombul ve son derece kızmış bir yüz, tankın kulesin-

---

1. Citroen otomobillerin en küçüğü. 2 CV, *'dö şövo'(döşvo)* şeklinde söylenir. (Çev.)

den dışarı çıktı.

Joseph 2 CV'sundan çıkarken asker, "Hey, bir zorun mu var?" diye bağırdı. "Az kalsın ezilecektiniz. Yufka gibi dümdüz olacaktınız. Kaçık mısınız yoksa? Bu yoldan başı bozuklar geçemez, askerlere aittir, yasaktır! Yazıları görmediniz mi? Kör müsünüz?"

Joseph, "Üzgünüm," dedi, "ama aracınızdan inmenizi istemek zorundayım."

"Ne? Saçmalıyorsunuz! Burada dolaşmak için belgeniz var mı?"

"Hayır, bende sadece şu var."

Tabancasını çıkardı.

"Haydi, yallah!" diye sürdürdü, "Dışarı!"

Bu anda tankın içinden gelen bir gıdaklama duydu. Tombul yanaklı, pancar gibi kızarmış er, tankın kulesinden indi. Ardından, her elinde bir tane tavuğu ayaklarından aptal aptal tutan başka bir er dışarı çıktı.

Joseph, "İçinde sadece ikiniz mi varsınız?" diye sordu.

Tombul yanaklı olanı, "Ee evet," dedi."İkimiz ve iki tavuk işte... Tavuklarımız var da. (Sanki tavukları görmemiş gibi Joseph'e onları gösterdi.) Bir kötülük düşünmüyorduk... Çiftliğinizin yakınında hava alıyorduk, kendiliklerinden bize doğru geldiler. Öyle değil mi Marcel?"

Kendinden geçmiş bir biçimde gıdaklayan tavukları tutmayı sürdürürken, öteki, "Gerçeğin ta kendisi," diye doğruladı.

"Bakın, görüyorsunuz, size yalan söylemiyorum! Sanki bize yıldırım aşkıyla vuruldular. Garipleri öyle yüzüstü bırakıp gidemezdik. Hem biz vatanı savunuyoruz, taze yumurtaya hakkımız olsun artık!... Sizin olduklarına göre, alın sizin olsun. Marcel, tavukları beye geri ver. Tavukları arabanıza koyalım mı?"

Hiç bu kadar eğlenmemiş olan Joseph, "Tavuklar umurumdaydı sanki," dedi, "ben tankı istiyorum."

"Ne? Tan.. ama .... Bu rezil araç dökülüyor. Bundan

pek bir şey kazanamazsınız! Nedenini bilmeden hâlâ gidiyor! Bu ... gerçek bir hurdadır! Hem biz kışlada ne diyeceğiz? Kaçamak yaptık, bir de aracımızı yitirirsek, yandık demektir!"

Joseph şöyle karşılık verdi:

"Kuşkulu bir gıdaklama sesi duyunca keşfe çıkmaya kalkıştığınızı ve bu sırada bir 2 CV'nun saldırısına uğradığınızı söyleyeceksiniz."

"Hay!... Kafamı dinlemek için asker oldum, işe bakın ki kırın ortasında saldırıya uğruyorum!"

Joseph, "Arabamı size bırakıyorum," dedi. "İçinde konyak var."

Yüzü ışıl ışıl olan tombul yanaklı, "Konyak mı?" dedi.

Joseph iki askeri orada ekerek kaşla göz arasında tanka çıktı. Uçuşan tavuk tüyleri arasında, sürücü koltuğuna oturdu ve kemerini sıkıca bağladı. Eski alışkanlığını yeniden kazanarak, birinci vitese taktı, sol tırtılı kilitledi ve tankı kendi ekseninde döndürerek gazladı. Daha sonra asker bölgesinin dışına çıkan yola saptı.

Yakıt göstergesini denetlerken yüzünü buruşturdu. Bir benzinciden iki yüz, üç yüz litre mazota el koymak zorundaydı. Benzincinin yüzünü gözünde canlandırdı. Üstelik cumartesi sabahıydı, güneş parıldıyordu, insanlar akın akın kırlara gidiyordu; yolda göze batabilirdi. Öyle de olsa, en azından onu golfta bulacağından emindi. Ama önce duvarların sağlamlığını denetlemek için, uyku hapları fabrikasına şöyle bir uğramak istiyordu.

11

Top, deliğin kenarında bir an duraksadı. Sonra, bu umutsuz yaşamdan, kötü niyetlerini olabildiğince uzağa yollamak istermişçesine sopalarını kendisine vurarak dinlenmek için buraya gelen, kareli pantolon giymiş bu soğuk ve suratsız heriflerden tiksinirmişçesine deliğe devrilmeye karar verdi.

Félix Rapion'un koruma görevlisi şoförü Adolph, "Görkemli bir *putting*[1] beyefendi!" diye bağırdı.

Sevinçten haykırarak zıplamamak için, insanüstü bir çaba gösterdikten sonra, İngiliz soğukluğuyla, "İlerletiyorum, ilerletiyorum," diye yanıtladı Rapion. "Düşünüp taşınınca," diye ekledi, "en iyi sopaları almakta haklı olduğumu sanıyorum..."

"Kuşkusuz, beyefendi", dedi adamını iyi tanıyan, sürücü-koruma görevlisi, "Bu sokağa atılmış para değil. Bu sopalar çok gösterişliler. Yüzyıl dayanacak biçimde yapılmışlar..."

Félix Rapion, elinde tuttuğu golf sopasının kendisinden daha uzun süre yaşayabileceği düşüncesinden birden tedirgin oldu.

Kendisi yerin iki metre altında köstebeklere uyku hapı satmaya çalışırken, bu sopa herhangi bir aptalın bacakları arasında varlığını sürdürecekti... Yine de yaşamı bir golf sopasından daha değerliydi... Telefonu, ivedi buluşmaları, dosyaları, vergileri, sendikaları, kendisini kaşındıran takım elbiseleriyle bir sürü çaba ve terslikle dolu bir yaşam... ve bütün bunlar en kötü şeyin başına gelmesini en-

1. Deliğe sokma. (Çev.)

gelleyemezdi: Golf topu gibi deliğe girmek... Bütün bunlar neye yarar?... Bu sıkıntılı yaşamın, bu hiçliğe doğru zamanla yarışın ne anlamı var sanki? Ailesini geçindirmek mi?... Ailesi... Yararsız olma duygusuyla yıkılmış bir kadınla, televizyonun aptallaştırdığı çocuklar... Şimdiden bir ..... gibi giyinen on üç yaşındaki kızı. Yoo, bunu düşünmenin sırası değildi. Yatışmak için bir hayli para ödüyordu. Ama ne zaman kendisini rahatlatsa, hep aynı şey oluyordu, usuna kötü düşünceler geliyordu. Kuşlar ve ağaçlar uyarıyorlarmışçasına, ona bir ağızdan günün birinde güneşin onsuz doğacağını ve onu dört tahta parçası arasında çimlerin altına indireceklerini yineleyip duruyordular.

"Yeni bir *drive*[1] yapmak için ağaç uçlu bir sopa ister misiniz, beyefendi?"

Fazla para harcamamak için golf sopalarını taşıttığı sürücü-koruma görevlisini, "Ağaç mı? Şey... hayır, Adolphe, şimdi istemem, dikkatimi yeniden toplamak zorundayım," diye yanıtladı.

Oysa, yeni bir oyuna başlamadan utkusunun tadını çıkarmak isterdi. Ama, Adolphe'un golf sopası konusundaki aptalca sözü moralini bozmuştu. Ne olursa olsun kendini iyi hissetmeye kararlı, derin derin soluk aldı. Üstelik iyi olmaması için hiçbir neden yoktu. İşleri tıkırındaydı. O kadar çok para kazanacak işi vardı ki, ne yapacağını bilemiyordu. Hiçbir şeyi kaçırmamak için çırpınıp duruyordu, kendisine ayıracak bir dakikacığı bile yoktu. Dahası, az kalsın golfu feda edecekti. Ama bu stratejik bir hata olurdu. Golf, görüşünün bir parçasıydı ve içinde reklam olan uyutucu gibi en yüce düşünceleri *green*[2] üzerinde usuna gelmişti. Golf ruhsal gıdasıydı. Yeşillik ve temiz hava gücüne güç katıyordu. Burada geçirdiği zaman yitirilmiş para demek değildi, dünyada inanmazdı buna! *Green* üzerinde,

---

1. Golf'te bir vuruş biçimi. (Çev.)
2. Golfun oynandığı yeşil alan, çimenlik. (Çev.)

ruhu yükseliyordu, incelikle ve güçle vurduğu top gibi, dünyayı ayaklarının altında görüyordu. Yalnız süzülen bir kartal gibi, bu yabanıl dünyaya tepeden bakıyor, insan sürüsünün üzerinde uçuyordu, alabildiğine özgür bir insandı...

Televizyonda şu *reblochon*[1] reklamında gördüğü köylü kadar özgür bir insan.

İçinden, "Elbette" dedi, "eşek gibi çalışıyorum, aynı anda her yerde olmak ve herkesi gözetlemek zorundayım, ama para kazanıyorum ve para özgürlük demektir. İnsan artık hiçbir şey yapmamanın yollarını elde edebilince, kendini paralamaya iyice değer bir şey!.. Ah!.. yaşam güzeldir! O kadar çok satın alınacak şey var ki! Satılacak şey de bir o kadar çok!"

Sırdaşı olarak da gördüğü sürücüsü-koruma görevlisi-golf sopaları taşıyıcısına doğru döndü ve neşeli bir havada:

"Biraz açıkhava iyi geliyor, öyle değil mi, Adolphe?" dedi.

"Elbette, beyefendi. İnsan burada kirli havayı neredeyse duyumsamıyor, uçakları da, fabrikanızda olduğundan daha az işitiyor."

"Bizim fabrikamız deyin, Adolphe. Evet evet, böyle demenizi çok isterim. Hepimiz uykunun soylu davasına gönül vermiş büyük bir aileyiz."

Bu sözleri söylerken, havaalanı ile Mavi Orman adlı bir yatakhane-kent arasında, iki üç kilometre öteden seçilen fabrikasına yüzünü çevirmişti. (Hatta fabrikada çalışanların oturdukları yerleri, fabrikaya yakın işçi bloklarını ve fabrikanın yaydığı kokmuş balık kokusundan kurtulmak için biraz daha uzakta yapılmış olan mühendis evlerini de görebiliyordu.) Beceriksiz bir uçağın üzerine çakılması korkusuyla aldığı zevk hep birazcık bozulsa da golf

1. Fransa'nın Savoie bölgesinde üretilen bir peynir türü. (Çev.)

oynarken işletmesini seyretmekten hoşlanıyordu. Ama bugün onu başka şey kaygılandırdı.

"Söylesene, Adolph..."

"Buyurun, beyefendi?"

"Aptalca olsa da, ben ... şey ... fabrikam... fabrikamızın biçiminin her zamankinden farklı olduğunu sanıyorum... Bana... nasıl demeli... daha basık gibi görünüyor..."

"Güneştendir, beyefendi, biçimleri bozuyor. Ressamların iyi bildiği bir ışık oyunu bu."

"Ya, öyle mi? Işık oyunu ha? Yine de hiç kuşkum kalmasın isterim. Dürbününüz yanınızda mı?"

"Arabada, beyefendi."

"Pekâlâ, onu almaya... ama... Adolphe, arabam..."

"Ne olmuş, beyefendi? İşte orada, golf sahasının park yerinde duruyor..."

"O... o size biraz... yassılmış gibi görünmüyor mu?"

"Mercedesiniz, yassılmış, öyle mi? Sandığınız gibi değil beyefendi. Bu çökme etkisini yapan ışığın yansımasıdır."

"Ya?"

"Beyefendinin tasalanması yersiz. Ama beyefendinin eve dönmesi kendisi için belki daha iyi olacaktır. Beyefendi kasketini giymemiş, hem eylül güneşinin ne yapacağı belli olmaz."

"Evet, haklısınız, Adolphe."

Ne aptaldı! Basit bir ışık oyununu kendine dert edinmişti! Ama çok duyarlı ve çok çabuk heyecanlanan biriydi... Birden yüzünü buruşturdu: Ağrısı yeniden tutmuştu. Tamam, bu sefer kararını vermişti, bir doktora gidecekti. Biraz pahalıya patlasa da, mesleğinde iyi, ciddi ve kendisini yetiştirmiş, içini rahatlatacak bir uzmana.

Bir motor sesi başının üstündeki havayı yarıp geçti. Bir uçak kirli mavi gökte dönüp duruyordu.

"Adolphe, baksanıza!" diye bağırdı, "bu işadamlarının satın aldıkları iki motorlu tepkili uçaklardan! Aynısından

sipariş verdim, haftaya teslim edecekler!... Güzel uçak değil mi?"

"Görkemli bir araç, beyefendi."

"Bu belki de benimkidir, birkaç deneme yapacaklarını söyledi..."

Cinsel ilişkide bulunmamış bir genç kızın kendinden geçmesine benzer bir biçimde uçağa bakıyordu. Ama birden yüzü karardı.

"Adolphe, bu uçağın garip bir gürültü çıkardığını düşünüyor musunuz?... Kaynana zırıltısını andırır bir gürültü..."

"Bu gürültü uçaktan gelmiyor, beyefendi, bayırın arkasından geliyor..."

"Ya?"

Kulak kabarttı ve gerçekten, demir gıcırtısı gibi bir şey duydu. Ayaklarının altındaki çimen titremeye başlamıştı. Bayırın arkasından ansızın madenden uzun bir borunun ve ardından bir şey... kulesine benzeyen bir kütlenin çıktığını gördü.

Gözlerini faltaşı gibi açarak, "Vay canına!" dedi, "bir tank! Golf sahasında! Ama, bu olacak şey değil! Adolphe, birşeyler yapın, öyle dikilip durmayın."

Ama Adolphe'un yerinde yeller esiyordu. Otların üzerinde oraya buraya dağılan golf sopalarından başka bir şey yoktu. Adolphe tavşan gibi büyük bir hızla kaçarak çoktan uzaklaşmıştı.

Sürücüsü-güvenlik görevlisi-golf sopaları taşıyıcısı ve gizdeşinin kıçının ufukta küçüldüğünü görerek, daha yumuşak ve boğuk bir sesle, "Olacak şey değil," diye yineledi.

Tanka doğru döndü. Çelikten dev gıcırdayarak, patırdayarak ve uğuldayarak ağır ağır ama güvenle üstüne geliyordu. Bir an, Félix Rapion bunun karabasan olduğunu sandı. Çünkü bu bir karabasanı andırdığı gibi bir karabasan tadındaydı da.

Ama bu bir karabasan değildi.

Kötülemiş bir yüzle, Félix Rapion vergi görevlisini düşündü. Tanıdığı tek düşmanı oydu. Bütün golf gereçlerini işyerinin hesabına yazmış olduğunu anımsadı.

Tırtıllar yaklaşıyordu. Bir sümüklüböcek gibi ezilecekti. Çılgına dönmüş, golf sopası elinde, üstüne çıkacağı bir ağacı, içine gireceği bir çukuru gözleriyle aradı. Ortalıkta ne yeterince yüksek bir ağaç, ne de yeterince büyük bir çukur vardı.

Tabanları yağlarken "Anne!" diye bağırdı.

Peşinden gelen tank uğuldayarak hızını artırdı.

SONDEYİŞ

Sevgili Sonia,

Mavi ufkunda, ada[1] *bir kara değil de deniz düşüymüş gibi görünüyor.*

Karaya ayak basar basmaz gökten başka hiçbir şeyin bol olmadığını kavrıyor insan. Her şeyden birer tane örnek var.

Bir meşenin altındaki tek gömüte götüren yol bile fazla.

Bu kulübe belki yaşlı bir bilgenin sığınağıdır ve bir yıkıntının gölgesindeki bu taşsa, buraların yabancısı olmayan bir hortlağın dinlenme yeridir.

Yosunla kaplı bir dam, çayırda debelenen bir eşek, belli bir neden olmaksızın daha yoğun bir sessizlik, bir çiçeğin soluğunu gözetleyen bir kertenkele, tanyerini çağrıştıran kanatlarıyla bir kuyunun taşına konmuş bir kelebek, bütün bunlar bir şey değil ancak eşi benzeri bulunmayan şeyler. Her şeye varlık nedenlerini bu bir şey olmayanlar verirler.

Öbür dünyanın gizlerini en yakındaki köyden daha iyi bilen çenesi düşüklerin kendine yabancı garip bir yer...

Burada her şey ağır aksak gidiyor. Zamanın işi yok. Duvar saatlerini pek göremezsiniz onlarda, genellikle çalışmazlar. Sayıları başaşağı dönmüştür, akrep ve yelkovanları ise ya bükülmüş, ya da yerlerinde yeller esmektedir. İl merkezinin istasyonundaki görevliler duran saate bir merdivenle çıkmayı göze aldılar. Saati yeniden çalıştırmak için değil de, zamanın, canının çektiği bir yerde do-

---

1. Korsika (Çev.)

nup kalmış olan bu saatin bir yanlışlık olduğunu ve gerçek saatin, işte... başka bir yerde aranması gerektiğini gereği gibi gösterebilmek amacıylayapışkan bantlarla kadranın üzerini kapatmak için.

Bir makineyi yeniden çalıştırmaya değil de, devinimsizliğini kutsamaya yönelik bu çabaya hayran oldum. S.N.C.F.'nin[1] yerel görevlilerinin yüzakı olan yüksek düzeyde ruhsal, son derece insancıl bir girişim.

Zaman neye yarar? Hiçbir şey hiçbir zaman elini çabuk tutmaya değmez. Burada, saati sormak iyi karşılanmaz ve elini çabuk tutmak, yeşil ışık yandığında Paris'te gaz pedalına basmakta yarım saniye geç kalmak kadar densizliktir. İki ayağı bir pabuçta olmak bir görgü noksanlığıdır. Yaşlılar zamanı düşünmenin yaşamı kısalttığını söylerler.

Günün önemli uğraşı, gölgelik aramaktır. Burada gölgelikler belli başlı yerlerdirler. Davranışlarını ölçerek insanın kaygısızca yerleştiği dinginlik barınakları. Her gölgeliğin kendine özgü bir serinliği vardır. En iyi gölgelikleri bulmak, bilgelere ve kedilere vergidir.

Bir ağacın değerinin gölgesinin niteliğiyle ölçüldüğünü biliyor musunuz? Bu yerde nesneler gölgelerinin sadece bahanesi olmanın uzağında değildirler.

Yaşlılar, bastonları bacaklarının arasında, kahvede oturmuş, evrenin akışını gözlerler. Olup bitenlerin özünü anlamak, onlar için serçe parmaklarını oynatmaktan daha kolaydır. Yaşamak, hiçbir şey yapmamayı öğrenmek demektir. Aylaklıklarını soyluluk derecesine yükselterek, bu yüce sanatı çok iyi bilmektedirler.

Yavaşlığın sonsuzluğun yolu olduğunu, tanrıların sadece bedenin ve ruhun dinginliğinde buluştuklarını, gizin dinlenmenin tam ortasında olduğunu bilen kutsanmış

---

1. Fransız Demiryolları, Société Nationale des Chemins de Fer'in kısaltılmış biçimi. (Çev.)

halk!

Hiç kimsenin elini çabuk tutmayışının nedeninin hiçbir şeyin gelişigüzel yapılmadığından kaynaklandığını söylemek gerekir. En küçük bir esnemenin sonuçları önemlidir.

Her davranış, bir gitar teli gibi, sonsuzlukta sürekli titreşmeye yazgılıymışçasına öteki dünya için poz vererek yaşanır.

Bu ülkede ölüm yabancı biri değildir. Ölü de olsa insan yine kendi evindedir. Daha fazla kendi evinde. Öyle olunca, ölümden kaçmak için insan koşuşturmuyor. Ölüm de gelmek için elini çabuk tutmuyor.

Her yer gömüt taşlarıyla dolu. Şurada, servinin altında, gaz satıcısının önünde ve otobüs durağının karşısında... Ölülerin gizlileri saklıları yok, bu yüzden hiç kimse ölü olduğu için utanmıyor. Tersine, bundan bir tür gurur duyuluyor. Burada ölü olmak, her sabah yatağından kalkmak zorunda olan zavallı yaşayanlar karşısında küstahlıkla sergilenen bir unvandır, bir şatafattır. Öyle ya, hiçlik bir övüncedir ve bundan böyle pazar giysileri giymiş hortlaklardan başka bir şey göremeyeceksiniz.

Uyku gibi, ölüm de hak edilir.

Ölüm uykunun uykusudur.

Dün gece, Tahiti'de dövdüğüm zavallı mikrop Binard'la evlendiğinizi düşledim. Böyle bir iğrençlik ortaya çıksaydı, önümdeki seçenek şöyle olurdu: Sevdiğim kadını hünerli bir köpek tarafından lekelenmiş düşünmek, güzel kadını kuyruğunu[1] titreten bir itin bacakları arasında tasarlamak benim için dayanılmaz olacağından ya beynime bir kurşun sıkardım, ya da gülmekten altıma işerdim. Kuşkusuz ikinci çözüm yolunu seçerdim. Uçurumun dibine indiğimden bu yana, esnediğim sıklıkla gülüyorum. Hem

1. Bu sözcük Fransız argosunda erkek cinsel organı anlamına gelmektedir. (Çev.)

sonra seviyi acıklı yanıyla almalı, ama hiçbir zaman ciddiye almamalı. Ne olursa olsun, bir ruhunuz olduğuna ve Binard gibi birisine onu kirletmenin pis zevkini vermeyeceğinize eminim.

Ruh konusuna gelince, kendi ruhumu kurtardım. Gazeteler bunu, "dolandırıldığı duygusunu taşıyan bir bulucunun çılgınlık eylemi," olarak nitelendirdiler. Yalnızca bir tankla Rapion'un fabrikasına gittim ve uyutucumun ilk örneğinin bulunduğu laboratuvarı iyi bir ütü makinesinin özeniyle yerle bir ettim. Hazır oradayken, fabrikayı da yıktım, manzaranın güzelliğine biraz gölge düşürüyordu. Ardından iğrenç Rapion'dan kurtulmak için, Chantevaux golf kulübüne gittim. Onu usulüne uygun bir biçimde dümdüz etmeye kesin karar vermiştim, ne var ki beni güldürdükçe güldürdü. Golf pantolonuyla uçarcasına tabanları yağladığını, sonra bir su birikintisine kendini attığını ve cüzdanı dişlerinin arasında, bir nilüfer yaprağı kafasının üzerinde, kurbağalar arasında bata çıka ilerlediğini gördüğüm zaman kinim yerini kahkahaya bıraktı. Aslında uzun süre yaşamayacağını tanınmayacak durumdaki yüzünden okudum. Onu kendi haline bıraktım. Kısacası, bu ona verilecek cezaların en kötüsüdür.

Bu çılgınlıklardan sonra gidip ruh hekimlerine teslim oldum. Beni, sevimli insanlarla tanıştığım, kırdaki son derece hoş bir deliler evine kapattılar. Çocuklarla, hayvanlarla ve sarhoşlarla aramın iyi olduğunu biliyordum, delilerle de aynı biçimde anlaşacağımı bilmiyordum. Kaçıklarla düşüp kalkma beni insan soyuyla biraz uzlaştırdı. Deliler var oldukça, hiçbir şey yitmemiş demektir. Tüm deliler elbette aynı kefeye konamaz; kimileri aşırı zekâdan, ama çoğu doludizgin yaşamaktan delirmişlerdir. Uykucular ve üstün nitelikli güldürü oyuncuları gibi deliler de kafalarını sınır tanımadan çalıştırırlar, onu suyun akıntısına ve bir şeye bağlanmadan özgürce yelin yönüne bırakırlar. Bu özgürlük hiçbir şey kazandırmaz, insanların büyük bir ço-

ğunluğunun ardından kan ter içinde koştukları çabuk kırılan oyuncaklardan hiçbirini sağlamaz, ama o kendi içinde bir zevktir, belki de yaşamın başlıca zevkidir. Sevgili Sonia, uyku, gülme ve çılgınlık, ruhumuzu besleyen, bizi engellerden aşıran ve bize cennet çiçeklerini koklatan kutsal üçlem[1] *adına kutsanmış olunuz!*

Tımarhanede beş ay yattıktan sonra benim düzelebileceğime karar verdiler ve karınca yuvasına yeniden katılmama da izin çıktı. Rapion'a bütün parasını geri vermek zorunda kaldım. Daha sonra kedimle ben pılımızı pırtımızı toplayıp memleketime, köyüme dönmeye karar verdik. Birkaç haftadır buradayız. O, tam formunda, büyük bir etkinlik içinde, bense yavaş yavaş kendime geliyorum.

Savaşçı serüvenim bana belli bir saygınlık kazandırdı. Paris'te pek dikkate değer biri değildim, burada önemli sayılabilecek bir kimseyim. Bana deli doktoru diyorlar.

Bu geri kalmış yörelerde uykusuzluk bilinmeyen bir hastalıktır. İnsanlar ikiye bölünürler: Az önce kalkanlarla az sonra yatacaklar. Uyuyamayanlar sadece köyün papazıyla eczacısı olduğundan hasta bakmalarım aşırı uyumaktan kaygı duyan kişilerle sınırlı. Kimi akşamlar bana Paris'i anlattırmak için yemek şenliklerine çağırıyorlar. Ocağın başında, ova şarabı eşliğinde bruccio[2] yerken trafik sıkışıklıklarını, sokakta kendi kendine konuşan insanları, en kalabalık saatlerdeki metroyu, satın alma çılgınlığını, suyu hiç değiştirilmeyen, çok kızışmış balıklarla dolu, bu maviye çalan yeşil akvaryumu anlatıyorum. Kestanelerin kabuklarını ayıklarken yaşlılar kahkahadan kırılarak 'a merda in ochju e'u focu in culu'[3] *diye yorumlarlar.*

A! iyi bir uyku çekmek için hiçbir şey iyi bir kahkaha-

---

1. Hıristiyanlıktaki Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlemi. (Çev.)
2. Bir Korsikayemeği. (Çev.)
3. Korsikaca atasözü: Gözde bok, kıçta ateş; dünyayı çirkin görürsek, kaçar gibi yaşarız; olayları kötü yanlarıyla görürsek, yaşadığımızın farkına varamayız. (Yazarın açıklaması.)

nın yerini tutmaz!

Burada gülünür, yenir, içilir, öyküler anlatılır, tantanayla yabandomuzu avlanır, öğleden sonra uyunur ve doğa rahatsız edilmez. İşçilerin yaşamında ot asfaltın altında ve yıldızlar sis tabakasının ardındadır. Burada hâlâ ayakların altında ot ve başın üstünde yıldızlar var.

Hiç kuşku yok ki, otun ve yıldızların dışında bu yerde her şey az bulunur. Çevreyi saran deniz ve gök ile az nesne, az söz. Böylesi daha iyi. Çokluğun, iç sıkıntısının yakıtı olduğunu sanıyorum. Sayı bizi sömürücü yapar, çokluk ruhumuzu tüketir, aşırı olan hiçbir zaman yeterli değildir. Büyük kentlerde, insan boşluktan, boş zamanlardan, gölgeli yerlerden ve hortlaklardan yoksundur. Her şey bir şeye yarar, öyleyse insan nesneler arasında yalnızca bir köprü görevi gördüğünü sanır. İnsan artık kör bir kitlenin ortasında bir yalnızlık parçası değildir yalnızca. İnsanın yapacak şeyler, görecek şeyler ve söyleyecek şeyler karşısında soluk soluğa kalmadığı zamanlar kendisini ne denli iyi hissettiğini bir bilseniz! Bununla birlikte, burada başka bolluk biçimleri vardır. Bu yerin insanlarında elisıkılık yoktur. Başka yerde insanlar ellerinde olanlarla övünürler, buradaysa verdikleriyle. Dalgın bir havada, görkemli bir bağışta bulunmak, işte yaşamın tadı tuzu, sevdasından neredeyse yanıp tutuşulan şatafatların şatafatı. Para almak, alçaltıcı bulunur. Bu insanların böyle bir anlayışla ileri gidemeyeceklerini söyleyeceksiniz bana. Ama, herhangi bir yere gitme gereksinimleri yoktur, onlar çoktan vardılar. Zevkin arkasından koşmaya çabalamayacak kadar zevklerine düşkündürler. Çaba harcamak dinlenme gerektirdiğinden hemen dinlenmeyi yeğlerler.

Burada gerçek mutluluğun, tıpkı kaynak suyu gibi, hiçbir tadı olmadığını anladım. Gerçek mutluluk fark edilmez, elle tutulur bir şey değildir, huzursuzluk ve tasaya orada yer yoktur. O bir boşluk, pırıl pırıl, bulutsuz bir gökyüzü, düşsüz bir uykudur.

İnsanların kazandıklarıyla hiç mutlu olmadıklarını ancak kaçındıklarıyla mutlu olduklarını da anladım. Böylece düşlerim bana hiçbir şey kazandırmadılarsa da, beni birçok şeyden korudular.

Napolyon'un şanını elde etmek elimde olmasa da, tepelerde dolaşan, tarlaların kenarında düşleyen ve yuvasının derinliklerinde bir imparatordan daha iyi uyuyan bir tavşan kadar mutlu olmayı başaramaz mıyım? İnsan yazgısını, kahramanlarınkilerle değil, sıradan insanların, kuşların, ağaçların yazgılarıyla kıyaslamalıdır, yoksa kendi cehennemini kendisi yaratır. Başarısızlık bana topraktaki bal tadını buldurdu. Ünü boşver gitsin! Şimdi'nin tadına varamayan kimsenin Kral Süleyman'ın bütün hazinelerinden mutluluk duymayacağı gibi, karanlığa dayanamayan kişi üne dayanamaz. Hem sonra şan ve dinlenmenin el ele yürüdüğü hiç görülmemiştir ki. Hem sonra karanlık korur.

Saatlerce köstebek delikleri karşısında sinerek gizlenmiş, bana sabrı, sessizliğin tadını ve gizlenmiş olmanın zevkini öğreten kedimin görüşü de budur. Burası onun için bir cennet. Orada iyi olduğuna göre, egemen olmaya gereksinmesi yoktur.

Aslında, bütün bunlar belki doğru dürüst uyuyamadığım içindir. Şilteyi değiştirdim.

Sırası gelmişken, kavanozdan çıkmaya ve beni görmeye gelmeye ne dersiniz? Köyümde gece kulüpleri yok, ama gökyüzünde yıldızlar var. Gölgelik o kadar tatlı ve toprak o kadar iyi ki, ölmüş olmak neredeyse bir zevk gibi görünüyor. Uyumak için düşlenen bir yer. Birşeyler yapmamak için gerekli her şey var: Saklı su kaynakları, gizemli patikalar, derin gölgelikler, perili eski kalıntılar, zamanın ta derinliklerinden geldiği sanılan sessizlik, hem sonra iyi şarap, keçi peyniri ve çıtır çıtır ekmek. Bir eşeğin çayırda yayılmasına bakarken insanın neler öğrendiğini düşünemezsiniz ve çayırdaki koyunlar nasıl da dinlendiricidirler. Bül-

bülün şakıması, uykunuzun tadını daha iyi çıkarmanız için gecenin ortasında sizi uyandıracak ve sonra sizi usulcacık yeniden uykuya daldıracaktır. Yükseklerdeki ormanda, kendi ayağınızla yürümek için zamanınız ve yeriniz olacaktır. Sel, tasalarınızı suyun akışıyla götürecek ve kestane ağaçları üzerinde esen yel karamsarlığınızı dağıtacaktır. Dağ, düşüncelerinizi yüceltecek, uzaklardaki deniz düşlerinizi beşik gibi sallayacaktır.

Bu kadar uzun süre kuşları tanımadığım için utanıyorum. Yaşamın anlamının doğaya ve insanın kendi doğasına yaklaşmak olduğunu sanıyorum. Böylece, yaşlanmak bir düşkünlük değil, bir yücelmedir, ölmekse bir son değil, taçlanmadır.

Doğayı yalnızca sevmek yetmez, doğayı yok eden kimselerden onu korumak gerekir. Çünkü bu cennet büyük bir tehlike ile karşı karşıya bulunuyor. Ama boşver! Bütün yüreğimle sizi bekliyorum.

Joseph

Taşkın suyun kenarında oturmuş, belden yukarısı çıplak ve ayaklarını suyun içine sokmuş olan Joseph, mektubu katlayıp cebine koydu. Kedi meltemde bıyıkları titreyerek, Joseph'in üstünde, köpükten burgaçların üzerine sarkan bir dala tünemişti.

Joseph suda kendine bakmak için başını eğdi. Göğsündeki derin yara izini şaşkınlık içinde seyre daldı.

Kedi görkemli bir biçimde esnedi.